

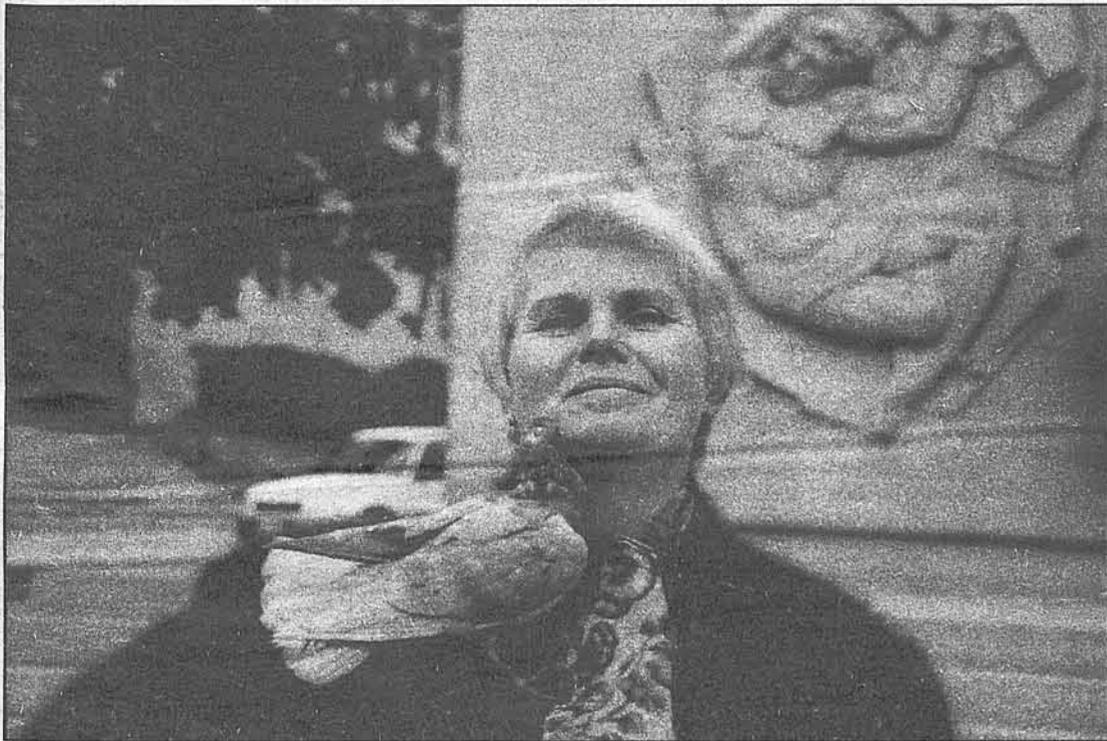
Голас Радзімы

220005, Мінск,
проспект Ф. Скарыны, 44.
Цана 34 000 рублёў.

1—8 КРАСАВІКА 1999 ГОДА
№№ 13—14 (2623—2624)

Штотыднёвая газета
для суайчыннікаў за межамі Беларусі.
Выдаецца з 1955 г.

НА МЯЖЫ СТАГОДДЗЯЎ

ШЛЯХАМ СВЯТОЙ ЕФРАСІННІ

Валянціна Коўтун — член Саюзаў пісьменнікаў Беларусі і Украіны, аўтар вядомага рамана "Крыж міласэрнасці", які ўключаны ў школьную бібліятэку і перакладзены на літоўскую і расійскую мовы. Грамадская дзяячка, яна прымае самы актыўны ўдзел у стварэнні Усебеларускага жаночага фонду святой

Ефрасінні Полацкай, прэзідэнтам якога затым яе абралі. За 5 гадоў існавання фонду на яго рахунку налічваецца не адна значная справа на карысць жанчын, на карысць усёй Беларусі.

Аб гэтым і ішла размова са спадарыняй Валянцінай Коўтун, якая днямі была госцяй нашай рэдакцыі.

— Лічу: усе пяць гадоў, што існуе наш фонд, былі дзейнымі. Няхай гэта прызнанне не падасца камусьці адсутнасцю сціпласці з майго боку...

— Я думаю, што ў даным выпадку самі справы гавораць за сябе. І гэта галоўнае. Аб справах мы яшчэ пагаворым, але спачатку аб самой ідэі стварэння фонду святой Ефрасінні.

— У старажытным славянскім свеце жанчыну называлі "берагіняй". Так, яна зберагала цяпло дамашняга ачага, традыцый маральных і культурных, была міратворкай ва ўласнай сям'і і не толькі. Рэвалюцыйны шквал XX стагоддзя, як бачым, размыў, парушыў старыя маральныя асновы, памянў арыенціры. І мы гэта вельмі востра адчуваем, асабліва цяпер, калі наша грамадства вышуквае новыя шляхі ў будучыню. Вось чаму жанчыны, якія нешта паспелі зрабіць у сваім жыцці, за якімі стаяць ужо і аўтарытэт, і вядомасць, вырашылі аб'яднацца. Гэта вядомыя дзеячы культуры, мастацтва, педагогі, навукоўцы, медыкі. Асноўная мэта нашага фонду — садзейнічаць развіццю нацыянальнай культуры, навуцы, а так-

сама асветніцтва і абарона правоў жанчыны.

— І з чаго вы пачалі?

— Пачалі з ініцыятывы, якая, па сутнасці, ужо стала нацыянальнай традыцыяй. Мы абвясцілі 5 чэрвеня агульнанародным Днём Святой Ефрасінні Полацкай, Днём духоўнасці, маралі, жанчыны... Акцыі, якія праводзяцца пад знакам гэтага дня, скіраваны на аб'яднанне народа, на тое яднанне, што перасякае нацыянальныя, рэлігійныя, палітычныя і іншыя бар'еры. У гэтым пачынанні нас падтрымалі: царква, і грамадскія арганізацыі, і шматлікія паломнікі па святых беларускіх мясцінах... Мы таксама ў першы год свайго існавання ўпершыню на Беларусі пачалі і Святаефрасіннеўскія чытанні. Прыемна, што гэтую нашу ідэю падтрымалі педагогі, якія стварылі Адукацыйны цэнтр імя Ефрасінні Полацкай, праводзяць аналагічную асветніцкую дзейнасць. Што да нашага фонду, то мы маем самае прамое дачыненне і да ўзнагароджання лепшых людзей Беларусі медалём Святой Ефрасінні Полацкай. Першымі гэтым медалём былі ўзнагароджаны Уладыка Філарэт, пісьменнікі Вольга Іпата-

ва, Уладзімір Арлоў... Цяпер, праўда, мы трохі звужылі кола прэтэндэнтаў у розных намінацыйных рамках конкурсу "Жанчына года". Сярод ўзнагароджаных — Валянціна Гаявая, мастацкі кіраўнік славацкага ансамбля "Харошкі", народная артыстка Марыя Захарэвіч, прафесар-афтальмолаг Тамара Бірыч, жанчыны — بانکір, палітык, манахія... У сваёй дзейнасці кіруемся думкай аб тым, што ў наш час вельмі важна ўзвышаць жанчыну, а праз яе — увесь наш народ.

Я думаю, што мы не памыліліся, калі медалём Святой Ефрасінні Полацкай была ўзнагароджана пісьменніца Святлана Алексіевіч за распрацоўку чарнобыльскай тэмы. Яе кніга "Чарнобыльская малітва" адыграла вялікую ролю ў выхадзе на сусветны інфармацыйны ўзровень звестак аб нашай бяда.

Адна з галоўных задач нашага фонду — сабраць найбольш поўную інфармацыю пра жанчын Беларусі, асабліва ў зонах экалагічнага бедства.

— Разумею, што ў кароткай размове немагчыма падрабязна спыніцца на гэтай глабальнай задачы. І ўсё ж, калі ласка, хаця б пункцірам акрэсліце яе.

ЗАЯВА БЕЛАРУСКАГА КАМІТЭТА МІРУ

З болей і трывогай успрынята ў Беларусі вестка аб бамбардзіроўках сіламі НАТО тэрыторыі суверэннай Югаславіі.

Грамадскасць Рэспублікі Беларусь далучае свой голас да асуджэння ваеннай агрэсіі, якая можа прывесці да буйнамаштабнай вайны на Балканах.

У многіх простых людзей выклікае здзіўленне той факт, што дзяржавы — удзельніцы НАТО прысвоілі сабе права самастойна, у абход ААН і іншых міжнародных арганізацый, у парушэнне прававых норм, прымаць рашэнні, што датычаць лёсаў многіх краін і мільёнаў нявінных грамадзян.

Настойваем на неадкладным спыненні любых ваенных дзеянняў і выкарыстанні ўсіх наяўных сродкаў мірнага ўрэгулявання нацыянальнага канфлікту ў Косаве.

Толькі шматбаковы перагаворны працэс можа забяспечыць мір і стабільнасць не толькі на Балканах, але і ў Еўропе ў цэлым.

Прэзідыум Беларускага камітэта міру.

Мітынг пратэсту ў Мінску.

Фота Віктара ТАЛОЧКІ.

Фота В. ТАЛОЧКІ.

СТЫХІЯ

3 стар.

Тыдзень: Факты. Міжнародны агляд. Падзеі.

У сакавіку Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандру ЛУКАШЭНКУ ўручыў даверчыя граматы Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Гвінейскай Рэспублікі ДЖЫГІ КАМАРА.

У сан архіепіскапа па ўказу патрыярха Маскоўскага і ўсяе Русі Аляксія II ўзведзены епіскап Віцебскі і Аршанскі ДЗІМІТРЫЙ. Адначасова яму быў уручаны сімвал архіепіскапскага звання — крыж на клубуку. Так адзначана амаль дзесяцігадовае духоўнае служэнне Уладыкі на Віцебшчыне.

Плеценыя карпусы для калясак рыхтуе Ганна АКУЛАВА.

Вытворчасць дзіцячых калясак прадстаўнікамі малага бізнесу ў Гомелі і прыгатаванне па асобай тэхналогіі сыроў на Крычаўскім малочным заводзе немагчымыя, аказваецца, без плеченай прадукцыі чачэрскага вытворча-гандлёвага прадпрыемства "Надзея". Тутэйшыя майстры маюць багаты вопыт вырабу прадметаў з лавы, якія карыстаюцца вялікім попытам у рэспубліцы.

У Мінскім абласным радзільным доме летась убачылі свет 2 550 маленькіх грамадзян Беларусі. Гэтая медыцынская ўстанова — адна з лепшых у рэспубліцы. Раддом укамплектаваны сучасным медыцынскім абсталяваннем, тут працуюць высокакваліфікаваныя спецыялісты.

На здымку: ардынатар радзільнага аддзялення Вольга ЗОЛІНА з нованароджаным.

Фотахроніка БелТА.

Юрась ДОМНІЧ.

БЕЛАРУСКІ ПРАДСТАЎНІК ПЕРШЫМ ВЫСТУПІў НА ПАСЯДЖЫНІ КАМІСІІ ААН

Афіцыйная беларуская дэлегацыя на чале з віцэ-прэм'ерам Беларусі, міністрам замежных спраў Уралам Латыпавым брала ўдзел у чарговай сесіі Камісіі ААН па правах чалавека, якая 22 сакавіка распачала працу ў Жэневе (Швейцарыя).

Пленарнае пасяджэнне камісіі пачалося з выступлення Урала Латыпава. Адзначыўшы, што Беларусь гатова да актыўнага міжнароднага супрацоўніцтва па пытаннях правоў чалавека, міністр падкрэсліў, што яно павінна ажыццяўляцца на аб'ектыўным і раўнапраўным грунце. Беларусь — адна з нямногіх краін на постсавецкай прасторы, дзе няма ўнутраных і пагранічных канфліктаў і ўсе грамадзяне, незалежна ад нацыянальнай і рэлігійнай прыналежнасці, карыстаюцца роўнымі правамі, адзначыў спадар Латыпаў. Па звестках прэс-службы МЗС, значная ўвага ў выступленні кіраўніка беларускай дэлегацыі была нададзена сацыяльна-эканамічнай, экалагічнай састаўляючым правоў чалавека, удасканальванню міжнародна-прававога механізма іхняга забяспечэння.

Пытанні ўдзелу Беларусі ў міжнародным гуманітарным супрацоўніцтве былі абмеркаваны ў Жэневе на сустрэчах Урала Латыпава з намеснікам генеральнага сакратара ААН Уладзімірам Пятроўскім, старшынёй сесіі Камісіі ААН па правах чалавека Анэ Андэрсан і вярхоўным камісарам ААН па правах чалавека Мэры Робінсан.

У ЦЭНТРАХ ДВУХ ТРАНСЕЎРАПЕЙСКІХ КАЛІДОРАЎ

У Мінску, у памяшканні каардынацыйнага бюро ТАСІС па Беларусі, адбылася першая нарада, прысвечаная ўдасканальленню транспартных патокаў па двух трансэўрапейскіх калідорах. Размова, у прыватнасці, ішла аб транспартных калідорах Масква — Мінск — Варшава — Берлін — Парыж і Санкт-Пецярбург — Магілёў — Гомель — Кіеў — Адэса.

Праект, які прадугледжвае ўдасканальненне памянёных трансэўрапейскіх калідораў і разлічаны на 2,5 года, будзе ажыццяўляцца ў межах праграмы ТАСІС Еўрапейскага саюза па прапанове кансорцыума DORSCH. У састаў кансорцыума ўваходзяць кампаніі Dorsch Consult (Германія), Scetauroute і ISIS (Францыя), Halcrow Transmark (Вялікабрытанія) і Finnroad (Фінляндыя). Кансорцыум падтрымлівае яшчэ тры кампаніі-субпадрадчыкі з краін ЕС — Вялікабрытанія, Ірландыя і Італія.

Паводле слоў выканаўчага дырэктара каардынацыйнага бюро праграмы ТАСІС Леаніда Арпова, ад Расіі, Украіны і Беларусі — краін-партнёраў, праз якія праходзяць памянёныя транспартныя калідоры, — у праекце бяруць удзел вядучыя аўтатранспартныя кампаніі "Саюздарпраект", "Кіеўсаюздарпраект" і "Белгіпрадар".

ПОЛЬШЧА І ТУРКМЕНИСТАН ПЛАНУЮЦЬ УВЕСЦІ ВІЗАВЫ РЭЖЫМ

Адразу дзве непрыемныя для Беларусі весткі былі абнародаваны на днях. Польшча плануе не пазней дня ўступлення ў Еўрапейскі саюз увесці візавы рэжым для грамадзян 15 краін, у тым ліку і Беларусі. Акрамя дзяржаў СНД, гэта датычыцца Балгарыі, Кубы, Манголіі, Македоніі і Румыніі. Адначасова польскія ўлады шукаюць магчымасці захаваць бязвізавае перамяшчэнне ў прыгранічнай зоне з Украінай. Такім чынам, Польшча імкнецца "загерметызаваць" усходнюю граніцу, што тлумачыцца інтэграцыйнай краіны ў Еўрасаюз.

Тым часам афіцыйны Ашхабад паведаміў Расіі, краіне, якая старшынюе ў Савеце кіраўнікоў дзяржаў СНД, пра тое, што Туркменістан выходзіць з Пагаднення аб бязвізавым перамяшчэнні грамадзян СНД па тэрыторыі яго ўдзельнікаў. Туркменскія ўлады аргументуюць рашэнне аб увядзенні візавага рэжыму тым, што магчымасці, прадастаўленыя гэтым пагадненнем, прывялі да прытоку ў краіну крымінальных элементаў. Адначасова ўлады Туркменістана падкрэсліваюць, што іх рашэнне ні ў якім разе не трэба ўспрымаць як імкненне разарваць адносіны з іншымі дзяржавамі.

Адзіным суцэльным на гэтым фоне можа быць паведамленне аб падпісанні беларуска-славацкага міжурадавага пагаднення аб супрацоўніцтве і ўзаемнай дапамозе ў мытных справах. Згодна з гэтым дакументам, мытныя органы дзвюх дзяржаў збіраюцца сумесна працаваць над спрашчэннем рэжыму перамяшчэння тавараў і фізічных асоб, а таксама ў галіне ўдасканальвання мытных тэхналогій, метадаў і працэдур.

НА МЯЖЫ СТАГОДЗЯЎ

ШЛЯХАМ СВЯТОЙ ЕФРАСІННІ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

— Наша новая праграма называецца "Жанчыны ў зоне эканомікі". Распачалі мы яе ў 1997 годзе, і першай буйной акцыяй стаў саміт з гэтай жа назвай і зместам, які мы правялі пры падтрымцы міжнародных дабрачынных арганізацый USIS і SAR, да якіх далучыліся нашы Міністэрствы аховы здароўя, адукацыі, Інстытут радыяцыйнай бяспекі. У саміце ўдзельнічалі таксама прадстаўнікі Літвы, Расіі, Украіны, Малдовы, ЗША. Гэта новая праграма — адно са звёнаў напрамку "Чысціня маралі".

Дарэчы, саміт падштурхнуў чыноўнікаў да стварэння праекта новага закона аб экалагічнай інфармацыі. Я была запрошана

прыняць удзел у яго абмеркаванні.

— Але ж вернемся да вашай праграмы. Які працяг яна атрымае пасля саміта?

— Мы больш паглыбілі яе. У гэтым годзе створаны цэнтр, які так і называецца — "Жанчыны ў зоне эканомікі", а таксама жаночая экалагічная школа, з якой супрацоўнічаюць экалагі, юрысты, грамадскія дзеячы. Ужо праведзены семінары па пэўных тэмах у Наваполацку, Бабруйску, Шчучыне, Лідзе, Пінску, Слуцку, Маладзечне. Збіраемся ў новыя гарады. Наш клопат пра тых, каму цяпер найбольш цяжка як у фізічным, так і ў маральным плане. Гэтая вялікая, аб'ёмная праграма завершыцца

ПАД ГУКІ ФАНФАР

У культурным жыцці Беларусі адбылася важная падзея: сваю работу завяршыў устаноўчы з'езд Беларускай гільдыі жывапісцаў. Гэтае ўрачыстае мерапрыемства адкрыў сваім выступленнем дыпламант міжнароднага фестывалю "Wasbe" ансамбль трубачоў "Festivo" Беларускага ўніверсітэта культуры пад кіраўніцтвам Аляксандра Карацеева. Фанфарныя акорды, пранікнёная канцілена старадаўняй музыкі XVI стагоддзя, яркія тэмбры труб садзейнічалі стварэнню святочнай атмасферы. Цяпер ужо можна з упэўненасцю адзначыць, што адбылося нараджэнне новага творчага саюза рэспублікі. Беларускай гільдыі жывапісцаў аб'яднала мастакоў, якія працуюць пераважна з акварэлю, у станковым і манументальным жывапісе, сучасных відах і жанрах мастацтва.

Зыходзячы з пазначаных задач і мэты дзейнасці, Беларускай гільдыі жывапісцаў (БГЖ) будзе канцэнтравана свае сілы на арганізацыі і правядзенні маштабных нацыянальных і міжнародных акцый, пленэраў, выстаў і да т. п. У планах новага творчага саюза — усебаковая падтрымка маладых мастакоў, прываенне стыпендыяў лепшым студэнтам аддзяленняў жывапісу Беларускай акадэміі мастацтваў, Мінскага мастацкага вучылішча, стварэнне базавай мастацкай галерэі, шырокай інфармацыі пра мастакоў, арганізацыя выдавецкай дзейнасці, а таксама ўсебаковая юрыдычная дапамога членам гільдыі.

Беларускія жывапісцы ўжо даўно паспяхова прадстаўляюць свае творы на выставах Еўропы. І новы творчы саюз будзе гэтак жа актыўна садзейнічаць. Ужо ёсць канкрэтныя прапановы аб супрацоўніцтве ад аўтарытэтных міжнародных творчых структур. Прэзідэнтам Беларускай гільдыі жывапісцаў на ўстаноўчым з'ездзе быў аднадушна абраны добра вядомы на Беларусі мастак Фёдар Ястраб, былы генеральны дырэктар Рэспубліканскай мастацкай галерэі Саюза мастакоў рэспублікі.

Нараджэнне Беларускай гільдыі жывапісцаў адбылося, наперадзе — заманлівыя перспектывы, творчыя задумы і пошукі. "Няхай работы членаў гільдыі будуць такімі ж яркімі, звонкімі, сакавітымі, каларытнымі, як гучанне нашага ансамбля", — адзначыў кандыдат мастацтвазнаўства, кіраўнік ансамбля "Festivo" Аляксандр Карацееў.

Васіль КАСЮЧЭНКА

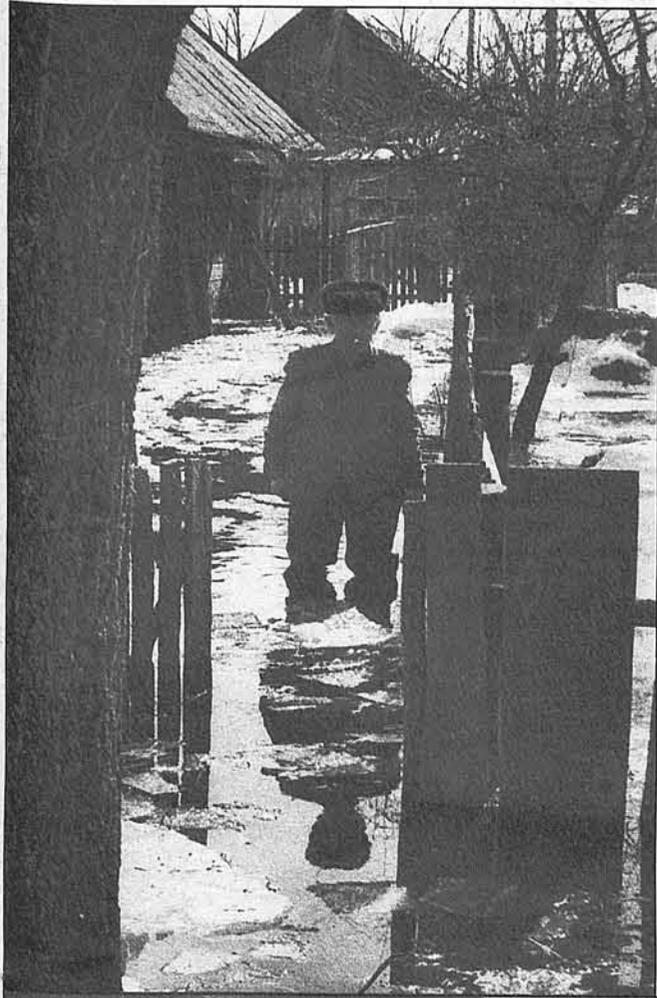
першым у Беларусі міжнародным жаночым форумам "Жанчына. Планета. Будучыня", што прымеркаваны да агульнанароднага Дня Святой Ефрасінні. З тых праблем, якія мы збіраемся абмяркоўваць на форуме, галоўная — права жанчыны на высокую якасць жыцця. Але на гэтым наш Святаефрасіннеўскі шлях не завершыцца, бо доўгая дарога чакіе наша грамадства да ўсведамлення маральных ісцін, і крочыць нам усім разам.

З таго, што плануем ажыццявіць у бліжэйшы час, — паломніцка-экалагічны шлях. У нашых планах таксама паломніцтва ў Іерусалім, якое мы назвалі сімвалічна для ўсёй Беларусі "Шляхам святой Ефрасінні ў трэцяе тысягоддзе". Пастараемся яго здзейсніць і будзем вельмі ўдзячныя тым, хто хоча нам чымсьці дапамагчы.

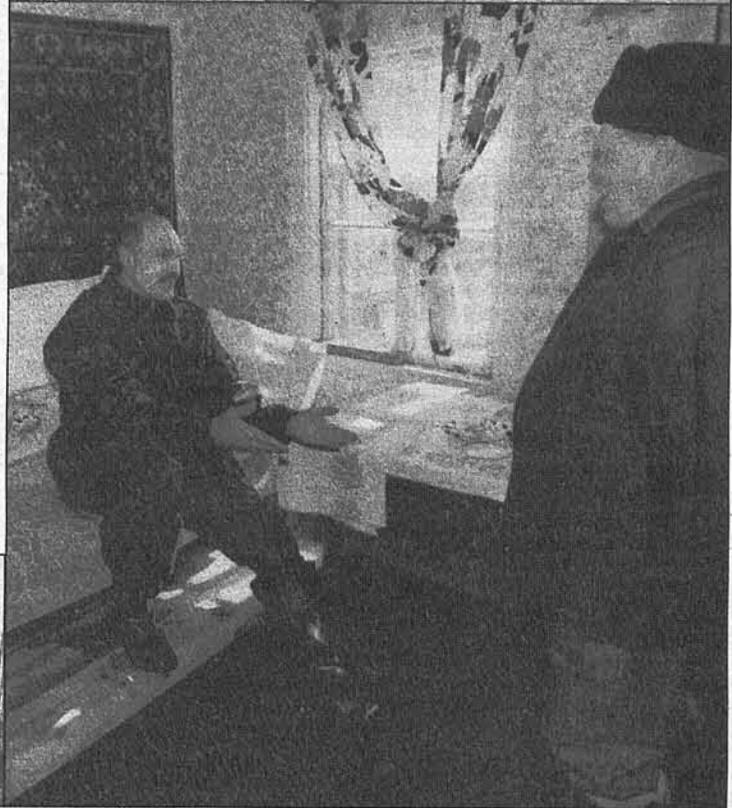
Гутарыла Маргарыта СТАРЫХ.

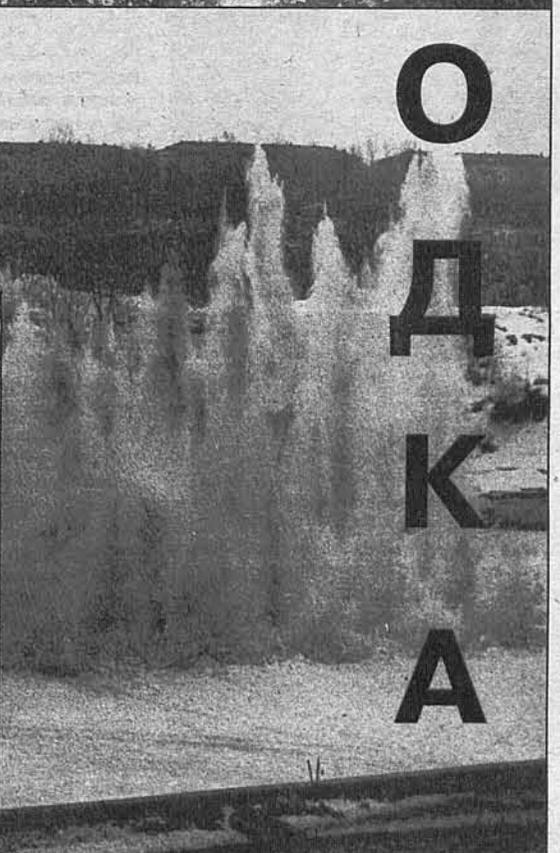
СТЫХІЯ

Спецыялісты-гідралагі прадказваюць гэтай вясной максімум "вялікай вады". Ужо цяпер у краіне пацярпелі жыхары амаль сарака раёнаў. Падтоплена больш за 200 населеных пунктаў, 5 тысяч дамоў, 8 тысяч падворкаў. 3 пацярпелых раёнаў адселена 2,5 тысячы чалавек. У Віцебску, каб папярэдзіць небяспеку, прагрымела серыя магутных выбухаў, якія раскрышылі паўметровы ледзяны покрывы. Са стыхіяй беларусы па звычцы змагаюцца талакой, пацярпелым ад паводкі аказваецца дапамога.

П
А
В
О
Д
К
А

МІНСК, ЗАХАРАВА, 28. ДОМ ДРУЖБЫ

«ФРАНЦЫЯ — ВАЧЫМА БЕЛАРУСКІХ ДЗЯЦЕЙ»

Самыя юныя ўладальнікі прызой.

20 сакавіка, калі адзначаецца Міжнародны дзень франкафоніі, у Доме дружбы адкрылася выстава «Францыя — вачыма беларускіх дзяцей». На ёй былі прадстаўлены работы ўдзельнікаў конкурсу, які ладзіўся таварыствам «Беларусь — Францыя» пры падтрымцы французскага пасольства.

Дзецям, як нікому іншаму, дадзена тонкае ўспрыманне прыгажосці навакольнага свету, быцця. Мо таму дзіцячыя вернісажы заўсёды нясуць адчуванне свята. А на апошнім гэтым свята было падвоеным, бо аб'ектам творчых памкненняў юных мастакоў сталі Парыж, замкі, саборы, Эйфелева вежа і многае іншае, што складае рамантычна-ўзніслае ўяўленне аб Францыі.

Колькі вялікіх людзей успаўлялі Парыж — горад, які трэба пабачыць і толькі тады памерці, горад-свята, якое заўсёды з табой... Мінчанін Саша Арынушкін, якому ўсяго пяць гадоў, таксама аддаў даніну аднаму з самых прыгожых гарадоў свету. Ва ўяўленні хлопчыка Парыж — гэта водблескі начных агнёў, святочнага феерверку, якія, быццам загадкавыя іерогліфы, праступаюць на чорным аксаміце неба. Саша атрымаў спецыяльны прыз як

самы юны ўдзельнік конкурсу, але я думаю, што члены журы адзначылі таксама і лаканічную вобразнасць яго работы.

Аня Карніенка з пасёлка Прылуки Мінскага раёна прадставіла на конкурс работу «Парыж пасля дажджу» і атрымала прыз за выбар тэмы. Адалі даніну юныя паклоннікі Францыі і сімвалу Парыжа — Эйфелевай вежы. Ёй прысвечана не адна работа, але ў мінчанкі Вікі Пятрэнка яна набывае нейкі філасофска-сімвалічны змест. Віка перанесла «сімвал Парыжа і сведку тэхнічнага прагрэсу» ў бялюткае адрамонкаў поле, у тую чысціню і гармонію, якія бязлітасна знішчаюцца гэтым самым прагрэсам. А назвала дзяўчынка свой твор — «Пяшчота». Так, яны могуць суіснаваць — рамонкі і цуд інжынернай думкі, толькі трэба захаваць у сваім сэрцы пяшчоту, каб апошняе не ўзяло верх над першым.

Хворы падлетак Арцём Ліманскі, які знаходзіцца на лячэнні ў Рэспубліканскім навукова-практычным цэнтры дзіцячай анкалогіі і гематалогіі ў Бараўлянах, назваў свой твор «Выратаванне». Ледзь бачныя прамяні, што выходзяць з купала сабора, імкнуцца ў нябесную вышыню. Так, мы ўжо пачынаем усведамляць: чым больш светлай энергетыкі ад нашых добрых помыслаў і спраў узнясецца ў Космас, тым больш яе вернецца да нас. І Арцём нам напамінае, каб у будзённай мітуслівасці мы не забывалі аб гэтым. Арцём Ліманскі атрымаў спецыяльны прыз «За мужнасць».

Уладальнікам першага прызга стаў Сярожа Кастроў (14 гадоў, г. Бабруйск). Яго работа «Зімяна Сена» зачаравала не толькі членаў журы. Другі прыз атрымаў Антоша Чарнышоў (6 гадоў, г. Бабруйск), якога прывабіла «Горная Францыя». Абодва хлопчыкі, як і яшчэ двое прызёраў — Ілюша Баншчыкаў (7 гадоў, «Дзіцячы пленэр у Францыі») і Маша Бацішчавая (11 год, «Рух» — своеасаблівае ілюстрацыя да твора французскага кампазітара Дзідзье Маруані «Касмічная опера») — выхаваныя дзіцячай студыі «Вясёлка».

Колькі ўдзельнікаў конкурсу (а іх было не так ужо мала, з розных гарадоў Беларусі), столькі і ўяўленняў аб Францыі. Маша Пятрушына (Мінск, 15 гадоў) назвала свой твор «Пасля Мане». Рамантычны вобраз Францыі. Маці і бабуля сумняваліся наконт яе стылістычнай правільнасці, але сама работа гэтую спрэчку перакрэсліла, бо цалкам адпавядае сваім зместам назве.

А вось у рабоце Надзі Новікавай з Маладзечна «Сабор Парыжскай Божай Маці» сама беларуская традыцыйная тэхніка выцінанкі робіць незвычайны эффект, падкрэсліваючы лёгкасць і ажурнасць гэтага славутага збудавання.

Спатканне з Францыяй, хаця і завочнае, адбылося. Ну а тое,

што не ўсе ўдзельнікі выйшлі ў фінал, сталі прызёрамі... дык на тое і слаборніцтва. Між іншым, акрамя дыпламаў, прызёры атрымалі таксама падарункі ад пасольства Францыі — набор французскіх фарбаў, каталог выставы Марка Шагала, альбом аб Францыі.

І ўсё ж, усё ж... Можна трэба падумаць дарослым, каб адшукаць магчымасць наладзіць у самой Францыі дзіцячы пленэр для пераможцаў конкурсу. Яны заслужылі гэту сустрэчу з Францыяй.

Між іншым, адзін з удзельнікаў конкурсу, сямігадовы Ілюша Баншчыкаў, так і назваў сваю работу — «Пленэр у Францыі».

Пераможца Сярожа КАСТРОЎ з Бабруйска.

Адразу столькі Эйфелевых вежаў, што вочы разбягаюцца.

НА КОНКУРС «БЕЛАРУСЬ У МАІМ СЭРЦЫ»

Святлана АДАМОВІЧ.

РАДЗІМА... Бацькаўшчына... Айчына... Святыя словы, якія з гонарам вымаўляе кожны сапраўдны грамадзянін сваёй краіны. З глыбокім душэўным хваляваннем гавару і я: «Мая Радзіма — Беларусь». У яе летапісе столькі нязвяданага і таемнага, велічнага і незаўважанага, што ніколі не стомішся знаходзіць і адкрываць нешта новае, незвычайнае і непаўторнае.

Некалькі год таму мне пашчасціла зрабіць адно з такіх адкрыццяў: я ўбачыла найпрыгажэйшы горад Беларусі — Нясвіж. Той, хто пабываў у ім хоць аднойчы, ужо ніколі не забудзе гэты горад з дзіўнай гульнёй святла і ценю, з велічным замкам, шматлікімі паркамі, сажалкамі, помнікамі... З подыхам сёвай даўніны... Я прапаноўваю зрабіць невялікае падарожжа па старажытнаму гораду і пазнаёміцца з яго прыгожымі мясцінамі.

Па маляўнічых нясвіжскіх парках можна гуляць бясконца. І ніколі не надакучыць разглядаць старыя дрэвы, статуі, камяні, глядзецца ў таемную глыбіню сажалак. А як лёгка дыхаць незвычайна свежым паветрам, напоўненым водарам кветак, травы, водарасцяў. У Нясвіжы я ўпершыню ўбачыла вербы з сярэбранымі лістамі, якія здалёк блішчалі і пераліваліся на сонцы. Уразлікі мяне і нізкарослыя дрэвы, лістота якіх утварае шары. А фігуры двух каменных ільвоў! Гэта любімае месца адпачынку. Для фатаграфавання ж чамусьці чарговы раз абрала месца поруч з помнікам сабаку, які (па легендзе) аднойчы вырата-

ГОРАД МАРАЎ

ваў свайго гаспадара — князя Радзівіла.

Абавязкова прыцягне вашу ўвагу і велічны касцёл. Каля яго белых сценаў на душы становіцца лёгка і спакойна... А вось заглядаць у вокны падвальнага памяшкання (склепа) без дрыжыкаў немагчыма: у густым прыцемку праглядаюцца абрысы тун. Да жудасці сцішна, але і прыцягальна. Хочацца хоць такім чынам дакрануцца да таямніц славутага роду Радзівілаў. Успамінаюцца шматлікія легенды, у тым ліку і аб трагічнай смерці некаторых прадстаўнікоў гэтага роду.

І, безумоўна, нельга абмінуць адну з самых велічных пабудов у горадзе — замак Радзівілаў. Гляджу на яго вежы — і нараджаюцца радкі...

Гадзіннік б'е. Нясвіж адпачывае. Цікаўны месяц свой забыўся сон: Чароўную жанчыну бачыць ён і светлую сцяжынку пракладае...

Нячутны крокі. Ціхае дыханне... І смутак-жаль, і слёзы у вачах... Нясвіжская княгіня-прыгажуня Пускаецца у свой адвечны шлях.

Глядзіцца ў люстра, хоча твар убачыць, ды люстра свой адбітак не дае: На вечнае блуканне і пакуты Асуджана красуня ў даўніне...

Чорная Дама... Таемны і загадкавы прывід... Трагічнае каханне Барбары Радзівіл... Яна стала мне яшчэ больш блізкай, калі я пабывала на адкрыцці выставы У. Стальмашонка ў Нацыянальным мастацкім музеі і пабачыла яе партрэты, выкананыя рукою майстра...

Асабліваю прыгажосць падорыць вам бліжэйшы да замка парк вечарам, калі запальваюцца літары і ў іх святле як быццам бы ажываюць статуі і фігуры. Становіцца страшнавата. Але як жа адмовіць сабе ў задавальненні паглядзець на вясэрні Нясвіж?

Дарэчы, у мінулым годзе на свяце дажынак амаль увесь час ішлі дажджы, плошча і вуліцы выглядалі не лепшым чынам... Але ўсё ж... гэта быў Нясвіж. Прыгожы і таемны, знаёмы і загадкавы. І мне падабалася гуляць пад парасонам, назіраць, як па сажалках коцяцца хвалі, а на іх, схваўшы галовы пад крылы, гайдаюцца шэрыя качкі. Падабалася назіраць, як з лістоты скачваюцца буйныя кроплі... Хто прыдумаў, што ў час дажджу ўсё шэрае? Не, гэта быў зеленалісты Нясвіж з чырвонымі дахамі дамоў, рознакаляровымі катамаранамі і блакітнай вадой возера. Прыгажосць, якая праглядалася праз празрыстую сцяну вады, зачароўвала і захапляла.

Разам з сяброўкай Вольгай Мажуткай селі на катамаран і ад'ехалі ад

Добры дзень, шанюная рэдакцыя газеты «Голас Радзімы»! З прывітаннем да вас Святлана Адамовіч, настаўніца беларускай мовы і літаратуры з Чэрвеня. Мы ўсёй сям'ёй чытаем вашу газету ўжо даўно. Некалькі гадоў таму ў «Голасе Радзімы» былі надрукаваны артыкул майго брата — журналіста Ігара Адамовіча пра нашай земляка, паэта Тодара Лебяду (Пятра Шырокава). А цяпер і я вырашыла напісаць у «Голас Радзімы». Жадаю вам далейшых творчых поспехаў.

г. Чэрвень, Мінская вобласць.

ДЗЕНЬ СВЯТОГА ПАТРЫКА ПРАЙШОЎ У МІНСКУ

Святы Патрык, ахоўнік Ірландыі, як і сам народ ірландскі і яго культура, выклікаюць сімпатыі ва ўсім свеце. Таму і Дзень Святога Патрыка, які прыпадае на 17 сакавіка, адзначаецца не толькі ў самой Ірландыі, а і ў многіх іншых краінах.

Упершыню гэтая свята сёлета прыйшло на Беларусь. Ініцыятары святкавання і арганізатары — таварыства «Беларусь — Ірландыя» (яно створана год назад, але на рахунку мае ўжо не адну дабрачынную акцыю), а таксама дзіцячы фонд «Сакавік».

Зразумела, самым насычаным па праграме днём стаў святочны. Дзень Святога Патрыка пачаўся ў Доме дружбы семінарам. Тэмы дакладаў яго мелі самы шырокі аспект сувязей нашых двух народаў — ад даследавання ранніх кантактаў беларусаў з кельтамі ў сярэднявеччы да сучасных перакладаў ірландскай паэзіі на беларускую мову.

На гэтым рабочая частка завяршылася, і нашы госці прынялі ўдзел у святочным шэсці па цэнтральных аляях парку імя М. Горкага. Яркая

сонца, рознакаляровыя шары, забаўныя маскі і надпісы на транспарантах, маладосць большасці ўдзельнікаў надалі святу асаблівы веснавы настрой.

А ўвечары Святы Патрык зноў гаспадарыў у Доме дружбы — святочны канцэрт завяршыў цудоўны дзень, які спрыяў таму, каб далёкая краіна Ірландыя стала нам больш блізкай і знаёмай.

Падборку падрыхтавала
Марта КОСЦІЧ.

Фота Віктара СТАВЕРА і
Мікалая ПЯТРОВА.

берага. Вельмі цікава зазіраць у вочы каменным ільвам, пад'ехаўшы да іх так блізка, што можна было пры жаданні дакрануцца рукой да гладкіх гапоў. А якія прыгожыя водарасці ў гэтай сажалцы! Адшукаеш сярод іх самыя адмысловыя, пад'едзеш і сарвеш... На памяць. Праўда, у руках яны бездапаможна абвісаюць і ўжо не здаюцца такімі незвычайнымі... Тым не менш, і засуханыя нагадваюць мне аб Нясвіжы.

...Я ўдыхаю пах водарасцяў і разглядаю фотаздымкі, зробленыя маёй сяброўкай. Выпагядзілася, сонечныя праменьні дакрануўся да іх... Яны сталі такімі яркімі і насычанымі, што, здавалася, былі зроблены ў такі ж сонечны дзень. Зеляніна ператварылася з цёмнай у ярка-ізмурную. Ды і самі здымкі як быццам пасвятлелі... Праз колькі хвілін сонца схавалася, і я ўбачыла адлюстраванне тых пахмурных дзён, якія часта здараліся мінулым летам. Але яшчэ адна таямніца Нясвіжа была разгадана...

Вось такім я ўбачыла гэты горад і хацела паказаць яго вам.

Ён для мяне стаў найлепшым ва ўсёй Беларусі. А тое, што не нарадзілася там, мо і лепей, бо невядома, як бы зблізку і што-дзень успрымалася ўся гэтая прыгажосць. А так збылася мая мара пабываць у «Парыжы».

Памятаеце, у Якуба Коласа? «Міхаіл лічыў Нясвіж Парыжам...» Менавіта гэта я прыгадвала, гуляючы па двары былой Нясвіжскай настаўніцкай семінарыі і любуючыся прыгожымі кветнікамі...

Я хачу яшчэ неаднойчы наведаць Нясвіж, дакрануцца да яго таямніц, пахадзіць па дагледжаных сцежках паркаў, палюбавацца велічнымі сценамі замка і чыстымі абрысамі касцёла... Хачу ўбачыць Нясвіж такім, якім бачылі яго гаспадары — князі Радзівілы... Хачу ўбачыць архітэктурна-паркавы ансамбль у Альбе, беззваротна страчаны ў 1812 годзе, і замак

знутры такім, якім ён быў у перыяд свайго росквіту... Я хачу ўбачыць Нясвіж зімой, у бялуткім убранні, і першай пракласці сцежку ў пухлым снезе, што засыпле стары парк...

Вось такі ён, мой «Парыж» — таемны і загадкавы, велічны і просты, светлы, незвычайны, захапляючы... Мой любімы куток Беларусі... Горад маіх мараў...

Блакiт азёраў, паркаў
зеляніна...
Чароўная нясвіжская зямля!
Магутны род магнатаў
Радзiвілаў
Цябе стварыў. Яму

Нясвіж, 1998 г.

БЕЛАРУСКІ ПОГЛЯД

ДЭУНІЗАЦЫЯ

АД РЭДАКЦЫІ. Артыкул гісторыка, доктара навук, прафесара Леаніда Лыча мае праблемны характар і прысвечаны адной з лёсавызначальных у гісторыі нашага народа падзей — скасаванню Берасцейскай рэлігійнай уніі. Як і ўсё, што звязана з рашучым рухэннем усталяванай традыцыі (а унія без малага праіснавала ў нашым краі 250 гадоў), тут не абыходзіцца без асабістых, а таксама сацыяльна-грамадскіх драм і трагедый.

Леанід Лыч разглядае тую далёкія падзеі не з царкоўных, а з патрыятычных і грамадзянскіх пазіцый, даследуючы тое, як яны адбіліся на гістарычным лёсе беларускага народа, яго кансалідацыі і жыццязстойкасці, волі да годнага і незалежнага дзяржаўнага існавання, на духоўных вартасцях, перш за ўсё мове як трывалым гронце развіцця нацыі.

Напэўна не ўсё, выказанае даследчыкам, выкліча аднадушную прыхільнасць. Мусіць знойдуцца ахвочыя на фактычным матэрыяле аспрэчыць канцэпцыю аўтара. Такія матэрыялы рэдакцыя таксама зацікаваць. Тут жа ўсяго толькі зазначым, што праваслаўе, як і каталіцтва, і пратэстанцізм, і іншыя адгалінаванні хрысціянскай веры, адыгрывала ў пэўных канкрэтных абставінах існавання таго ці іншага народа важную ролю як дзейсны фактар яго самасцвярджэння і абароны ад экспансіі іншых этнасаў. І для беларусаў праваслаўе таксама шмат значыла. Гэта добра адчувае на сабе беларуская эміграцыя ў далёкім замежжы, бо яна здолела сябе захаваць і цвёрдзіцца нацыянальна адметным этнасам, найперш дзякуючы беларускай праваслаўнай царкве, як аўтакефальнай, так і падпарадкаванай грэчаскаму патрыярху. І сёння ў беларускіх праваслаўных святынях ЗША і Канады, Аўстрыі і Англіі гучыць беларуская мова ў вуснах і святароў, і вернікаў. Не выклікае сумненняў таксама роля праваслаўнай царквы ў кансалідацыі і этнічнай самазахаванасці беларусаў Беларускай.

Хочам падкрэсліць, што кожная значная грамадская і рэлігійная з'ява развіваюцца ў пэўных супярэчнасцях і патрабуюць ацэнкі з улікам канкрэтных гістарычных умоў. Менавіта ў гэтым і заключаецца значнасць артыкула Леаніда Лыча.

У планах рэдакцыі надрукаваць у газеце матэрыялы пра дзейнасць на Беларусі іншых канфесій, пра іх ролю і месца ў гісторыі развіцця як карэннага народа, так і тых, што ў добрай згодзе на працягу стагоддзяў жылі побач і разам з беларусамі.

Увогуле чакаем ад чытачоў-навукоўцаў глыбокіх матэрыялаў, прысвечаных лёсавызначальным момантам у жыцці беларускага народа, уключаючы і прагназаванне яго месца і ролі ў агульначалавечай супольнасці ў XXI стагоддзі. Нам таксама хацелася б вызначыць агульную беларускую думку на працягу сучаснасці.

У НАШАЙ шматвяковай гісторыі ёсць нямаля неардынарных падзей, што пакінулі адметны след у лёсе народа. Да іх з поўнай падставой можна аднесці і скасаванне ў 1839 годзе Берасцейскай царкоўнай уніі. Наша зямля яшчэ не ведала такога буйнамаштабнага і кароткага па часе пераходу людзей з адной веры ў іншую. Некалі, каб павярнуць язычнікаў у хрысціянскую веру, не хапіла і цэлага стагоддзя. Жаданне прыхаджан-уніятаў далучыцца да праваслаўя зусім не лічылася абавязковай умовай, што не магло не парадзіць сярод іх масавага незадавальнення.

Забароненае Найсвяцейшым Сінодам уніяцтва для многіх яго вернікаў стала пасля гэтага нават яшчэ больш дарагім. Аляксандр Герцэн у 27-м нумары газеты «Колокол» прыводзіць факты пасылкі ў 1858 годзе віленскім генерал-губернатарам У. Назімавым войскаў для дапамогі праваслаўнаму духавенству схіліць у лона сваёй царквы незгаворлівых уніятаў. Дух уніяцтва і надалей працягваў жыць, асабліва ў тых мясцінах, куды цяжка было дайсці праваслаўю, царскім чыноўнікам. Згодна з даследаваннямі рускага географа і этнографа Аляксандра Рыцка, грэка-уніяцкая рэлігія захоўвалася на пачатку другой паловы XIX стагоддзя і ў Аўгустоўскай губерні Царства Польскага, хаця тут панавала каталіцтва.

Пакуль на Беларусі існавала уніяцтва, царскай уладзе вельмі цяжка было, выкарыстоўваючы рэлігійны фактар, падпарадкаваць яе. З праваслаўнымі радавыя уніяты лёгка ішлі на збліжэнне і прымірэнне дзякуючы агульнаму як для першых, так і другіх усходняму царкоўнаму абраду, а з каталікамі іх яднала падначаленне адзінаму ў Рыме папе. Скасаванне уніі прывяло да раз'ядноўвання адзінага беларускага народа.

Падзеі разгортваліся драматычна. У вялікай роспачы сотні тысяч беларусаў-уніятаў, каб як мага больш дапаць рускаму праваслаўнаму духавенству за такую акцыю, кінуліся ў абдымкі да каталіцызму, з якім яны да гэтага бесперастанку ваявалі, бо не жадалі здраджваць уніяцкай царкве, стаць лёгкай здабычай паланізацыі. Сёй-той з высокіх прадстаўнікоў рускага праваслаўнага духавенства разумеў усю згубнасць прынятага ў 1839 годзе царкоўна-

га акта, але не прычыў і строга выконваў волю Найсвяцейшага Сінода. Невыносна цяжка пачувалася многім з тых, хто з прычыны патрабаванняў колішняга веравызнання не меў ужо цяпер магчымасці паводле здаўна усталяваных традыцый ахрысціць дзяцей ці стаць пад вянец у храме, пахаваць каго-небудзь з членаў сям'і і г. д. Пераканаўчым доказам моцнай далучанасці беларусаў да уніяцкай царквы з'яўляецца тое, што тысячы з іх добраахвотна выбралі эміграцыю ў чужыя, нават і далёкія па адлегласці краіны (напрыклад, Бразілію) замест таго, каб прыняць праваслаўную ці каталіцкую веру. Але як бы цяжка ні было рабіць выбар паміж імі, рана ці позна былым уніятам давалося ўсё ж вызначыцца. Без веры ў Бога людзі ў той час не маглі жыць.

Так адзіны беларускі этнас не па сваёй волі, а ў выніку адміністрацыйнага скасавання яго рэлігіі стаўся падзеленым у канфесійным плане на дзве часткі: праваслаўных (большая) і каталікаў (меншая). Знаходзіліся людзі, якія вельмі хутка ўсвядомілі трагедыю такога канфесійнага падзелу беларусаў і настойліва заклікалі іх не парываць кантактава з уніяцтвам, імкнуцца да таго, каб мець, як рускія і палікі, сваю ўласную нацыянальную рэлігію. На царкоўную унію як сродак паглыблення этнічнай кансалідацыі, пераадолення рэлігійнага расколу беларускага народа глядзеў кіраўнік паўстання 1863—1864 гадоў Кастусь Каліноўскі. Гэтай шмат месца было прысвечана ў шостым нумары газеты «Мужыцкая праўда». Паводле меркаванняў правадыра паўстання, ва ўмовах Беларусі найбольш паспяхова з функцыяй нацыянальнай царквы можа спраўляцца толькі уніяцкая. І з гэтым нельга не пагадзіцца, бо ў той час праваслаўная царква Беларусі ва ўсім залежала ад Найсвяцейшага Сінода Расіі, а каталіцкая — ад польскага духавенства, таму ў іх намерах нічога становага не мелася ў дачыненні да беларускай ідэі. Не выпадкова адмена забароны уніяцкай царквы на Беларусі з'яўлялася адным з найважнейшых патрабаванняў шэрагу праграмных дакументаў, выпрацаваных напярэдадні паўстання 1863—1864 гадоў.

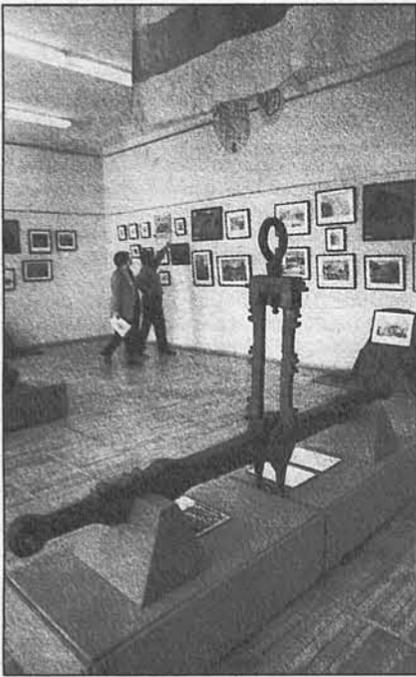
(Заканчэнне на 12-й стар.)

СПАДЧЫНА

МЕНСК — ГОРАД ВОЛЬНЫ

МЕНАВІТА ТАКІ ДЭВІЗ МАЕ ВЫСТАВА, ПРЫСВЕЧАНАЯ 500-ГОДЗІЮ НАДАННЯ МІНСКУ (НА ТОЙ ЧАС МЕНСКУ) МАГДЭБУРГСКАГА ПРАВА.

На выставе. На пярэднім плане — мінскія вагі 1724 года.

Адкрылася выстава 19 сакавіка ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Народу сабралася шмат і самага рознага, пачынаючы, скажам, ад слыннага паэта сучаснасці Ніла Гілевіча да студэнтаў-першакурснікаў Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта, якія прыйшлі сюды разам са сваёй выкладчыцай беларускай мовы Вольгай Кузьміч. Былі тут і прадстаўнікі замежных пасольстваў у Беларусі, а Маскву неафіцыйна прадстаўляў добра вядомы культурнай беларускай грамадскай гісторыі і публіцыст, аўтар некалькіх кніг Аляксей Каўка, у мінулым таксама дыпламат.

Першае слова, як і належыць, узяў гаспадар, дырэктар Нацыянальнага музея Захар Шыбека. Скажаў, што сённяшні прадстаўнічы сход вярта ўзвесці ў ранг юбілейнага пасяджэння менскага магістрата. Коротка распавёў аб значэнні магдэбургскага права для развіцця і станаўлення роднага горада, для дабрабыту месцічаў. Пра ўсё гэта выступіў, няма сумнення, мог бы гаварыць на працягу некалькіх гадзін, бо ён аўтар найбольш значнай як памерамі, так і зместам кнігі пра Мінск.

З гонарам пра Мінск як вольны еўрапейскі горад, які можна адстойваць здыбытыя правы, пра тое, што нам трэба захоўваць і памнажаць слаўныя традыцыі, аднавіць разбураныя выдатныя архітэктурныя помнікі, а найперш гарадскую ратушу, дзе колісь засядаў воіт і магістрат, а цяпер можна размясціць музей горада, пра значэнне свабодных эканамічных зон у Мінску і Брэсце як правобразу і спадкаемцаў колішніх магдэбургскіх правіляў і вольнасцяў гаварылі міністр культуры Беларусі Аляксандр Сасноўскі, начальнік Упраўлення культуры гарвыканкама Віктар Кураш (мэр горада, спадар Уладзімір Ярмошын з-за сваёй занятасці прысутнічаць не здолеў, але перадаў прывітанне), старшыня Дзяржаўнага камітэта па архівах і справаводству Аляксандр Міхальчанка, вядомы вучоны-геральдыст, знаўца беларускай старажытнасці, ён жа навуковы дарадца выставы Анатоль Цітоў, супрацоўніца Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, аўтар канцэпцыі выставы Ірына Зварыка. Яна і запрасіла прысутных зрабіць цікавае падарожжа па Мінску ад старажытных да нашых часоў і выдатна справілася з роллю экскурсавода.

Паглядзець на выставе ёсць на што. Ля ўваходу выстаўлена старажытная зброя. Але галоўнае не яна, а дакументы, сведкі далёкіх часоў, тых падзей і

здарэнняў, а таксама чалавечых лёсаў, што адбываліся і здзяйсняліся ў Мінску. Найперш маюцца на ўвазе актыўныя кнігі менскага магістрата, у якіх каштоўны пазнавальны матэрыял не толькі для гісторыкаў, але, мяркуючы, і літаратараў, што пішуць пра мінулае Бацькаўшчыны. Годна прадстаўлены таксама кніжны збор з рарытэтных выданняў, сярод якога працы беларускіх, польскіх, літоўскіх і рускіх аўтараў па праблемах магдэбургскага права.

Прывілей той быў пацверджаны ў XVIII стагоддзі і цяпер захоўваецца ў Вільні. А Метрыка Вялікага княства Літоўскага, дзе зроблены запіс прывілея, таксама не ў Беларусі, а ў Маскве.

Ёсць што паглядзець у зале, дзе выстаўлены творы жывапісу і графікі, паштоўкі і фотаздымкі з фондаў музея, многія з якіх дасюль не экспанаваліся.

Разам з Нацыянальным музеём гісторыі і культуры Беларусі ў выставе паўдзельнічалі Нацыянальны гістарычны архіў і Нацыянальная бібліятэка Беларусі. Выстава зладжана пры спрыянні Мінгарвыканкама, Рэспубліканскага фонду падтрымкі дэмакратычных рэформ імя Льва Сапегі, Нацыянальнага музея Літвы.

Гэтую нататку хацелася б закончыць словамі з прэс-рэлізу пра значэнне магдэбургскага права для тагачасных гарадоў: "Такая сістэма развіцця пачуцця індывідуальнай адказнасці за справу, стымулявала ініцыятыву, выпрацоўвала павагу да закону, ставіла дабрабыт дзяржавы ў залежнасць ад дабрабыту асобы.

Ад мінчанаў тых часоў патрабавалася асабліва мужнасць, настойлівасць, розум, прадпрымальнасць, імкненне да свабоды, каб адстаяць і сябе, і горад, і сваё месца ў грамадстве. Мінчане

Партрэты асоб, якія ўваходзілі ў мінскі магістрат, дакументы магістрата, шкатулка для пячаты.

баранілі сваю "плошчу свабоды" на працягу некалькіх стагоддзяў..."

Ну а больш падрабязна пра слаўную дату ў гісторыі Мінска чытайце ў артыкуле доктара гістарычных навук Георгія Штыхава.

Я. Л.

Вырабы цэха металістаў.

Фота Аркадзя НІКАЛАЕВА.

Георгій ШТЫХАЎ, доктар гістарычных навук, прафесар.

А МЯЖЫ Сярэдніх вякоў і Новага часу 500 гадоў назад Мінск, прыняўшы права на самакіраванне па ўзору магдэбургіі, тым самым далучыўся па статусу да гарадоў еўрапейскай цывілізацыі. Магдэбургскае права — гэта адна з найбольш вядомых сістэм сярэднявечнага гарадскога права, якая склалася ў XIII стагоддзі ў нямецкім горадзе Магдэбургу. Магдэбургскае права юрыдычна замацоўвала правы і свабоды гараджан, іх права на самакіраванне.

У 1499 годзе (14 сакавіка), усяго праз 6 месяцаў пасля надання прывілея Полацку, падобны прывілей на самакіраванне па магдэбургскаму праву атрымлівае Мінск. Прывілей быў дадзены ад імя вялікага князя літоўскага Аляксандра Ягелончыка (1492—1505 гады), які падпісаў гэты дакумент у Вільні. Сутнасцю дадзенага права на самакіраванне было вызваленне жыхароў горада ад падсуднасці і ўлады вялікакняжацкіх намеснікаў — чыноўнікаў, самаўпраўства мясцовых феадалаў, старастаў ды іншых начальнікаў.

Прывілей выдаў "Аляксандр, з Божае ласкі вялікі князь літоўскі, рускі, жамойцкі і іншых (земляў) пан і дзедзіч". У прывілейнай грамаце сказана: "Наш горад Мінск з права літоўскага і рускага (маецца на ўвазе валасная сістэма кіравання), якое спачатку там было ўстаноўлена, на права нямецкае, так званае магдэбургскае, пераводзім на вечныя часы".

МАГДЭБУРГСКАЕ ПРАВА: ПЕРАДУМОВА САМАКІРАВАННЯ

Кіраўніцтва горадам пераходзіла да магістрата (рады) — выбарнага адміністрацыйнага і судовога органа ў горадзе. На чале магістрата быў воіт, якога прызначаў вялікі князь звычайна з буйных феадалаў. Гараджане выбіралі радаў, членаў магістрата (рады). У Мінску спачатку было 12 радаў. Яны разам з воітам выбіралі на адзін год двух бурмістраў, "якія сумесна з воітам будуць кіраваць гараджанамі". Рады кіраваліся ў сваёй дзейнасці нормамі права, якія потым ўвайшлі ў статыты Вялікага княства Літоўскага 1529, 1566, 1588 гадоў.

Прывілей 1499 года рэгуляваў рамесную і гандлёвую дзейнасць. Менскія купцы вывозілі лесаматэрыялы, смалу, воск, попел, футры (куніца, вавёрка, норка і інш.). Мясцовыя і "чужыя" купцы прывозілі металы (волава, медзь, латунь), шматлікія дарагія прыправы (шафран, мускат, гваздзіку), фінікі, розныя віны, нямецкае піва і іншае "пітво замежнае".

Прывілей дазваляў "у зручным месцы паставіць ратушу, пад якою мець могуць таварную краму, хлебныя клецкі і цырульню". У ратушы павінны былі захоўвацца меры вагі, аб'ёмаў, прынятыя ў горадзе, а таксама сцяг горада. Але застаецца невядомым, дзе знаходзіўся гэты будынак у пачатку XVI стагоддзя. Мураваная ратуша (замест драўлянай) была пабудавана ў пачатку XVII стагоддзя на тэрыторыі Верхняга рынку (цяпер плошча Свабоды), які стаў адміністрацыйным, гандлёвым і культурным цэнтрам горада.

Магдэбургскае права вызвала гараджан ад падсуднасці і ўлады вялікакняжацкіх ці каралеўскіх адміністратараў, гарантавала ім права ўласнасці, рэгламентавала іх эканамічную дзейнасць, спрыяла фарміраванню гарадскога саслоўя, характэрнага для феадальнага грамадства. Але частка гарадскіх зямель заставалася ўласнасцю феадалаў. Утвараліся так званыя юрыдыкі: адміністрацыйна ада-

сoblеныя часткі горада, якія знаходзіліся пад уладай феадалаў, духавенства, манастыроў, цэркваў, на жыхароў якіх не распаўсюджвалася судовая ці адміністрацыйная ўлада гарадскога самакіравання.

Юрыдыкі ўзніклі ў выніку прымусовага перасялення залежных сялян у дамы і на ўчасткі, якія належалі феадалам у гарадах. Юрыдыкі мелі ў Мінску князі Радзівілы, Саламарэцкія, Друцкія-Горскія, буйныя феадалы Корсакі. Некаторыя юрыдыкі вызваліся вялікакняжацкімі прывілеямі ад падаткаў і павіннасцей. Пашырэнне юрыдык узмацняла ўплыў феадалаў на жыццё гарадоў, перашкаджала іх эканамічнаму развіццю, саслоўнаму згуртаванню гараджан. Таму гараджане вялі барацьбу супраць юрыдыкаў.

У абставінах феадальнага наступлення на правы гараджан у Мінску існавала рамесніцкая вытворчасць. Каб супрацьстаяць эканамічнаму наступленню шляхты, забяспечыць сваю магнаполію на рынку, рамеснікі аб'ядноўваліся ў цэхі — своеасаблівыя карпарацыі па прафесіі. Цэхі наладжвалі ўзаемадапамогу сваіх членаў. Першае ўпамінанне аб арганізацыі ў горадзе цэхаў адносіцца да 1552 года. У Мінску існавалі цэхі краўцоў, металістаў, ювеліраў. Унутраны пад цэхаў вызначаўся статутамі, якія рэгламентавалі вытворчасць рамесных вырабаў і іх збыт.

Звычайна разам з граматай на самакіраванне гораду даваўся герб. Муціць, у 1499 годзе Мінск таксама яго атрымаў. Аднак у час пажару ў Мінскім замку прывілей згарэў. У 1591 годзе гораду дадзены пацвярджальны

прывілей на магдэбургскае права, дзе гаворыцца: "Даём ім герб на гарадскую пячатку з выявай Дзевы Марыі на нябесным фоне". Выява герба змяшчалася на будынках, якія належалі магістрату, на гарадской пячаты, на сцягах горада. Кляймо з выявай герба мецілі тавары, што вывозіліся з Мінска. У 1566 годзе Мінск стаў цэнтрам Менскага ваяводства і павета ў выніку адміністрацыйна-тэрытарыяльнай рэформы. Тут засядаў з канца XVI стагоддзя вышэйшы апеляцыйны суд Вялікага княства Літоўскага, які быў галоўным трыбуналам краіны.

Наданне Мінску магдэбургскага права з'явілася важнай вяхой у грамадска-палітычным развіццю горада. Але магдэбургскае права не было механічна перанесена з Цэнтральнай Еўропы ў беларускія гарады. Запазычаныя нормы права былі прыстасаваны на беларускіх землях да канкрэтных мясцовых умоў.

Гарадское самакіраванне было характэрнай рысай адміністрацыйнай сістэмы беларуска-літоўскай дзяржавы ВКЛ. Пацвярджэннем гэтага з'яўляецца арганізацыя ўлады паводле магдэбургскага права ў Полацку, Мінску і многіх іншых беларускіх гарадах і мястэчках (звыш 70 населеных пунктаў).

Магдэбургскае права не аблягчыла ўмовы жыцця гарадскіх нізоў, аднак агульны прагрэс быў прыкметны. Прывілей на гэта права стваралі ў беларускіх гарадах новы стымул да ўладкавання грамадскага жыцця, пашырэння гандлю, развіцця рамства. Рамеснікі станавіліся моцнай праслойкай насельніцтва ў гарадах. Выкліканае неабходнасцю росту горада магдэбургскае права спрыяла ўніверсальнасці прынцыпаў гарадскога жыцця. Фарміраванне цэхавай вытворчасці, пашырэнне і ўмацаванне гандлёвых сувязей садзейнічала далейшаму працэсу фарміравання беларускай народнасці.

АСОБА Ё ВАРУНКАХ ЧАСУ

АДДАНЫ ЗЯМЛІ І ВЕРЫ

50 гадоў таму, на мяжы зімы з вясной, на добрай зямлі Беларусі ў сям'і смілавіцкіх татар Соф'і (з роду Ільясевічаў) і Барыса Канапацкіх нарадзіўся хлопчык. Яму далі імя ў гонар дзеда Ібрагіма Хасеневіча, на пачатку веку імама Смілавіцкай мячэці.

Разалія АЛЕКСАНДРОВІЧ, сябра Беларускага згуртавання татар-мусульман "Аль-Кітаб".

АША знаёмства доўжыцца амаль дзесяць гадоў. Гэты чалавек прыцягвае сваёй натуральнасцю, жыццёлюбствам, ад яго ідзе спакой і трываласць, ён моцна трымаецца ў жыцці. Моц яго ў надзейных апрышчах. Яны вядомыя, але не кожны ўмее цаніць іх і берачы. Галоўнае апрышча — яго зямля, яго Беларусь. А на ёй асабліва дарагія і любія дзе мясціны. Першая — малая радзіма, Смілавічы, дзе жыў маці, дзе менавіта яму пакінуў у спадчыну свой дом з невялікім надзелам зямлі нябожчык дзядзька. На смілавіцкім мізары (могілках) вечным сном спачылі яго бацька і дзядзька прадзеда. Заклікае на маленне па пятніцах і байрамах (святах) вернікаў-мусульман маладзічок мячэці, пабудаванай з удзелам Ібрагіма Барысавіча. Яна самая блізкая ад Мінска, а паколькі ў сталіцы мячэці пакуль што няма (будуецца неўзабаве пачнецца і таксама пры чынным старанні спадара Канапацкага), сюды па святах збіраецца шмат і аднаверцаў са сталіцы.

Мінск стаў другім горадам, які многае вызначыў у жыцці хлопца са Смілавічаў. Ён тут стаў студэнтам гістарычнага факультэта педінстытута і скончыў яго з чырвоным дыпламам, потым вучыўся ў аспірантуры і абараніў кандыдацкую дысертацыю. Тут жа (цяпер гэта Беларускае дзяржаўнае ўніверсітэт імя Максіма Танка) працуе выкладчыкам кафедра гісторыі і ўжо другі год з'яўляецца дактарантам. Але не менш, чым праца, у жыцці чала-

века значыць сям'я. У Мінску ў Ібрагіма Барысавіча склаўся і асабісты лёс. Склаўся як трэба, па людску: жыў ён разам з дарагімі яго сэрцу жонкай і двума дзецьмі — дачкой Зарынай і сынам Захарам.

Ягонае захапленне гісторыяй Беларусі ва ўсе яе лепшыя і горкія часіны, калі яна была незалежнай і гордай краінай ці далучалася да іншых дзяржаў, прывяло Ібрагіма Барысавіча да галоўнага ў яго жыцці. Дзесяць гадоў таму, у свае сорак, ён, кажучы словамі любімага пісьменніка і, дарэчы, блізкага яму чалавека Янкі Брыля, зразумеў, што шлях кожнага сапраўднага інтэлігента ляжыць "праз свой народ да чалавечтва". Але ў гэтым выпадку вялікая ісціна набыла своеасаблівае, адметнае ўвасабленне: усведамляючы сябе татарынам, Ібрагім Канапацкі ніколі не забывае, дзе, на якой зямлі ён жыў, якая моцная духоўная павязь праз вякі злучыла ў адно цэлае беларусаў і тутэйшых татар. Бо разам яны змагаліся, працавалі, стваралі агульную гісторыю. І сёння беларуская культура і мова для Ібрагіма Канапацкага, як і для ўсіх нас, чые продкі пасяліліся на зямлі Беларусі шэсцьсот гадоў таму, — гэта сваё, роднае, дарагое і блізкае, адмаўленне ад чаго, а тым больш непрыняцце і ганьбаванне як здрада самім сабе, як самапрыніжэнне сваёй годнасці.

Апошняя дзесяць гадоў Ібрагім Канапацкі глыбока, паслядоўна і натхнёна займаецца вывучэннем гісторыі свайго

народа, які ў навуковай літаратуры называецца "літоўскімі татарамі" ад назвы дзяржавы, куды прыйшлі нашыя продкі на добраахвотную вайсковую службу. Вялікая яго заслуга ў тым, што гістарычная праўда замацавалася ў навуковай літаратуры, яна існуе і ва ўяўленнях людзей: татары ў гісторыі гэтай зямлі не "ярмо", не заваёўнікі "манголтатары", а мужныя і ўмелыя воі, чыя конніца ўдзельнічала ў пераможных бітвах войскаў Вялікага княства Літоўскага. Кніга "Беларускія татары: мінулае і сучаснасць", напісаная ім у саўтарстве з С. Думіным, стала настольнай для нашых супляменнікаў, ёю шырока карыстаюцца спецыялісты. Яго навуковая дасведчанасць грунтуецца на вывучэнні архіўных дакументаў, спецыяльнай літаратуры на беларускай, рускай, польскай мовах. А яшчэ Ібрагім Барысавіч чытае Кітабы (помнікі пісьменства нашых продкаў), створаныя арабскай графікай на старажытнай беларускай мове. Яму радасна ўслухавацца ў музыку беларускага слова, якую вельмі ўдала перадаюць арабскія літары. Уменне чытаць па-арабску, нават пры беднаватым слоўніковым запасе, дае магчымасць злучыцца з вечнымі словамі Карана. Навуковая цікаўнасць да мусульманскай літаратуры напаяўляецца духоўнай пранікнёнасцю. Моцная павязь свецкага і духоўнага вельмі натуральная, адно ўзаемадапаўняе і ўдасканальвае другое.

Спадар Канапацкі стаяў ля ватокаў стварэння грамадска-культурнага згуртавання "Аль-Кітаб", а зараз рэлігійная абшчына татар-мусульман Мінска і Мінскай вобласці выбрала яго сваім лідэрам. Былы віцэ-прэзідэнт "Аль-Кітаба" шмат у чым быў пачынальнікам руху, яму мы абавязаны тым, што ажывілася культурнае жыццё беларускіх татар, што яно дакументальна замаца-

На святкаванні Караван-Байрама ў Іўі. Злева направа: прэзідэнт згуртавання беларускіх татар АБУ-БЕКІР ШАБАНОВІЧ, прадстаўнік польскай суполкі, сябра Муфціята (управы) мусульманскага рэлігійнага аб'яднання Беларусі Ісмаіл БАРАНОВІЧ, мезін (муфцій) Іўейскай мячэці Салейман РАФАЛОВІЧ, мална (мула) Іўейскай мячэці Ісмаіл ШАБАНОВІЧ, старшыня Дзяржаўнага камітэта Рэспублікі Беларусь па справах рэлігій і нацыянальнасцей Аляксандр ВІЛЫК і Ібрагім КАНАПАЦКІ.

вана ў зборніках матэрыялаў навукова-практычных канферэнцый, у арганізацыі і правядзенні якіх ён бярэ самы чынны ўдзел, з'яўляючыся тут, як і ў іншых справах, завадатарам і натхняльнікам. Ніколі не забываўся ён пра нашыя на гэтай зямлі святыні — мячэці. У Навагрудку і Смілавічах ужо збіраюць яны пад сваімі мінарэтамі вернікаў і тых, хто толькі далучаецца да духоўнай спадчыны. А ён думае наперад, робіць упэўнена і неадступна захады, каб узнавіць мячэць на святым мізары ў Лоўчыцах пад Навагрудкам, каб здзейснілася наша мара — быў пабудаваны культурна-рэлігійны цэнтр у сталіцы Беларусі. І найперш яго клопат пра тых, дзеля ўдасканальвання каго як разумнейшага стварэння Усвешчанага робіцца добрыя справы: ён бачыць асобна чалавека, сустракаецца, падтрымлівае сувязі з людзьмі. Робіць гэта далікатна і разумна, заўважае кожнага ад малага дзіцяці да паважанага старога. Людзі просяць яго парады, звярта-

юцца па дапамогу. Неаднойчы можна было бачыць, як душэўна размаўлялі з ім пажылыя жанчыны і юнакі-студэнты, народныя паэты Беларусі і навукоўцы з розных краін. Ён умее зразумець іншага, умее схіліць галаву і перад талентам, і перад звычайнымі людскімі дасягненнямі. Абавязкова знаходзіць час для размовы з Усвешчаным і пяць разоў на дзень схіляецца перад ім у сваёй малітве. Алах надзяліў яго, як і большасць нашых продкаў, яшчэ адной мудрасцю. Не можа быць шчаслівым твой народ асобна ад усяго народа Беларусі. Жыццё беларусаў — радасці і засмучэнні — нашыя радасці і наш смутак.

Менавіта таму звяртаемся ў газету "Голас Радзімы", каб разам з беларусамі як на Бацькаўшчыне, так і за яе межамі падзяліць нашыя пачуцці, павіншаваць таго, хто лічыць за гонар называць Беларусь сваёй Радзімай, хто працуе на яе карысць, хто дбае пра шчасце на гэтай зямлі для сябе і сваіх нашчадкаў.

Васіль СТРУМЕНЬ — у цэнтры. 1983 г.

Алесь ЖАЛКОЎСКІ.

ЗНЕРГІІ і натхненню гэтага чалавека можна пазайздросціць. Помніцца пачатак ліпеня 1982 года. Васіль Струмень (сапраўднае імя і прозвішча Аляксандр Лебедзеў) толькі што прыехаў у Ліду са сваіх Сарнаў. Перш-наперш зайшоў у рэдакцыю мясцовай газеты "Уперад". Журналісты якраз збіраліся ехаць у Вязынку на свята паэзіі, прысвечанае саотым угодкам з дня нараджэння Янкі Купалы.

— Будзь ласка, — звярнуўся Аляксандр Мікалаевіч на ўкраінскі манер, — вазьміце на гэты фестываль мяне.

З прыемнасцю згадзіліся. У зафрахтаваным рэдакцыйным аўтобусе часта гучаў зычлівы голас Аляксандра Мікалаевіча:

СТО СЯБРОЎ ВАСІЛЯ СТРУМЕНЯ

распытваў пра знаёмых паэтаў і журналістаў, расказваў пра цікавыя выпадкі, дэкламаваў вершы ці напяваў вясёлыя песні. А яму, заўважу, ішоў тады 69-ты год.

І такім Васіль Струмень быў заўсёды. Часта наведваючы Ліду, ніколі не абмінаў рэдакцыю. А яшчэ спытаўся ў краязнаўчы музей, у гарадскі і раённы Саветы, у кнігарню і да сяброў. А іх А. Лебедзеў меў не толькі ў Лідзе, а і ў навакольных гарадах і вёсках. З лідчанінам Ісакам Карабелнікам любіў прыгадаць падпольную барацьбу камуністаў Заходняй Беларусі ў Лідскім павеце, з Міхаілам Петрыкевічам у Дзятлаве радаваўся новым экспанатам Музея народнай славы, а з Іванам Івашэвічам з вёскі Зачэпчы, сябрам дзяцінства і таварышам па падпольным змаганні, дзяліўся літаратурнымі навінамі.

ДАРЭЧЫ будзе ўспомніць, што наш вядомы зямляк і пісьменнік Уладзімір Калеснік трапна назваў Зачэпчы "гнездом паэтаў". У 30-х гадах тут плённа тварылі Іван Івашэвіч (псеўданім Пятрусь Граніт), Іван Пышко (Герасім Прамень) і Васіль Струмень. І кожны з іх актыўна ўдзельнічаў у нацыянальна-вызваленчым руху. Першыя допыты і здэкі ў беліцкім паліцэйскім пастарунку Аляксандр Лебедзеў зведаў у сакавіку 1930 года, за два тыдні да свайго 16-годдзя. Па даручэнню Івана Пышко, тагачаснага сакратара ячэйкі КПЗБ, Алесь прымацаваў на адным з

самых высокіх дрэваў вёскі чырвоны сцяг. Так была адзначана чарговая гадавіна Парыжскай камуны. За гэта камсамалец і папаліўся. Добра, што пасля тыднёвага ўтрымання пад арыштам юнака аддалі на парукі айчыма і маці.

У 30-х гадах малады Васіль Струмень меў яшчэ нямала сустрэч з польскай паліцыяй. У той жа Беліцы і ў Бярозаўцы, дзе працаваў на гуце шкла, у павятовым цэнтры Ліда. А вызваленчыя ідэі ў той час былі моцныя. Нават на вечарынках, калі дзяўчаты ў згаданых Зачэпчах збіраліся зімовымі вечарамі прасці кудзелю, не абыходзілася без палітыкі. Маладзь любіла спяваць песні "Адвекі мы спалі", "Варшавянка", "Мы — кавалі" і іншыя. Па ініцыятыве актывістаў Таварыства беларускай школы і Сялянска-работніцкай грамады ў вёсках ставіліся п'есы на беларускай мове.

У 1934 годзе малады паэт зведаў сваю першую творчую радасць: у прагрэсіўным часопісе сатыры і гумару "Асва" быў надрукаваны яго верш. Затым творы В. Струменя з'яўляліся ў іншых выданнях. У паэтычных радках расказваўся пра боль затузанага бедамі беларуса, яго імкненне да лепшага жыцця.

Восенню 1936 года па рашэнню падпольнага цэнтра Алесь нелегальна адпраўляецца ў СССР, каб там павучыцца і зноў вярнуцца ў родны край, а магчыма паехаць у далёкую Іс-

панію, дзе ішла грамадзянская вайна. Але задума сарвалася: паблізу польска-савецкай граніцы юнака затрымалі і падазілі ў Вілейскую турму. Затым улады спрабавалі перавыхаваць бунтара ў 77 лідскім палку пяхоты Войска Польскага. Ды з гэтага нічога не атрымалася. Пасля салдацкай службы, у канцы 1938 года, Васіль Струмень падаўся на Валынь, куды перабраўся, купіўшы невялікі надзел зямлі, яго айчымы і маці.

НА НОВЫМ месцы Аляксандр Мікалаевіч з радасцю сустрэў уз'яднанне Заходняй Украіны і Заходняй Беларусі ў адзіную нацыянальную дзяржаву. Потым Вялікая Айчынная, пасляваеннае аднаўленне, чарговая пяцігодкі. Увесь гэты час Васіль Струмень разам з простымі людзямі. Мужна ваяваў супраць фашыстаў, многія гады працаваў настаўнікам. І, вядома, пісаў. Вершы, успаміны аб пражытым і перажытым, якія друкаваліся ў многіх выданнях Украіны і Беларусі. Нездарма ён у першай нашай энцыклапедыі названы беларускім і ўкраінскім паэтам.

Жывучы ў бліжнім замежжы, Аляксандр Мікалаевіч працягнуў незвычайную цікавасць да роднай яму Беларусі. Часта прыязджаў у Мінск, Ліду, Гродна, наведваў дарагія яму з юнацкіх гадоў вёскі. Ахвотна выступаў як у нас, так і на Валыні, у школах. Пра яго вялікую прагу да чалавечых стасункаў можна меркаваць па

перапісцы, якая падтрымлівалася больш чым са ста блізкімі яму людзьмі. Вельмі рады быў В. Струмень, напрыклад, узвзе да сябе з боку Адама Мальдзіса. Добрыя адносіны меў з Іванам Шамякіным, Максімам Лужаніным, іншымі пісьменнікамі.

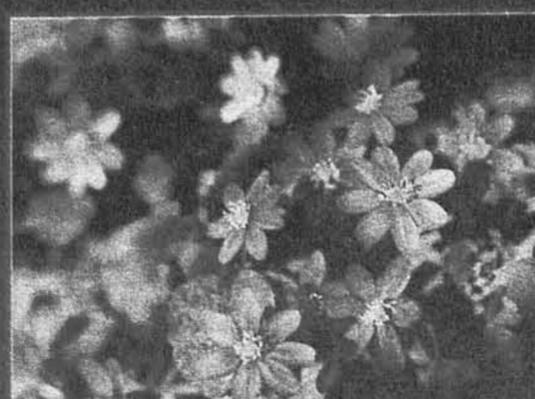
ВАСІЛЯ Струменя лічыў я сваім старэйшым братам. Незабывуныя паездкі ў Сарны ў сувязі з 75-годдзем паэта, калі я ўручыў яму прывітальны адрас рэдакцыі газеты "Гродзенская праўда", крыху паэзіі — з маёй унучкай Насцяй. Шаноўны чалавек знаёміў нас з выдатнымі мясцінамі Роўна і старажытнай калыскай славян — Астрогай, іншымі гарадамі і мястэчкамі, з заміпаннем расказваў пра жыццё беларусаў на Ровеншчыне.

Восенню 1992 года ў чарговым пісьме да А. Лебедзева я папрасіў яго даведацца пра стан магілы пахаванага ў Здалбунаве гаротнага настаўніка-асветніка Кандрата Лейкі, які родам са Слонімскай, дазнаў, ці застаўся там хто са сваякоў нашага земляка. Гэты ліст Васіль Струмень чытаў на бальнічным ложку. А 25 кастрычніка таго ж года паэт памёр у сарненскім шпіталі. Адказала на мой ліст Тамара Данаілаўна, удава і верная спадарожніца Аляксандра Лебедзева.

Шматлікія сябры Васіля Струменя берагуць і ўшаноўваюць на Гродзеншчыне памяць пра паэта і цудоўнага чалавека. Апошнім часам яго ўспаміны апублікаваны ў кнізе пра Ігната Дварчаніна, цёплыя радкі пра А. Лебедзева і некалькі яго вершаў змешчаны ў зборніку "На зямлі Дзятлаўскай". А 1 красавіка грамадскасць адзначыць 85-я ўгодкі з дня нараджэння незабытага Аляксандра Мікалаевіча.

КАЛЯНДАР СВА НАРОДАЎ

СТУДЗЕНЬ		
1 П		
2 С	ГНАТА(у)	
3 Н		
4 П		
5 А		
6 Р	КУЦЦЯ(сп)	
7 Н	РАСТВО(сп), КАЛЯДЫ(сп)	
8 П		
9 С		
10 Ч		
11 П		
12 А		
13 С	ШЧОДРЫК(сп), КОЌІКІ(бу), МСААНКІ(у)	
14 Н	ВАСІЛАЕ(сп)	
15 П		
16 С		
17 А	БАБІНЫ(у)	
18 Р	ГАЛОДНАЯ КУЦЦЯ(сп)	
19 Н	ВАДОХРЫШЧА(сп), БАЙРАМ(т)	
20 П		
21 С		
22 Ч		
23 П		
24 А		
25 С	ТАЦЦЯНЫ(р)	
26 Н		
27 П		
28 А	ЧАРАДЗЕІ(у)	
29 С		
30 Н		
31 П	ГҮСЕЎНІК(б)	

ЛЮТЫ		
1 П	ТУ-БІ-ШВАТ(я)	
2 А	ГРАМНІЦЫ(ск)	
3 С		
4 Ч		
5 П		
6 С	АКСІННЯ(сп)	
7 Н		
8 П		
9 А		
10 С		
11 Ч		
12 П	ТРЫ СВАЦЦЕЛІ(сп)	
13 А	ДЗЯДЫ(б)	
14 С	ГРАМНІЧНЫ БАЦЬКА(сп)	
15 Н	ГРАМНІЦЫ(сп)	
16 П		
17 А	ПАПЕЛЁЦ(ск)	
18 С	КАЛОДКА(б)	
19 Н	ВАЎКАЛАКІ(б)	
20 П		
21 С	ЗАГАВІНЫ(сп), ГҮКАННЕ ВЯСНЫ(б)	
22 Ч	ПАЛАСКАЗҮБ(б)	
23 П		
24 А	ҮЛАСЕЕ(сп), МАЦЕЙ(ск)	
25 С		
26 Н		
27 П	СПОВЕДЗЬ ДЗЕЖКІ(б)	
28 А		
29 С		
30 Н		

САКАВІК		
1 П	ПОСТ ЭСТЭР(я)	
2 А	ПҮРЫМ(я)	
3 С		
4 Ч		
5 П		
6 С	ВЕСНАГРЭЯ(у)	
7 Н		
8 П		
9 А	ПАЎРАЦЕННЕ(сп)	
10 С		
11 Ч		
12 П		
13 А		
14 С	АҮДОЦЯ-ВЯСНЯНКА(сп)	
15 Н		
16 П		
17 А		
18 С		
19 Н		
20 П	РАЎНАДЗЕНСТВА	
21 С	САРАКІ(сп)	
22 Ч		
23 П		
24 А	ЗВЕСТАВАННЕ(ск)	
25 С	РЫГОР(б)	
26 Н		
27 П		
28 А	КУРБАН-БАЙРАМ(т), ВЕРБІЦА(ск)	
29 С		
30 Н	ЦЕПЛЫ АЛЯКСЕЙ(сп)	
31 П	ПЕРШЫ СЕДЭР(я)	

ЛІПЕНЬ		
1 Ч	ПОСТ 17-га ТАМУЗА(я)	
2 П		
3 С		
4 Н		
5 П		
6 А	КУПАЛЛЕ(сп)	
7 С	ІВАН КУПАЛЬНЫ(сп)	
8 Н		
9 П	ПОСТ 9-га АВА(я)	
10 А	СЕНАГНОЙ(сп)	
11 С		
12 Н	ПЯТРО(сп)	
13 П	ПАЎЛЮК-ТАЛАКА(б)	
14 А	КУЗЬМА-ДЗЯМ'ЯН(сп)	
15 С		
16 Н		
17 П		
18 А	АНДРЭЙ-НАЛІВА(б)	
19 С		
20 Н		
21 П	ГРАДАВАЯ(б)	
22 А		
23 С		
24 Н		
25 П		
26 А		
27 С		
28 Н		
29 П	СЕРПАВІЦА(б)	
30 А	ІВАН-ПАКУТНІК(у)	

ЖНІВЕНЬ		
1 П	МАКРЫНЫ(сп)	
2 А	ІЛЛЯ(сп), ЗАЖЫНКІ(б)	
3 С		
4 Ч		
5 П		
6 С	ХЛЭБ-БАРЫС(б), ГЛЭБА І БАРЫСА(сп)	
7 Н	ГАННЫ(сп)	
8 П		
9 А	ПАЛІКОПЫ(сп)	
10 С		
11 Ч		
12 П	СІЛА(сп)	
13 А	СПАСАЎСКІЯ ЗАПҮСКІ(сп)	
14 С	МАКАВЕЙ(сп)	
15 Н		
16 П	ВІХРАВЕЙ(б)	
17 А		
18 С		
19 Н	ЯБАЛЧНЫ СПАС(сп)	
20 П		
21 С		
22 Н		
23 П		
24 А		
25 С	АГНІУ(у)	
26 Н		
27 П		
28 А	ПРАЧЫСТА(сп)	
29 С	ХЛЭБНЫ СПАС(сп), ДАЖЫНКІ(б)	
30 Н		
31 П	ГАРАБІНАВА НОЧ(б)	

ВЕРАСЕНЬ		
1 С		
2 Ч		
3 П		
4 А	ПАВУЦІННІК(у)	
5 С	ЛҮПА - ЖЫТА КУПА(б), ВАЎКІ	
6 Н		
7 П		
8 А		
9 С		
10 Н		
11 П		
12 А	РОШ-А-ШАНА 5760(я)	
13 С	ЖАНІЦЬБА КОМІНА(б)	
14 Н	СЫМОН-СТОЎПНІК(сп)	
15 П		
16 А		
17 С		
18 Н		
19 П	ЦҮДЫ(сп)	
20 А	НОМ-КІПҮР(я)	
21 С	БАГАЧ, ЗАСІДКІ(б), АСЯНІНЫ(сп)	
22 Н	РАЎНАДЗЕНСТВА	
23 П		
24 А	СҮККОТ(я)	
25 С		
26 Н		
27 П	ҮЗЬВІЖАННЕ(сп)	
28 А		
29 С		
30 Н	СВЯТА ІЛЬНА(л)	

Умоўныя скарачэнні: б - святы беларусаў, л - святы літоўцаў, у - святы ўкраінцаў, ск - святы каталікоў і немцаў, сп - святы праваслаўных і цыган, т - святы татар, я - святы яўрэяў.

РЭСПУБЛІКАНСКІ ЦЭНТР НАЦЫЯНАЛЬНЫХ КУЛЬТУР
220030, г.Мінск, вул.Я.Купалы, 21. Тэл.: (017) 229-21-34, 276-80-62

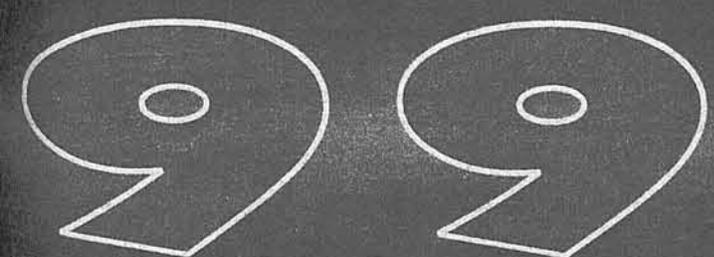

ЯТ І АБРАДАЎ БЕЛАРУСІ

КРАСАВІК		ПЕЧАХ (я)
1 Ч		
2 П		
3 С		
4 Н	ЎСЯНОЧНАЯ (ск), ВЕРБНІЦА (сп)	
5 П		
6 А	КАМАЎДЗІЦА (б)	
7 С	ЗВЕСТАВАННЕ (сп)	
8 Ч	ЖЫВЫ ЧАЦВЕР (у)	
9 П		
10 С		
11 Н	ПАСХА (сп), ВЯЛІКАДЗЕНЬ (б)	
12 П		
13 А		
14 С	ДАМАВІК (б)	
15 Ч		
16 П		
17 С		
18 Н	ХІДЖРЫ 1420 (т)	
19 П		
20 А	РАДУНІЦА (р)	
21 С		
22 Ч		
23 П		
24 А		
25 С		
26 Н		
27 П	АШУРА (т)	
28 А		
29 С		
30 Ч		
31 П	ЗОСІМ-ПЧАЛЯР (сп)	

ТРАВЕНЬ		ПЕЧАХ (я)
1 С		
2 Н	МІРАНОСІЦЫ (сп)	
3 П		
4 А	ЛАГ-БА-ОМЕР (я)	
5 С	ЛЯЛЬНІК (б), ЛУКІ (у)	
6 Ч	ЮР'Ё (сп)	
7 П		
8 А		
9 С		
10 Н		
11 П	ЯРЫЛАВІЦА (б)	
12 А		
13 С		
14 Ч	ЎШЭСЦЕ (ск)	
15 П		
16 А	БАРЫСА І ГАСБА (сп), САЛАЎІНЫ (у)	
17 С		
18 Н	РАСАДНІЦА (сп)	
19 П		
20 А	ЎШЭСЦЕ (сп), ПАХАВАННЕ СТРАЛЫ (б)	
21 С		
22 Ч	ШАВУТ (я)	
23 П	МІКОЛА (сп)	
24 А	ЗЯЛЁНЫЯ СВАТКІ (ск)	
25 С		
26 Н		
27 П	БОЖАЁ ЦЕЛА (ск), СЯМІК (б)	
28 А	ЦЕПААГРЭЙ (у)	
29 С	ДЗЯДЫ (сп)	
30 Ч	СЕМУХА (сп), КУСТА (б)	
31 П	РҮСАЛІ (сп)	

ЧЭРВЕНЬ		ПЕЧАХ (я)
1 А		
2 С	ГРАДАВАЯ (б)	
3 Ч	НАЎСКАЯ ТРОЙЦА (сп)	
4 П		
5 А	ПРАДСЛАВА (б)	
6 С	РОЗЫГРЫ (сп)	
7 Ч		
8 П		
9 А		
10 С		
11 Н	ДЗЕВЯТҮХА (б)	
12 П		
13 А		
14 С		
15 Ч		
16 П		
17 А		
18 С	ПЯЦЁНКА (б)	
19 Ч		
20 П	СОНЦАСТАЯННЕ	
21 А		
22 С		
23 Ч		
24 П	КУПАЛА (ск)	
25 А	РАСЫ (л)	
26 С	АКУЛІНА (сп)	
27 Ч	МЯЎЛЮД (т)	
28 П		
29 А	ЗАПУСТЫ (сп)	
30 С		
31 П		

КАСТРЫЧНІК		СҮККОТ (я)
1 П	ЖУРАВЫ (у)	
2 А		
3 С		
4 Н		
5 П		
6 А		
7 С		
8 Ч	СІМХАТ ТОРА (я)	
9 П		
10 А	ШАПТҮН (б)	
11 С	САЎКІ (б)	
12 Ч		
13 П		
14 А		
15 С	ПАКРОЎ (сп)	
16 Ч		
17 П		
18 А		
19 С		
20 Ч	СЯРГЕЯ (сп)	
21 П		
22 А		
23 С		
24 Ч		
25 П		
26 А	МЛЫНАРЫ (б)	
27 С		
28 Ч	БАЛАЦІХА (у)	
29 П		
30 А	ПАКЛОНЫ (сп)	
31 С	ЛУКАША (сп)	

ЛІСТАПАД		ПЕЧАХ (я)
1 П	МІРҮСЮЮ ДЗЕНА (л)	
2 А	ДУХАЎ ДЗЕНЬ (п)	
3 С		
4 Н		
5 П		
6 А	ДЗЯДЫ (сп)	
7 С		
8 Ч	ЗЬМІЦЕР (р)	
9 П		
10 А	ПАРАСКІ (сп)	
11 С		
12 Ч	ПРАЛІ (б)	
13 П		
14 А	КУЗЬМІНКІ (сп)	
15 С		
16 Ч		
17 П		
18 А		
19 С	ЛЕДАСТАЎ (у)	
20 Ч	АСЯНІНЫ (б)	
21 П	МІХАЙЛА (сп)	
22 А		
23 С		
24 Ч		
25 П		
26 А		
27 С	ПАШАЎСКІЯ ДЗЯДЫ (б)	
28 Ч	ЗАПҮСКІ-АДВЕНТ, ПАШАЎКА (сп)	
29 П		
30 А		

СНЕЖАНЬ		ПЕЧАХ (я)
1 С		
2 Ч		
3 П		
4 А	ХАНУКА (я), ЎВЯДЗЕННЕ (сп)	
5 С		
6 Н	ВАРАЖЫТ (сп)	
7 П		
8 А		
9 С	ЮР'Ё (сп)	
10 Ч		
11 П		
12 А	ПАРАМОНА (у)	
13 С	ДЗЯВОЧЫЯ ВАРЖЫБЫ (б)	
14 Ч	НАВУМ-НАСТАЎНІК (сп)	
15 П		
16 А		
17 С	БАРБАРЫ (сп)	
18 Ч	САВЫ (сп)	
19 П	МІКОЛА (сп)	
20 А		
21 С	СОНЦАВАРОТ	
22 Ч		
23 П		
24 А	СВАТЫ ВЕЧАР (ск)	
25 С	РАСТВО (ск), ШОНКА (п), БАТАСІ (б)	
26 Ч		
27 П		
28 А		
29 С		
30 Ч		
31 П	НОВЫ ГОД, СІЛЬВЕСТР	

БЕЛАРУСКІ САЮЗ ФАЛЬКЛАРЫСТАЎ
Аўтар Васіль Ліцьвінка
220050, г. Мінск, пр. Ф. Скарыны, 12-62
Тэл.: (017) 2-276-276

МІЖНАРОДНЫ ЦЭНТР КУЛЬТУРЫ КНІГІ
Мастак В.Р. Мішчанка
Выцінанкі мастака Н. Сакаловай-Кубань
Камп'ютарны дызайн В.Я. Нога
220600, г. Мінск, пр. Машэрава, 11
Тэл.: (017) 223-89-40, 242-68-13

ВЕСТКІ З СУПОЛАК

Алег ДАВІДЗЮК назапашвае відэамаатэрыял для будучых перадач.

АДНЫМ з першых, хто адгукнуўся на нашу прапанову засведчыць атрыманне "Голасу Радзімы", быў Алег Давідзюк, каардынатар Беларускага культурнага цэнтра КРОК. У сакавіку мне ўдалося пабыць у Літве, у горадзе літоўскіх атамшчыкаў Вісагінасе. Менавіта тут 4 гады таму быў створаны Беларускі культурны цэнтр КРОК. Прыемна было пазнаёміцца з яго кіраўніком, чалавекам неардынарным, які не толькі не забывае свае карані, але літаральна

БЕЛАРУСЫ Ў ГОРАДЗЕ АТАМШЧЫКАЎ

ўвесь вольны час аддае справе прапаганды беларускасці.

Алег Аляксандравіч нарадзіўся ў Камянецкім раёне. З гэтай жа мясцовасці і яго жонка. Але прафесія закінула героя майго апаведу ў Літву. Такім чынам, ён ужо пятнаццаць гадоў жыве ў Вісагінасе, зараз працуе старшым майстрам на Ігналінскай атамнай электрастанцыі.

Ідэя адкрыць культурны цэнтр з'явілася ў пачатку 90-х гадоў. За межамі Радзімы без беларускага асяроддзя Давідзюк лічыў жыццё не зусім паўнацэнным. Спачатку з'явіліся нясмелыя памкненні, але зерне было кінута ў добрую глебу. На сённяшні дзень у Вісагінасе пражываюць амаль дзесяць працэнтаў беларусаў: прыкладна 3 тысячы на 33-тысячны горад. Таму прапанова стварыць беларускую суполку была гарача падтрымана суайчыннікамі. Неўзабаве культурны цэнтр атрымаў сваё памяшканне. Алег Давідзюк сцвярджае, што толькі яму вядома, як яно "прабівалася", і адначасова ганарыцца, што такіх "плошчак" не маюць больш ніякія суполкі. Ён задаволены: людзям ёсць куды прыйсці пагаманіць, паспяваць. Больш таго, удалося так зрабіць, што цяпер гэце памяшканне прыносіць яшчэ і пэўныя грашовыя сродкі "крокаўцам", без чаго, зразумела, немагчыма ніякая дзейнасць.

Разгарнуліся беларускія актыўнасці даволі актыўна. Набылі відэаапаратуру, мантажны стол, у выніку чаго тры гады таму па мясцовому тэлебачанню ўпершыню выйшла перадача культурнага цэнтра. Потым было яшчэ некалькі дзесяткаў эфірных выхадаў. Такім чынам, беларуская мова пачала гукаць у Вісагінасе не толькі ў памяшканні цэнтра, але і з экрану тэлевізара. Праўда, сёння, як кажа А. Давідзюк, з'явіліся пэўныя праблемы, і падрыхтоўка перадач прыпынілася. Але ён верыць, што цяжкасці часовыя.

Актыў культурнага цэнтра складае 40-50 чалавек. З іх складу створаны два мастацкія калектывы, якія час ад часу выступаюць на мясцовых святах і выезджаюць за межы горада. У рускіх школах горада пры падтрымцы членаў культурнага цэнтра створаны тры беларускамоўныя класы. Як кажа Давідзюк, з настаўнікамі праблем няма.

Каардынатар культурнага цэнтра ў размове са мной падкрэсліў, што адчувае сабе садзейнічанне КРОКУ аказваюць гарадскія ўлады. Мэрыя Вісагінаса вельмі прыязна ставіцца да дзейнасці беларускай суполкі.

Прыходзіць дапамога і з Бацькаўшчыны. Напрыклад, Дзяржаўны акадэмічны хор імя Цітовіча, будучы на гастролях у Вісагінасе, падарыў актывістам цэнтра некалькі канцэртных нацыянальных касцюмаў. Такім чынам, у мясцовых беларусаў ёсць добрая аснова для таго, каб захоўваць беларускія традыцыі сярод суайчыннікаў.

Юрась ЛЯШКЕВІЧ.

муйленка, Т. Семянюк, В. Хартамовіч.

Прэзідэнтам таварыства застаўся В. Самуйленка.

Нягледзячы на ўсе праблемы, нацыянальна-культурнае таварыства "Белая Русь" працягвае жыць.

Хоць знаходзімся далёка ад сваёй Радзімы, мы разам з усімі беларусамі свету будзем мацаваць беларускасць і спрыяць павышэнню аўтарытэту Рэспублікі Беларусь у свеце.

Васіль АСТАПОВІЧ.

P.S. Дарагая рэдакцыя! Харкаўскае таварыства беларусаў "Белая Русь" жадае вам далейшых поспехаў у вашай вельмі патрэбнай працы для ўсіх беларусаў, якія жывуць за межамі сваёй Радзімы.

Для многіх з нас ваша газета з'яўляецца адзіным сродкам інфармацыі аб жыцці ў Рэспубліцы Беларусь.

За ўсё гэта — вялікае дзякуй! З павагай члены праўлення таварыства "Белая Русь". Харкаў, Украіна.

Дарагія сябры! Вялікае дзякуй што вы пасылаеце нам газету. З цікавасцю чытаем кожны нумар, бо ваша газета — адзіная крыніца інфармацыі аб жыцці нашай роднай Беларусі і беларускага замежжа. Мы вельмі зацікаўлены, каб вы дасылалі нам газету і ў далейшым.

Шчыра жадаем усім супрацоўнікам вашай газеты моцнага здароўя, вялікіх творчых поспехаў і асабістага шчасця заўжды і наўвек.

Старшыня рады культурнага асяродка "Беларусь"

П. АТРУШКЕВІЧ.

Прэзідэнт АВЗ БСГА "Казаштан"

Я. ІВАНОЎ.

г. Алматы.

АБ'ЯДНАЛІСЯ БЕЛАРУСЫ МУРМАНСКА

Адбылася ўстаноўчая канферэнцыя аб'яднання беларусаў Мурманскай вобласці. Зацверджаны статут аб'яднання, абрана праўленне.

Стварэнне аб'яднання беларусаў у нашым паўночным краі — не выпадковая з'ява. Мурманская вобласць займае сёмае месца сярод 89 расійскіх рэгіёнаў па колькасці нашых землякоў, якія жывуць тут. Нас на Кольскім паўвостраве, па апошніх даных, 38 789 чалавек. Наерадзе па колькасці беларусаў толькі Санкт-Пецярбург (93 тысячы), Калінінградская вобласць (74 тысячы), Масква і Карэлія (па 56 тысяч), Цюменская вобласць (49 тысяч). У працэнтных жа адносінах да агульнага насельніцтва рэгіёна Кольскі паўвостраў на трэцім месцы пасля Калінінградскай вобласці (8 працэнтаў) і Карэліі (7 працэнтаў). У нас гэты паказчык складае 3,3 працэнта.

Кольскі паўвостраў ведае і захоўвае ў сваёй памяці імяны многіх таленавітых яго даследчыкаў і падвіжнікаў, чыёй радзімай была Беларусь. Гэта камандуючы Паўночным Флотам у 1938—1940 гадах адмірал Валянцін Дрозд і начальнік Паўночнага марскога шляху Ота Шміт, пісьменнікі Дзмітрый Кавалёў і Іван Шамякін, камандзір марскіх пехадзінцаў Аляксандр Юневіч і камандзір аднаго з папкоў Палярнай дывізіі Герой Савецкага Саюза Сямён Азараў, які абаранялі Мурманск ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Многія праславілі паўночны край у мірны час, некалькі нашых землякоў сталі Героямі Савецкага Саюза і Расіі на Паўночным Флоце.

У 60-я гады юнакі і дзяўчаты з нашай рэспублікі будавалі на Кольскім паўвостраве разам са сваімі равеннікамі з іншых рэгіёнаў краіны Жданаўскі, Аленягорскі, Лавазёрскі, Каўдорскі горна-ўзбагачальныя камбінаты, узводзілі новыя магутнасці камбіната "Апатыт", новыя гарады Запаллярны, Аленягорск, Апатыты, Каўдор. Многія з іх жывуць тут і па сённяшні дзень.

У новага аб'яднання вялікія планы.

Станіслаў ДАШЧЫНСКІ.

АДВАРОТНАЯ СУВЯЗЬ

Паважаная рэдакцыя газеты "Голас Радзімы"! Вялікае вам дзякуй, што было апублікавана маё віншаванне газеце.

Атрымліваю я "Голас Радзімы" рэгулярна, пошта, вядома, працуе пакуль не на належным узроўні, газеты прыходзяць на 6—10 дзень пасля іх адпраўкі з Мінска.

Што можна сказаць аб газеце? Яна вельмі змястоўная, асабліва ў гістарычным плане. Я атрымліваю "Голас Радзімы" недзе з 1991 года. І за гэты час даведаўся столькі новага, дагэтуль невядомага аб гісторыі Беларусі: аб нашых выдатных земляках, аб гісторыі ўзнікнення гарадоў і вёсак Беларусі. Праўда, хацелася б, каб газета ўсё ж больш асвятляла жыццё рэспублікі, беларускага народа на даным этапе, г. зн. жыццё сённяшняе, таму што для мяне, ды напэўна і іншых землякоў, гэта важна, таму што ні радыё, ні тэлебачанне аб'ектыўную інфармацыю не даюць, паказваюць у скажоным выглядзе, прадурзята. А ведаць аб жыцці ў Беларусі вельмі хочацца, і як мага больш. Пажадана на старонках газеты часцей друкаваць інтэрв'ю з сучаснымі палітыкамі, эканамістамі, работнікамі кіно і тэатра, пэатамі, пісьменнікамі і іншымі славутымі людзьмі.

Вы высылаеце мне два экзэмпляры газеты. Адно я пакідаю дома, другое перадаю ў гарадскую бібліятэку. У Чарнаўцах я не знайшоў беларускую грамаду, аб існаванні яе тут ніхто чамусьці не ведае. Калі ў вас ёсць нейкія даныя, то паведаміце мне, калі гэта будзе вам няцяжка. Ці патрэбна мне газета "Голас Радзімы"? Вядома, патрэбна, гэта адзіная крыніца, з якой мы чэрпаем весткі аб жыцці Беларусі, яе мінулым.

Яшчэ раз вялікае ўдзячнасць за вельмі добрую газету.

З павагай

Фёдар СІНЮК.

Чарнаўцы, Украіна.

Шаноўная рэдакцыя "Голасу Радзімы"! Я вырашыў напісаць вам кароценькі ліст і сказаць, што 15 сакавіка споўнілася мне 75 год. "Голас Радзімы" чытаю 40 год. Пачаў атрымліваць газету ад Бялькевіча, калі ён быў сакратаром таварыства "Радзіма". Я тады пабойваўся паказаць газету знаёмым, бо там друкаваліся не зусім прыемныя артыкулы пра беларускую эміграцыю, якая апынулася ў заходніх краінах.

З таварыствам "Радзіма" эміграцыя ніякіх кантактаў не мела, і такая сітуацыя праіснавала да 1987 года, пакуль не ўзначаліў беларускую групу спевакоў Аркадзь Русецкі. Ён патэлефанаваў мне, і мы дамовіліся, што на "Полацку" зладзім пікнік, дзе выступіць будучы спявак з Мінска. Беларускае эміграцыйнае адмоўна зрэагавала на нашу дамоўленасць, але пікнік адбыўся з удзелам мінскіх прадстаўнікоў. Мы мелі надзею, што лёд надаверу зламалі, і не памыліліся. У наступным годзе У. Навіцкі прывёз да нас спевака Скоробагатава, які на тым жа "Полацку" выступіў з беларускімі песнямі. Яны расчулілі нас. Пазней, праз год, таварыства "Радзіма" дэлегавала Валянціну Пархоменка з яе

БЕЛАРУСЫ Ў СВЕЦЕ

У рэдакцыю трапілі цікавыя, на наш погляд, матэрыялы, якія уяўляюць сабой дзённічаныя запісы Антона Коршуна з вёскі Смяленкі (зараз у Ганчароўскім сельсаветаце Ляхавіцкага раёна), які ў 37-гадовым узросце разам з іншымі аднавяскоўцамі ад'ехаў у Аргенціну і 34 гады свайго жыцця прабыў у гэтай далёкай ад Бацькаўшчыны краіне. Запісы абрываюцца 1964 годам, калі Антон Коршун вярнуўся на Радзіму, дзе ён у свой час пакінуў жонку з сынам. На вялікі жаль, мы не ведаем пра яго далейшае жыццё, тых уражанняў, што чакалі яго пры сустрэчы дома. Загінулі і яго падрабязныя дзённікі. Як паведамілі ў допісе ў рэдакцыю, увесь матэрыял, што захавалася да нашых дзён, пераклаў з польскай і іспанскай моў яго зямляк Міхась Турчынскі.

Мы вырашылі, што нашым чытачам будзе цікава азнаёміцца з гэтым рукапісам. Але перад тым палічылі мэтазгодным даць слова навуковаму супрацоўніку Інстытута гісторыі НАН Беларусі Таццяне Папкоўскай, якая займаецца вывучэннем гісторыі беларускай дыяспары ў розных краінах свету, у тым ліку і ў Аргенціне.

У ПЕРЫЯД паміж сусветнымі войнамі з тэрыторыі Заходняй Беларусі, якая ў той час знаходзілася ў складзе Польскай дзяржавы, у пошуках лепшай долі выехала даволі значная колькасць беларусаў. Большасць з іх былі беззямельныя і малазямельныя сяляне. Нізкі ўзровень жыцця, адсутнасць працы не давалі ім упэўненасці ў заўтрашнім дні, наводзілі на думкі аб пошуках лепшай долі ў іншых краях, прымушалі пакідаць зямлю сваіх продкаў і ехаць за мяжу. Некаторыя, праўда, цешылі сабе тым, што іх ад'езд часовы і, падзарабіўшы грошай, яны вернуцца дахаты. Але для многіх абздале-

ных людзей, якім у Польшчы не знаходзілася ні працы, ні хлеба, ад'езд назаўсёды быў адзіным выйсцем. Асабліва вялікая колькасць беларусаў выехала ў гэты перыяд у краіны Лацінскай Амерыкі — Уругвай, Бразілію, Аргенціну. Статыстычныя даныя аб агульнай колькасці беларусаў, што пераехалі ў Аргенціну на сталае жыхарства, супярэчлівыя, але дакладна вядома, што ў гэтай краіне да другой сусветнай вайны пражывала каля 100 тысяч нашых суайчыннікаў. Значная частка іх злілася з цэлымі калоніямі ў аграрнай правінцыі Місіёнес, многія ўладкаваліся ў прамысловых правінцыях Мэндэза і Сан-Жуан, каля 60 тысяч

ПРАДМОВА ДА ДЗЁННІКА АНТОНА КОРШУНА

пражывала непасрэдна ў Буэнас-Айрэсе і яго ваколіцах.

Звычайна ў першыя гады свайго знаходжання ў Аргенціне беларускія эмігранты выконвалі найбольш цяжкую і нізкааплатавую працу, якая не патрабавала высокай кваліфікацыі. Атрымаўшы нават такую работу, людзі маглі лічыць, што ім вельмі пашанцавала. Некаторыя не знаходзілі аніякага сталага занятку на працягу гадоў, вымушаны былі жабраваць і жыць літаральна на вуліцы. Але так ці інакш гэтыя праблемы з цягам часу вырашаліся. Працавітыя і непапрабавальныя беларусы знаходзілі сваё месца пад шчодрым паўднёвым сонцам, пачыналі цікавіцца іншымі праблемамі: сацыяльнымі, палітычнымі, нацыянальнымі. Аднак і ў гэтых сферах жыцця не ўсё было проста. Вясковы беларус, які на Радзіме звычайна быў далёкі ад палітыкі, нават пры вялікім жаданні не мог у Аргенціне застацца ад яе ўбаку. Справа ў тым, што, трапляючы на прадпрыемства, у асяроддзе рабочых, ён аўтаматычна рабіўся членам таго ці іншага прафесійнага саюза. Прафсаюзы ж таго часу ў Аргенціне

былі надзвычай палітызаваныя, мелі пракамуністычную накіраванасць. Камуністычная партыя ў краіне ўвогуле мела моцныя пазіцыі, і пад уплывам прафсаюзаў яе леварадыкальныя ідэі падзяляла большасць працоўных. Не заставаліся ўбаку і беларусы.

У канцы 20-х — пачатку 30-х гадоў пачынае зараджацца арганізаваны рух беларусаў у Аргенціне. Спачатку яны прымаюць удзел у дзейнасці Саюза ўкраінскіх работніцкіх арганізацый. У далейшым на базе гэтага саюза ўзнікае Саюз украінскіх і беларускіх работніцкіх арганізацый, які таксама займаецца ў асноўным палітычнай дзейнасцю ў радыкальным, пракамуністычным накірунку.

Не цураліся беларускія эмігранты і свайго нацыянальна-культурнага жыцця. У снежні 1934 года ў Буэнас-Айрэсе ўзнікае першая беларуская арганізацыя — культурна-асветніцкая таварыства "Грамада". Па прыкладу "Грамады" ў студзені 1937 года ствараюцца Беларускае таварыства "Культура" і "Таварыства бібліятэкі імя Івана Луцкевіча", у кастрычніку 1938 года — Беларускае культурнае таварыства "Бела-

веж". Гэтыя чатыры арганізацыі заснавалі ў маі 1939 года Федэрацыю беларускіх арганізацый у Аргенціне (ФБА), якая з цягам часу аб'яднала вакол сябе 16 беларускіх эмігранцкіх суполак. Арганізацыяй нацыянальна-культурнага жыцця федэрацыі кіравала ўправа на чале з М. Мярэчкама, У. Гайлевічам і Я. Пятрушкама. Ад пачатку свайго існавання ФБА наладзіла выпуск рускамоўнай газеты "Эхо", а пачынаючы з 1940 года — "Белорусского иллюстрированного календаря". Сябры беларускіх арганізацый, што ўваходзілі ў федэрацыю, акрамя ўдзелу ў мастацкай самадзейнасці, заняткаў на курсах іспанскай мовы, нелегальна вывучалі творы класікаў марксізму-ленінізму, разам з аргенцінскімі арганізацыямі ўдзельнічалі ў антыўрадавых дэманстрацыях, мітынгах, забастоўках, уступалі ў рады Камуністычнай партыі Аргенціны, за што цярпелі пераследы, падвяргаліся арыштам. На пачатку другой сусветнай вайны пры Федэрацыі беларускіх арганізацый ствараецца Беларускае дэмакратычнае камітэт, актыўнасць якога праводзілі кампаніі па збору дабрачынных ахвяраванняў пад лозунгамі: "На дапамогу сіротам", "За падзенне Берліна", "На будаўніцтва шпіталь "Мінск" і інш. З 1941 па 1946 год беларусы Аргенці-

ГУТАРКА З НАГОДЫ

Некалькі гадоў таму, будучы на справах Згуртавання беларускай культуры ў Злучаных Штатах Амерыкі, меў нагоду пазнаёміцца, а пасля і некалькі дзён пабыць у гасцінай сям'і спадарства Завістовічаў у Вашынгтоне, па-беларуску душэўна шчодрых, зычлівых людзей.

Спадар Расціслаў Завістовіч — постаць не толькі прыметная, але і ключавая ў беларускай эміграцыі. На працягу некалькіх гадоў, а мо і дзесяцігоддзяў узначальвае такую аўтарытэтную грамадскую арганізацыю, як Беларуска-Амерыканскім Задзіночаннем (БАЗай) годна прэзентуе нашу дыяспору на тым далёкім кантыненте.

Аднак сп. Расціслаў Завістовіч мае пашану не толькі ў асяроддзі сваіх землякоў і аднадумцаў. Узначальваў, напрыклад, грамадскі камітэт па справах этнічных меншасцей пры Кангрэсе Злучаных Штатаў Амерыкі. Улічыўшы, што Амерыка — краіна эмігрантаў, можна ўявіць, як гэта аўтарытэтная.

Цяпер Расціслаў Завістовіч на пенсіі. Але і пра яго колішнюю працоўную прафесійную дзейнасць таксама можна сказаць ня мала добрых слоў. У нас, напрыклад, шмат надрукавана артыкулаў і нават выдадзены дзве кнігі (аўтар Лідзія Савік) пра Барыса Кіта, дзе, апрача іншага, апавядаецца пра важкі ўклад нашага земляка ў развіццё амерыканскай астранаўтыкі. Дык вось, Бырыс Кіт працаваў у аддзеле, які ўзначальваў Расціслаў Завістовіч. Абодвум, дарэчы, прысвечаны артыкулы ў амерыканскіх энцыклапедыях. Аднак тут, на Радзіме, у беларускіх энцыклапедычных выданнях прозвішча Р. Завістовіча чамусьці не згадваецца. Наўрад ці з-за нейкага прадурэжатага стаўлення. Хутчэй па той прычыне, што не заўсёды маем дакладнае ўяўленне пра ролі і ўклад прадстаўнікоў нашай дыяспары ў канкрэтную справу.

Тады, падчас нашых шчырых размоў, сп. Завістовіч расказваў пра варункі свайго жыцця, пра тое, як маладым хлопцам быў вывезены на прымусовыя работы ў Нямеччыну, дзе, вядома рэч, давлялася сербануць гора. І неяк між іншым згадаў пра цікавую

(Заканчэнне на 14-й стар.)

мужам Казаком, якія далі канцэрт народных беларускіх песень. Мы не сумняваліся, што палітыка таварыства "Радзіма" памянлася адносна эміграцыі. У газеце "Голас Радзімы" павеяў спрыяльны вецер, з'явіліся артыкулы, якія станоўча ацэньвалі ўклад эміграцыі ў скарбніцу беларускай культуры. Мы былі перакананы, што набліжаюцца падзеі, калі загамоняць у добрым сэнсе аб эміграцыі, і мы не памыліся. У 1991 годзе пачулі аб суверэнітэце, а год пазней абвясцілі Беларусь незалежнай дзяржавай. Пачаў рыхтавацца Першы з'езд беларусаў. Мы ехалі на гэты суветны з'езд, а ў сэрцах нашых была радасць, што невялічкую цагляную і мы паклалі ва ўзаемаразуменне, што мы таксама патрыёты, перажываем за лёс Беларусі. Дай Божа, каб незалежнай яна засталася.

Нас цешыць, што "Голас Радзімы" змяніў курс, што газета стала незалежнай, што з'явіліся артыкулы, якія аб'ектыўна асвятляюць падзеі гістарычнай даўніны. Газету цяпер чытаюць эмігранты без крытыкі.

Я шчыра вам зычу захаваць такі ўзровень газеты далей, каб яна выхавала пакаленне, якое з пашанай паставіцца да нашай спадчыны і паспрыяе адраджэнню, талерантнасці і стане носьбітам дэмакратычных ідэй.

З пашанаю да вас

Міхась БЕЛЯМУК.

ЗША.

Шаноўная рэдакцыя "Голасу Радзімы"!

Звяртаюся да вас па дапамогу. Спадзяюся, што мастак Тодар Кашкурэвіч — асоба вядомая ў Мінску?

Я даведаўся, што на Віцебшчыне была знойдзена дзеючая (вельмі зграбная, з металічнымі інкрустачыямі) беларуская дуда XIX стагоддзя, што ўжо больш за год мастак Тодар Кашкурэвіч робіць з тае дуды падобнікі (дзеючыя) і прадае іх... Я маю "Smuzgas" (латышская валынка) і падабаю на ёй іграць (звычайна на прыродзе, для сябе, для душы), але нарта хацеў бы набыць менавіта беларускую дуду, ды і ўвогуле даведацца пра традыцыйнае беларускае дударства.

Ці не было б панства ласкавае паведаміць мне адрас спадара Кашкурэвіча альбо перадаць яму гэты мой ліст?

Наперад дзякую!
Усяго найлепшага!

Усіх кабет, супрацоўніц "Голасу Радзімы", шчыра вітаю з вясною.

Андрэвуш ШЧУРА.
г. Мурманск.

АД РЭДАКЦЫІ. *Атрымайшы ліст, мы, вядомая рэч, скантактаваліся з маладым, але ўжо вядомым мастаком Хведарам Кашкурэвічам. Вестка з далёкага краю яго ўзрадавала. Ён сапраўды займаецца вывучэннем і рэканструкцыяй, ці, кажучы словамі Андрэвуша, "робіць падобнікі" такога рэдкага інструмента, як літоўская (беларуская) дуда. А што сапраўды яна рэдка, сведчыць тое, што на цяперашні час у нашым краі захоўваецца адзіны аўтэнтычны асобнік старажытнай дуды ў краязнаўчым музеі горада Лепеля. Больш багатыя зборы ёсць у музеяў Масквы, Пецярбурга і Вільнюса.*

Што датычыць чутак, нібыта нядаўна на Віцебшчыне знойдзена дзеючая, багата аздобленая інкрустачыяй дуда, то мусім Андрэвуша расчараваць. Паводле слоў Х. Кашкурэвіча, адзінае, што было знойдзена археолагамі, гэта ўсяго толькі кавалак скуры з дударынага мяха.

Таму, мяркую, цікавейшым будзе для Андрэвуша расказаны Хведарам факт, што да нядаўняга часу ў сям'і дудара (ён ужо нябожчык) з Ушаччыны захоўвалася старажытная дуда, якую — паглядзіце толькі, як яно ў жыцці бывае! — зусім нядаўна забрала ў Мурманск ягоная дачка. Прозвішча яе Хведар паабяцаў удакладніць і пра ўсё паведаміць у лісце да вас, сп. Шчура. А яшчэ ён папрадзіўся для "Голасу Радзімы" напісаць артыкул пра беларускую дуду, бо, як высветлілася, у Хведара Арленавіча назапасілася шмат цікавага матэрыялу; і ён яго мяркуюе выдаць асобнай кнігай.

Паважаная рэдкалегія! Адкрываю я № 5 "Голасу Радзімы", і ў вочы адрэзу кідаецца слова на правым баку ўверсе на першай старонцы — "Khoroski". Думаю сабе, аб якіх "Карашках" ідзе гутарка? Што за дзіва! Ніжэй у абрамоўцы чытаю і пераконваюся, што гэта наш

слаўны беларускі ансамбль "Харошкі" так прадстаўляецца ў афішах у англамоўных краінах. Чаму не пісаць у арыгінальнай мове кірылічнымі літарамі "Харошкі" ці беларускімі лацінскімі літарамі, як CHAPOSKI (тут можна апусціць знак над літарай "s").

Хацела б я ведаць, чаму ўсё з Беларусі перамовляецца праз расійскія жорны ў англійскую і іншыя мовы? Мы ж беларусы, маем два альфабэты і павінны імі ганарыцца і карыстацца. Нашы словы і назвы будуць толькі тады мець праўдзівы і пэўны сэнс, калі яны будуць пісацца беларускай лацінкай.

Возьмем, напрыклад, імёны Янка і Якуб. Вы пішаце іх няправільна, замест Janka і Jakub. Вы пішаце вымавай іх. Сяргей у вас у пашпартах Sergei замест Siarhiej. З Галіны вы робіце Galina, з Вольгі — Olga, а з Міхала — Mikhaila ці Mikhail па-англійску, а англамоўныя народы вымаўляюць апошняе як Мікел (Мікел Горбачоф).

Пакіньма рускім іх рускія назвы і правапіс. Няхай іх "Карашкі" застаюцца ім, а беларусы хай належаюць рэпрэзентуеюча пэ-за-межамі радзімы такімі, якімі мы павінны быць і аб якіх павінен ведаць уесь свет, як народ, годны ўвагі і пахвалы.

Прывітанні!

В. РАМУК.

Чыкага, ЗША.

АД РЭДАКЦЫІ. *Вось такі своеасаблівы водгук атрымала рэдакцыя ад нашай зацікаўленай чытачкі, шаноўнай спадарыні Веры Рамук з Чыкага на публікацыю, прысвечаную слаўтаму ансамблю "Харошкі". Узнята, скажам так, праблема з нагоды. Напэўна, многім яна падасца малаістотнай і нават не вартай увагі. На самай справе тут ёсць над чым паразважаць. І не толькі над тым, як найбольш правільна ў англійскай мове перадаваць беларускія назвы, імёны, прозвішчы і г. д., але і наколькі англійская традыцыя падрыхтавана да гэтага.*

Іншая справа, калі перадаваць найменне "Харошкі" ў арыгінальнай мове кірылічнымі літарамі ці беларускімі лацінскімі літарамі, як "Charoski". Тут мы з нашай шаноўнай чытаччай цалкам пагаджаемся. І не выключаем магчымасці, што і ў англамоў-

ным напісанні назва "Харошкі" будзе гучаць набліжана да сваёй беларускай першаасновы. У гэтым можа якраз і паспрыяюць беларусы замежжа. Бо ведаем, як настойліва яны выступалі за тое, каб назва нашай краіны Беларусь перадавалася ў сваім першародным гучанні.

Вы, спадарыня Вера, маеце рацыю наконнт таго, як трэба правільна перадаваць на пісьме ў лацінскай (англамоўнай) транскрыпцыі беларускія імёны тыпу Вольга, Сяргей і Янка. Як нам паведамілі ў пашпартнай службе, у дакументах новага ўзору якраз да гэтага і імкнуцца. Хоць, вядома, мае значэнне і тое, з якой культурай і адукацыяй чалавек запінае важныя дзяржаўныя паперы. Бо, што тут утойваць, у нас сапраўды доўгі час амаль усё, што было звязана з выхадам і замежжам, у тым ліку і на англійскую, французскую і іншыя мовы, трансфармавалася праз прызму адзінай на той час у краіне дзяржаўнай рускай мовы. Але даводзіцца цяпер сутыкацца не толькі з пераадоленнем гэтай традыцыі, але і з праблемай перадачы на пісьме своеасаблівых беларускіх гукі, таго ж нашага звонкага фрыкатыва "г" (імя Галіна), якое гучыць дзесьці пасяродку паміж глухім ch і выбуховым "g".

Як бачым, праблема, закранутая ў пісьме спадарыні Веры Рамук, даволі істотная. Дзякуем за вашу неаб'якаваасць і ўзрушанасць усім, што датычыць нашага нацыянальнага прэстыжу і годнасці, у тым ліку і дакладнай перадачы беларускіх назваў у іншамовным напісанні.

***

Вялікае ўсім прывітанне!

Дзякуй, што не забываецеся пра мяне. Малайцы, што дасылаеце газету, што магу даведацца, як справы ў маёй роднай Беларусі.

У гэтым годзе Вялікдзень у Італіі вельмі рана. Таму я загадзя шлю віншаванні ўсім, хто не забывае мяне, хто жыве далёка ад сваёй дарагой Беларусі і на старасці гадоў вельмі сумуе па ёй. Хрыстос уваскрэс!

Усяго найлепшага

Леанарда МАЛЕЕВА.

Італія.

У АРГЕНЦІНУ ПА ШЧАСЦЕ

У СУБОТУ 26 ВЕРАСНЯ 1964 ГОДА НА АРГЕНЦІНСКІМ ПАРАХОДЗЕ "САЛЬТА" ВЯРТАЎСА НА РАДЗІМУ ГРАМАДЗЯНІН САВЕЦКАГА СЯЮЗА АНТОН КОРШУН

Як і мноства сялян Заходняй Беларусі, Антон Коршун з вёскі Смаленкі, Адам Вількевіч з вёскі Гарадзішча, Пётр Гладкі з Мядзведзі прыбылі ў Аргенціну ў 1930 годзе. Іх гнала галечка, што панавала сярод беззямельных сялян у панскай Польшчы. У роднай старонцы яны пакінулі жонкаў і дзетак, маючы намер вярнуцца да іх "за пару год" з грашамі. Аднак лёс гэтых людзей склаўся інакш. Шчаслівая сустрэча з пакінутымі сем'ямі пасля трыццаці чатырох год разлукі адбылася амаль толькі ў Антона Коршуна. Пра лёс ягоных сяброў Гладкага і Вількевіча вядома няшмат. У 1939 годзе, калі немцы напалі на Польшчу, яны зацікавілі добраахотнікамі на вайну. Далейшы іх лёс невядомы, мо хто з іх сваякоў нешта ведае, хай адгукнецца.

А вось лёс Антона Коршуна ў Аргенціне склаўся нядрэнна: з "тутэйшага хлопа" ён за дзесяць год вырас да адміністратара шотландскага на рускай мове "Эхо". Шмат спрыяў працы па выданню штогадовых беларускіх календароў. Больш падрабязна пра сваё жыццё ў Аргенціне ён раскажаў сам на старонках газеты "Родной Голос", выдаваемай колам рускіх эмігрантаў у Буэнас-Айрэс.

Ён піша: "Шкада, што я не пісьменнік і не магу абмаляваць ва ўсёй яркасці тое, што зрабіў і дасягнуў у гэтай краіне. У маім маладым жыцці не набліжалася тое шчасце адукацыі, якую атрымалі мае ўнукі за савецкай уладай.

У 1914 годзе пачалася вайна, што прынесла голод, гора і пакуты нашай сям'і. Нарадзіўся я 7 чэрвеня 1893 года, у вёсцы Смаленкі ў нас быў дом, крыху зямлі. Але пасля вайны і рэвалюцыі вярнуўся на папалішча, парослае беззямельком. Пабудаваў дом, ажаніўся, пры польскай уладзе вывучыў польскую мову. А по-тым сям'я, дзеці і недахоп ва ўсім. Зямлі — толькі агарод, заробкаў не было, а дзецям — хоць пойма дай. Працаваў цеслярком па гарадах і вёсках, ды што з таго? Праца была непастаянная, а калі атрымліваў, за тыя грошы купіў, бывала, пару цукерак дзецям. Як нервалаўся і паялася на мяне жонка: "Не траць грошы на цукеркі, сам ведаеш, зямлі ў нас няма, заробкі не заўсёды бываюць. Вось каб нам купіць хоць тры гектары зямлі, тады б жылі спакойна..." З гэтай падзарабкі і напярэць жыццё паехаў у Амерыку. У горадзе Буэнас-Айрэс прынялі мяне на кватэру блізка зямлякі ў

стары дом. Пакой малы, тры ложка, і нас усіх са мной восем чалавек. Трое занялі ложка, астатнія — на падлозе, падкладваючы рэчывы мяшкі пад галаву — як на фронце. Гэта была мая першая ноч новага пралетарскага жыцця ў Амерыцы. Мара пра работу не давала мне заснуць, а ранацай — усе хто куды, у кожнага свой клопат. У мяне яшчэ горш: мовы не ведаю, ногі дрыжаць, на календары студзень, а тэмпература плюс 35, сонца паліць. Я работу папраціць? Я, дарослы, здаровы чалавек, здольны выконваць самую цяжкую работу, стаяў на пляцы Рэціра. На першы погляд, маё стаянне некалькі дзён увагі каго-небудзь не прыцягнула. Я стаў і глядзеў, як на вежы гадзіннік выбіваў час — дзесяць ранаці. Да мяне сталі падыходзіць мужчыны, жанчыны і пра нешта бурна гаварылі, смяяліся, паказваючы на пальцах і рукамі так, як размаўляюць нямыва ад роду людзі. Адзін паказаў у бок вакзала, другі — у цэнтр горада, то спрабавалі ўцягнуць у праходзячы аўтобус — я стаяў, як спун! Я зусім не разумеў аргенцінскую мову, таму не мог сказаць усім гэтым добрым грамадзянам, што проста шукаю працу. (Працяг будзе).

ны выслалі праз Міжнародны Чырвоны Крыж на Бацькаўшчыну прадуктаў і адзення на агульную суму 1 мільён песа.

Характэрнай тэндэнцыяй таго перыяду была паступовая русіфікацыя таварыстваў, што аб'ядналіся ў ФБА. У эмігрантаў, у найбольшай ступені прасякнутых камуністычнымі ідэямі, узнікае думка аб славянскай еднасці, якая ў сваім рускім абліччы павінна была б перакрыць усё нацыянальнае. У сакавіку 1943 года на І Лацінаамерыканскім кангрэсе ў Мантэвідэо, дзе ў шэрагу іншых дэлегатаў прысутнічалі 50 беларусаў з Аргенціны, быў утвораны Славянскі Союз Аргенціны. Пад яго ўплывам арганізацыі беларускай эміграцыі ва ўсё большай ступені страчваюць сваю нацыянальную адметнасць і накірунак дзейнасці. Беларускае таварыства "Культура" змяніла назву на "Белорусское общество им. Горького", таварыства "Док Суд" — на Белорусское общество "Минск", Беларускае таварыства ў Бэрысо — на Общество Георгия Скорина, З'яўляюцца і новыя арганізацыі — імяні Л. Толстого, імяні А. Пушкіна і інш. Федэрацыя беларускіх арганізацый далучаецца да Славянскага Саюза Аргенціны.

Пад уражаннем перамогі Савецкага Саюза над гітлераў-

скай Германіяй, настойлівай прапаганды, разгорнутай уладамі СССР і БССР аб хуткай суветнай перамозе камуністычнага ладу, росквіце дабрабыту і дэмакратыі ў Савецкім Саюзе, паверыўшы ў шчаслівае жыццё на Радзіме, беларусы-эмігранты пачынаюць адмаўляцца ад аргенцінскага грамадзянства і прымаць савецкае. Некаторыя прадавалі сваю маёмасць, дамы, зямельныя надзелы і вярталіся на Бацькаўшчыну. Толькі ў 1954—1956 гадах 15 тысяч беларусаў выехала ў БССР. Праўда, у 60—70-х гадах шмат хто з іх вярнуўся назад у Аргенціну.

Такім чынам, жыццё А. Коршуна — шмат у чым тыповае і характэрнае, прыклад таго, на што спадзяваліся беларусы ў Аргенціне, аб чым яны марылі і што ў рэчаіснасці знайшлі ў чужым краі. Аб тым, што яны ўбачылі, вярнуўшыся на Радзіму, з якімі праблемамі сутыкнуліся дома, як успрынялі яны якасвае жыццё ў Беларусі 60-х гадоў пасля сонечнай Аргенціны, ведаючы праўдальна недалёкую нашу гісторыю, мы можам сабе даволі яркава ўявіць.

Таццяна ПАПОЎСКАЯ,
навуковы супрацоўнік
Інстытута гісторыі
НАН Беларусі.

БЕЛАРУСКИ ПОГЛЯД

ДЭУНІЗАЦЫЯ

(Заканчэнне.
Пачатак на 5-й стар.)

І ў адным з польскіх патрыятычных гімнаў "Божа, які Польшчу!...", перакладзеных лацінкай на беларускую мову, меліся "куплеты, прысвечаныя барацьбе беларусаў-уніятаў супраць гвалтоўнага пераводу іх у праваслаўе".

Значная частка уніяцкіх святароў, чые царквы сталі праваслаўнымі, імкнуліся знайсці службу ўсё ж не ў гэтай канфесіі, а ў каталіцкай. Іх прыход сюды ў пэўнай ступені тлумачыць, чаму ксяндзы, а не папы прымкнулі да паўстанцкага руху ў 1863—1864 гадах. Апошнія, як вядома, заклікалі сваіх вернікаў у час малебнаў не далучацца да атрадаў Кастуся Каліноўскага і яго паплетнікаў. Першым, каго ў Вільні публічна пакаралі смерцю за ўдзел у паўстанні, быў вікарны ксяндз з Лідскага павета Станіслаў Ішора. Праз два дні такі лёс напаткаў ксяндза Раймонда Зямкава.

Знаходзячыся ў апазіцыі да паўстанцаў Кастуся Каліноўскага, некаторыя папы пакідалі свае прыходы і падаліся на ўсход. Такую нагоду многа дзе выкарысталі для таго, каб аднавіць у хрысціянскіх храмах уніяцкае набажэнства. З гэтым настроем народных мас даводзілася лічыцца і кіраўнікам паўстання 1863—1864 гадоў, таму ў шэрагу выпрацаваных тады дакументаў гаварылася аб адмене праведзенай па волі Найсвяцейшага Сінода ў 1839 годзе забароны уніяцкай царквы.

Вялікую павагу да сябе выклікаюць нашыя продкі тым, што ў той надзвычай складаны час, калі іх лёсам распараджаліся, зыходзячы з уласных інтарэсаў, чужыя народы, не ўзікла братазбойчыя барацьба. І ў час падпісання ў 1596 годзе Берасцейскай царкоўнай уніі, і ў час скасавання яе ў 1839 годзе беларусы паводзілі сябе як цывілізаваны народ, не аддашы ў ахвяру канфесійнаму фактару свае нацыянальныя вартасці, што мелі вялікую і багатую гісторыю.

МАГЧЫМА, вынікі скасавання уніі не былі б такімі цяжкімі і трагічнымі, каб усё, што гаварылася вышэй, датычыла толькі перамен у канфесійным жыцці беларусаў. Справа ж далёка не абмежавалася гэтым. Тэрмінова быў выдадзены царскі ўказ аб забароне ўжываць беларускую мову ў храмах, у масавым парадку сталі замяняць уніяцкія беларускамоўныя служэбнікі такой жа літаратурай маскоўскага выдання на рускай мове. Таму наш вядомы гісторык У. Ігнатоўскі меў рацыю пісаць: "Прымусовае скасаванне вуні з болей адбілася на народным сумленні". Пры непасрэдным удзеле выхадца з беларусаў мітрапаліта Іосіфа Сямашкі і яму падобных вынічалася беларуская мова якраз з таго адзінага грамадскага месца — уніяцкіх царкваў, дзе яна мела прытулак на працягу ўсяго перыяду існавання Рэчы Паспалітай і не адно дзесяцігоддзе пасля падзелу апошняй. І ўсё ж з ходу, адным махам нельга было адлучыць былых уніятаў ад беларускай мовы, якой яны такі доўгі час зносіліся з Богам. З іх любасцю да матчынага слова яшчэ не раз даводзіцца палічыцца высокім духоўным і свецкім асобам.

Цяжкія і з пераходам простых вернікаў-уніятаў у праваслаўе былі поўнай нечаканасцю для Найсвяцейшага Сінода. Памылка яго заключалася ў тым, што гэта доволі складаная справа распачацца да таго, як была падрыхтавана неабходная колькасць праваслаўных святароў з карэзнага насельніцтва беларускіх губерняў, якія добра ведалі б яго культуру і мову.

З неверагоднай цяжкасцю прызвычаліся да рускага слова ў тых уніяцкіх царквах, дзе ў выніку розных абставін удалося некалі трывала насадаць польскую мову. Для значнай часткі такіх храмаў звычайнай з'явай было выкананне рэлігійных гімнаў і псалмоў выключна толькі на

польскай мове, што супярэчыла духу палітыкі свецкіх і царкоўных уладаў Расійскай імперыі і таму не магло быць пакінутым па-за ўвагай. Гэта да такой ступені напалохла Іосіфа Сямашку, што ён, каб толькі непісьменнае ў рускай мове духавенства Літоўскай епархіі не вяло казанні і катэхізічныя размовы па-польску, дазволіў ужываць мясцовую рускую мову. (У даным выпадку пад мясцовай рускай мовай патрэбна разумець беларускую. І Сямашка, відаць, свядома пазбягаў называць яе сваім імем, хаця ў яго сям-там сустракаецца выраз "беларуская мова").

Такіх святароў стараліся як мага хутчэй забяспечыць узорнымі проповедзямі на рускай мове. Праўда, у якасці часовага і вымушанага кроку ўсё ж давалася пайсці на пераклад на польскую мову праваслаўнага падрабязнага катэхізіса.

Пераймаючы вопыт польскіх каталіцкіх біскупаў у знішчэнні ўсяго, што звязана з уніяцтвам, і рускія епіскапы пакінулі ў гэтым ганебны след. З ініцыятывы і ўхвалы мітрапаліта Іосіфа Сямашкі масавае спальванне рукапісаў і кніг былых уніяцкіх царкваў і кляштароў распачалося яшчэ з 1841 года, і доўжылася гэтая варварская акцыя аж да 1859 года, пакуль, як здавалася яе ініцыятарам, ужо не было чаго аддаваць агню. Па ўказанні праваслаўнага мітрапаліта Іосіфа Сямашкі для гэтай мэты спачатку выкарыстоўвалі ў Жыровічах манастырскія печы, але паколькі такім спосабам вельмі марудна знішчаліся кнігі, было вырашана іх паліць проста на раскладзеных вогнішчах на манастырскім пляцы.

Надобрую ролю знішчальніка уніяцкіх кніг даваўся ўзяць на сябе Полацкай духоўнай кансісторыі, куды яны ў 30-я гады XIX стагоддзя звозіліся з усёй велізарнай тэрыторыі Беларускай епархіі. З дастаўленых сюды кніг ад агню маглі ўцялець толькі тыя, якія кінуліся ў вочы, чымсьці выклікалі да сябе цікавасць з боку полацка-віцебскіх архірэяў, якія бралі ўдзел у іх спальванні.

Не такі жалівы лёс напаткаў літаратуру, што мелася ва уніяцкіх навуковых установах. На яе звычайна накладваўся арышт, з тым каб добра прыгледзецца і вызначыць, куды яна павінна быць вывезена. Пасля ліквідацыі Берасцейскай царкоўнай уніі спыніла сваё існаванне і бібліятэка Полацкай уніяцкай семінарыі. Усяго тут налічвалася больш за 10 тысяч тамоў розных кніг, у тым ліку і старадрукаў. Новым гаспадаром самых каштоўных з іх стала Кіеўская духоўная акадэмія.

Каб на Беларусі заставалася як мага менш такога, што нагадвала б аб колішнім існаванні тут грэка-рымскай царквы, у 1845 годзе вывозіцца ў Пецярбургскі Сінадалны архіў архіу уніяцкіх мітрапалітаў, у якім захоўвалася шмат каштоўных дакументаў. Сярод іх былі і такія, што датычылі 1470 года.

МОЦНА памыляліся тыя, хто лічыў, што можна знішчыць усё сляды уніяцтва на Беларусі. Яны ж з цяжкасцю змываліся толькі таму, што ў гэтай веры была надзейная падтрымка ў народа. На працягу многіх гадоў праваслаўнае духавенства непакоіла наяўнасць на Беларусі вялікай колькасці уніяцкіх служэбнікаў, адпраўнікаў, іншай літаратуры. Як толькі ні палілі іх, але пры праверках амаль заўсёды знаходзілі ў тайніках храмаў забароненую рэлігійную літаратуру. Святары, што прынялі праваслаўе, усё ж не хацелі развітацца з дарагімі для іх душы і сэрца духоўнымі выданнямі, значная частка якіх друкавалася на роднай мове. Ведучы пра ўсё гэта, І. Сямашка рэгулярна выклікаў да сябе ў Вільню тых свяшчэннікаў і благачынных, у каго ўдавалася знайсці літаратуру ці якія падазраваліся, што захоўваюць у сябе уніяцкія богаслужэбныя кнігі.

Ліквідацыя уніі адкрыла шырокую прастору да руска-польскай асіміляцыі яе носьбітаў. Пра гэта ў свой час з вялікім

абурэннем пісаў Ян Станкевіч, звяртаючы ўвагу на тое, што ліквідацыя уніяцкай царквы прывяла і да павелічэння ў нас "імянаў лацінскага тыпу, бо шмат якія вуніаты, баронячыся ад запіччэння іх маскоўскай адміністрацыяй да праваслаўных, прыкідваліся рымскімі каталікамі і патай пераходзілі ў лацінства". Ганенні на беларускіх уніятаў выклікалі адмоўную рэакцыю і ў многіх прагрэсіўных прадстаўнікоў рускай інтэлігенцыі. Сярод іх быў і дробнабуржуазны разалюцыянер, адзін з заснавальнікаў і тэарэтыкаў анархізму Міхаіл Бакунін. Ён рэзка крытыкаваў рашэнні Полацкага сабора аб зліцці уніяцкай царквы з праваслаўнай, асуджаў жорсткія дзеянні біскупа І. Сямашкі за тое, што разам з царскай адміністрацыяй так настойліва паводзіў гвалтоўную русіфікацыю беларускага насельніцтва. "Юдам у Хрысце" назваў І. Сямашку Аляксандр Герцэн. Праўдзівыя ацэнкі М. Бакуніным і А. Герцэнам дзейнасці рэнегата уніяцтва І. Сямашкі ў многім разыходзіліся з думкамі рускіх гісторыкаў праваслаўнай рэлігіі, кіраўнікоў кліру, асабліва тых, якія ў сваіх пісаннях і прамовах імкнуліся зрабіць яго недатактынай асобай, заяўляючы, што "пры знішчэнні рэшткаў старых уніяцкіх абрадаў і звычай Іосіф заўсёды захоўваў асяцяроўнасць" (Г. Кіпрыяновіч). Вышэйпрыведзеныя факты якраз сведчаць аб адваротным.

У 70-я гады XIX стагоддзя прыйшла чарга да пераводу уніятаў у праваслаўе і на той тэрыторыі Польшчы, якая паводле ўмоў падзелу Рэчы Паспалітай належала Прусіі. І тут ужываліся гвалтоўныя захавы. За нежаданне перайсці ў праваслаўе бацька вядомага беларускага этнографа Мікалая Янчука Андрэй Янчук (стараста уніяцкай царквы, украінец па паходжанні) з Канстанцінаўскага павета Сядлецкай губерні перанёс цялесную экзекуцыю і быў адпраўлены ў турму. Усе дзеці Андрэя Янчука прынялі каталіцкую, а Мікалай праваслаўную веру, а іх маці так і засталася нераскаянай уніяткай.

Каб апраўдаць свае дзеянні па прымусовым далучэнні беларускіх уніятаў да праваслаўя, яго духоўныя асобы вымушаны былі доўгі час ісці на самыя розныя захавы дзеля ўтойвання праўды ад людзей. Тут можна адзначыць і такі факт, як пабудова ў Віцебску ў 1889 годзе капліцы ў гонар 50-годдзя ўз'яднання уніятаў з праваслаўем. Аднак рэгулярнае святкаванне юбілеяў "уз'яднання" уніятаў з праваслаўем вельмі мала садзейнічала адданасці першых новай веры. Свой настрой перадавалі яны і малодшым пакаленням. Мала хто з прадстаўнікоў свецкага і духоўнага чыноўніцтва мог падумаць, што калі ў красавіку 1905 года цар выдаць указ "Аб умацаванні пачаткаў верацярпімасці", дык на Беларусі ад Рускай праваслаўнай царквы да каталіцкай прыходзе больш за 230 тысяч чалавек. І не выклікае сумнення, што праваслаўныя беларусы пераходзілі ў каталіцызм хутчэй за ўсё з-за крыўды на Рускую праваслаўную царкву, што яна прымусовым скасаваннем Берасцейскай уніі пазбавіла іх сваёй рэлігіі. Заставацца ёй верным можна было толькі ўпотаі і найчасцей за ўсё ў адзіночку. Вядома, да прыкладу, што на рубяжы XIX—XX стагоддзяў маліўся ў сямейных умовах паводле уніяцкага абраду бацька беларускага пісьменніка Максіма Гарэцкага Іван Гарэцкі.

Пакуль у заходніх губернях Расійскай імперыі існавала уніяцкая царква, большасць яе вернікаў вызначала сваё этнічнае паходжанне як літвіны, русіны, русічы, беларусцы, беларусы.

Магчыма, самым трагічным у скасаванні Берасцейскай царкоўнай уніі якраз і трэба прызнаць, што ад тае пары вельмі трывала ўсталывалася, значна пашырылася практыка дзяліць паводле канфесійнай прыкметы адзін і той жа народ на дзве часткі: беларусаў праваслаўнай веры адносіць да рускіх, каталіцкай — да палякаў. Адсюль зусім заканамерна беларусы сталі ў больш значнай ступені, чым раней, яблыкам разладу.

Леанід ЛЫЧ.

ВАРТА ўВАГІ

Напрыканцы мінулага года пачыла свет кніга "Зберагаючы самабытнасць. З гісторыі народнага мастацтва і промыслаў Беларусі". Яе аўтар — Вольга Лабачэўская, кандыдат мастацтвазнаўства, навуковы супрацоўнік Беларускага інстытута праблем культуры. Манаграфія спадарыні Лабачэўскай падалася нам актуальнай па некалькіх прычынах: аўтар даследуе ў гісторыка-мастацтвазнаўчым і культуралагічным аспектах сістэму грамадскіх адносін, што існавала ў галіне народнага мастацтва і промыслаў на Беларусі напрыканцы XIX — пачатку XX стагоддзяў, а таксама ў перыяд 1921—1939 гадоў на тэрыторыі Заходняй Беларусі, падчас яе ўваходжання ў склад Польшчы. Характэрнай для стагоддзяў, якое адыходзіла і якое наступала, была ўзросшая занепакоенасць лёсам народнага мастацтва і сялянскіх мастацкіх промыслаў. Бо аслабленне, а то і знікненне некаторых узораў іх падрывала падмурак агульнанацыянальнай культуры. Менавіта народнае мастацтва найбольш ярка ўвасабляла і ўвасабляе тое адметнае, што робіць культуру жывым этнасу распзнавальнай у сувязі з культурай іншых народаў.

Намаганні па захаванні і развіцці народнага мастацтва ў той час зыходзілі з боку адукаваных колаў грамадства, мастацкай эліты, разначыннай інтэлігенцыі і маладой нацыянальнай буржуазіі. І вопыт, назапашаны тады, у многім можа быць карысным цяпер, калі наша грамадства знаходзіцца ў пошуку новых шляхоў свайго развіцця, калі мы стайм на парogu ў новае тысячагоддзе.

Тым больш, што ў беларускай савецкай навуцы вывучэнне і асэнсаванне дарэвалюцыйнага грамадска-культурнага вопыту, што меўся на

Беларусі ў гэтай галіне, адсутнічалі. І многія старонкі манаграфіі Вольгі Лабачэўскай, асабліва тыя, што тычацца раздзела па народнаму мастацтву і промыслах Заходняй Беларусі, малавядомыя і ўяўляюць цікавасць не толькі для спецыялістаў, але і для шырокага кола чытачоў.

Дарэчы, Каса імя Юзафа Мянюскага Фонду падтрымкі навукі ў Варшаве выдзеліла Вользе Лабачэўскай стыпендыю для навуковай работы ў самой Польшчы. Што дазволіла ёй весці росхук матэрыялаў у Інстытуце археалогіі і этнаграфіі, Інстытуце мастацтва Польскай акадэміі навук, архіве народнага мастацтва ў Кракаве, у Ягелонскім і Варшаўскім універсітэтах, Дзяржаўным этнаграфічным музеі ў Варшаве, Музеі гісторыі ткацтва ў Лодзі...

Рэдакцыя мяркуе ў хуткім часе пазнаёміць чытачоў з урывкамі з манаграфіі Вольгі Лабачэўскай.

МОЖНА ЗАКАЗАЦЬ

КНИЖКА-малаянка настайніцы пачатковых класў Людмілы Чухравой "ДЗЕЦІ ЕДУЦЬ НА КІРМАШ" — безумоўна, стане прыемным падарункам. На кожнай старонцы, арыгінальна аформленай мастацкай Таццянай Манінай, вас чакае сустрэча з беларускім словам. Гартаючы кніжку разам з сынам ці дачушкай, можна вывучыць вершы, скорагаворкі, пазнаёміцца з прыказкамі, лічылкамі, загадкамі. Непрыкметна, у гульнявай форме, дзеткі авалодаюць базічным слоўніковым запасам беларускай мовы і навучацца не толькі гаварыць, але і чытаць па-беларуску. Кніжку можна выкарыстаць і настайнік на ўроках па развіццю культуры мовы.

КНИГА Надзеі Сторажавай "СІНІ МАТЫЛЁК" прызначаецца для дзяцей дашкольнага і малодшага школьнага ўзросту. Кароткія вершы-загадкі павольна раскрываюць знаёмства дзецяў паняццямі. Свойскія і дзікія жывёлы, птушкі, кветкі, прылады працы, з'явы прыроды паўстануць перад маленькім чатачом у нечаканых, маліўнічых ракурсах і фарбах.

Гэтыя кнігі выдадзены выдавецтвам "Бервіта". Заказы прымаюцца па адрасу: 220034, г. Мінск, вул. Д. Бядулі, 9. ЗАТ "Бервіта", тэл. (017) 236-75-81.

ДЗІЦЯЧАЯ ЧЫТАНКА

ДЫЯЛОГ

Словы **Васіля ЖУКОВІЧА**.
Музыка **Дзмітрыя ТРЫФАНОВА**.

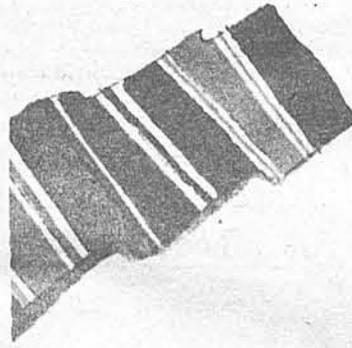

(Дзяўчынка)

— Па-гля-ні-це! Ка-бач-кі-т-ку-ю
с-ту-ж-ку, я-ка-су-за-плі-та-ла-са-ма. У-мя-
не-і-ка-са, і-вяс-нуш-кі, а-ў-ця-бе-іх-ча-мусь-ці-ня-ма.

(хлопчык)

— Бе-іх-ча-мусь-ці-ня-ма. — А-ка-
су-зе-і-да-но-сё-нь-муж-чы-на? Ну, на-
шо-шта, ска-жы-мне, і-на-шо? Мне-вяс-
ну-шак-не-трэ-ба-так-са-ма-іх-то-
бе-па-па-ра-да-ва-са-на.

— Паглядзі на блакітную стужку,
Я касу заплятала сама.
У мяне і каса, і вяснушкі,
А ў цябе іх чамусьці няма.

— Ці ж касу заплятае мужчына!
Ну навошта, скажы мне, яна!
А вяснушкі — другая прычына:
Іх табе падарыла вясна.

— Ну, пайду да сяброўкі, да Валькі,
Не хадзі, не хадзі ты за мной:
У мяне дзве прыгожыя лялькі,
А ў цябе — ні адной, ні адной.

— Лялек я не нашу: я — мужчына.
У мяне, калі хочаш ты знаць,
Ёсць адна грузавая машына —
Тваіх лялек магу пакатаць.

І кожны марыць пра сваё.
Фота **Аляксандра ХІТРОВА**.

ЛЕСНАЯ АЗБУКА

ХЛЕБНАЕ ДРЭВА

Хлебнае дрэва,
Хлебнае дрэва,
А на ім плод,
Нібы той гарбузок,
Добры ласунак,
Яго і зрываюць,
Смачны,
Духмяны
Пякуць калабок.

Хлебнае дрэва
У джунглях дрымучых,
Хлебнае дрэва
Расце
І ў садах,
Хлеб
На ствале,
На галінах
Трывалых —
Сытная,
Добрая
Людзям яда.

ЦІС

Ці чулі вы,
Ці, можа, не —
Ціс-дрэва
Ёсць такое!..
За дуб
Цвярдзейшае яно,
Кусціца,
Шапаткое.
Ціс славіцца
Яшчэ сваёй
Цудоўнаю паставай,
На поўдні
Раскашуе ён
Пад сонейкам ласкавым.

ЧАЧОТКА

Чачотка — бяроза,
Чачоткі галінкі
І ствол
У маленькіх
Чарнявых
Бугрынках.

Чачотка расце
Малой, невялікай,
Чашчобаў яна
Трымаецца дзікіх.

Чачотку завуць
І карэўскай бярозай.
Яна не баіцца
Суровых марозаў.

Калі хочаш хутчэй атрымаць ураджай, зрабі такі "гародчык". Запоўні паглыбленне ў бульбачцы увільготненай ватай, наверх насып зярнятак, на дно талеркі налі вады.
Цяпер пастаў усё ў цёмнае месца і сачы, каб "гародчык" заўсёды быў вільготны. Як убачыш, што з'явіліся ўсходы, вынесі яго на сонечнае месца. Прыкладна праз тыдзень ураджай гатовы да стала.

ДЭБЮТ МАКСІМА САВЕТКІНА (10 ГАДОЎ, г. МІНСК)

1	Р				
2	А				
3	Д				
4	З				
5	І				
6	М				
7	А				

Красворд «Радзіма»

Р — гародніна (аднайменная казка: "Пасадзіў дзед...")
А — белыя караблікі (плаваюць па небе)
Д — дрэва (моцны, як...)
З — бык (жыхар Белавежскай пушчы)
І — хатняя птушка (надзьмуты, нібыта...)
М — сталіца Беларусі
А — каб навучыцца чытаць, трэба ведаць...

(Рэка, адноскі, дуб, зуб, індыйскі, Мінск, азбука).

КАЗКА ПРА СМЕЛАГА САБАКУ БОБІКА

На лузе стаяла невялікая хатка. У ёй жыў пастух па прозвішчу Нік і ягоны сабака Бобік. Нік пасвіў авечак, а Бобік вартаваў іх.

Аднойчы, як звычайна, яны пасвілі авечак. Дзень прайшоў спакойна. Надвечоркам Нік адправіўся дадому прынесці хлеба і малака, а Бобік пакінуў пільнаваць авечак. Сабака заснуў, але хутка прачнуўся. Яго пабудзілі авечкі. Яны моцна бляялі. Бобік паглядзеў па баках і ўбачыў воўка.

Гаспадар побач не было. А воўк ужо выбіраў сабе авечку. Тады Бобік рынуўся на яго і хацеў укусіць. Але воўк ухіліўся, і Бобік ледзь не зламаў сабе лапу, урэзаўшыся ў дрэва. Яму пашанцавала: ён ухапіўся за воўчы хвост зубамі. Ды з такой сілай, што адарваў яго!

Калі прыйшоў гаспадар, Бобік спакойна спаў і ў зубах у яго быў воўчы хвост. А ўсім вядома, што бясхвосты воўк ніколі не вяртаецца на тую ж пашу.

КАНЕЦ

ГУТАРКА З НАГОДЫ

(Заканчэнне.
Пачатак на 11-й стар.)

для мяне "драбнічку": як яму аднойчы давялося пабыць у ролі перакладчыка з беларускай на англійскую мову аднаго пражэйнага твора.

Творам тым было апавяданне не мэтра, а маладога пісьменніка Андрэя Федарэнкі. Па гэтай прычыне факт тым больш неардынарны. Ён і паслужыў зачэпкай для гаворкі з гэтым пражэйкам.

— Дык як, Андрэй, табе, маладзёну, давялося прабіцца на старонкі такога саліднага амерыканскага выдання, як часопіс "Ікарус"?

— У двух словах не раскажаш. Была цэлая гісторыя. Да мяне звярнуўся тадышні сакратар Саюза пісьменнікаў Беларусі Уладзімір Паўлаў: "Ці лічыш сябе адным з самых лепшых беларускіх пісьменнікаў?" — "Вядома!" — адказаў. — "Тады давай на конкурс пару апавяданняў. Арганізоўваецца па прапанове Міністэрства замежных спраў Беларусі. Запрашаем усіх таленавітых. Лепшае апавяданне будзе прадстаўляць беларускую літаратуру і, адпаведна, Беларусь у салідным амерыканскім часопісе, які мае намер прэзен-

таваць усе п'ятнаццаць рэспублік колишняга Савецкага Саюза".

— І што далей?

— Я аднёс два апавяданні. Спачатку чакаў нейкіх вынікаў, а потым махнуў рукою: ці мала што ў той Амерыцы прыдумваюць! Нават пра ўсё гэта і забыўся. Але тут, дзесьці праз год, прыходзіць пакет, дзе паведамляецца, што мае апавяданне "Бляха" выйграла конкурс і рэдакцыя мае намер яго апублікаваць. Патрэбна мая згода на права першапублікацыі па-англійску. Калі згаджаюся, павінен запоўніць усе прысланыя паперы. А іх, скажу вам, было багата, у тым ліку і вельмі падрабязная анкета-апытальнік. На падставе яе там пісалі ўступны артыкул да апавядання. У ім не толькі пра Беларусь, але і пра маю жонку. Адаслаў я тыя паперы і праз пару месяцаў атрымаў гранкі апавядання па-англійску і ліст перакладчыка Расціслава Завістоўіча, дзе ён пісаў пра складанасць працы, якую ён выканаў разам са сваім сынам.

— Няма сумнення, што перакладчыкам давялося пашчыраваць, бо вядома, што перакладчыкі хлеб — нялёгкі. Нават для прафесіяналаў.

— Сапраўды! Вось, напрыклад, у маім апавяданні такія звык-

лыя для беларускай словы, як дзед і баба. Традыцыйна вясковы дзед і баба. А як назваць гэтых персанажы па-англійску? Дакладнага ж адпаведніка няма. У тэксце яны называюцца стары містэр і старая лэдзі. Успрымаецца з гумарам, ці не так? Але інакш пазначыць было нельга. Ды гэта, зрэшты, дробязь. Куды важней было натуральна перадаць побыт, саму атмасферу беларускай вёскі, пра якую амерыканцы маюць вельмі цымнае ўяўленне, бо ў іх нічога падобнага няма.

— І, мяркую, перакладчыкі справіліся з такой звышзадачай?

— Думаю, што так, бо інакш апавяданне б не надрукавалі.

— Цікава, як па амерыканскіх мерках аплачваецца праца перакладчыка?

— Мабыць, як і кожная кваліфікаваная праца, — высокая. Але ў гэтым выпадку яны нічога не атрымалі, бо па дамоўленай публікацыя была безганарнай.

— Дык і табе, выходзіць, нічога не перапала?

— Мне то перапала, ды яшчэ і як! Аж 200 далараў. Так што на той час я пахадзіў багачом. Але гэта не быў ганарар. Мне заплацілі за тое, што я дазволіў апублікаваць апавяданне па-англійску,

а рэдакцыя магла распараджацца ім у далейшым.

— То, магчыма, апавяданне са старонак часопіса пайшло гуляць па свету...

— Вось гэтага я і не ведаю. Але, хутчэй за ўсё, наўрад.

— Андрэй, гэта быў твой адзіны прарыў у шырокі свет ці здараліся яшчэ? Маю на ўвазе ўдзел у конкурсах.

— Чаму ж не! У 1992 годзе зусім нечакана для сябе стаў лаўрэатам конкурсу "Адораная моладзь", які праводзіла міжнародная асацыяцыя фондаў свету, гуманітарны фонд "Веды" імя акадэміка Вавілава і Цэнтр "Філантрапія". Удзельнікаў было вельмі шмат. Але і адбор, мяркую, строгі. Бо першага месца ўвогуле не прысуджалі. А вось другое за апавяданне "Пеля" дасталася мне. Два трэцяя — маладым пісьменнікам з Масквы і Эстоніі. Дыплом падпісаны чэмпіёнам свету па шахматах А. Карпавым і акадэмікам К. Фраловым. Узнагароды ўручалі ў Расійскай акадэміі навук. Усё было вельмі ўрачыста і прадстаўніча, аж не верыцца сёння. Займаў таксама першае месца ў конкурсе па драматургіі, але гэта ўжо дома, у Беларусі.

— У ім удзельнічалі і вядомыя драматургі!

— А як жа! Нават сам Аляксей Дударэў!

— І які твор ты туды прадстаўляў?

— Сваю інсцэніроўку апавесці "Салдат".

— А ў тэатры яе не спрабавалі паставіць?

— Спрабуюць. Валера Мазынскі на "Вольнай сцэне". Але мне з рэжысёрам працаваць цяжка, я да сцэны не прывучаны. Там трэба быць паслухмяным, а я да гэтага не вельмі здатны. Праўда, маю п'есу "Жаніх па перапісцы" паставілі ў Іўеўскім і Слоніміскім народных тэатрах, але гэта адбывалася ў асноўным без майго ўдзелу.

— Але ж і выдаешся не вельмі часта. Маю на ўвазе кнігі.

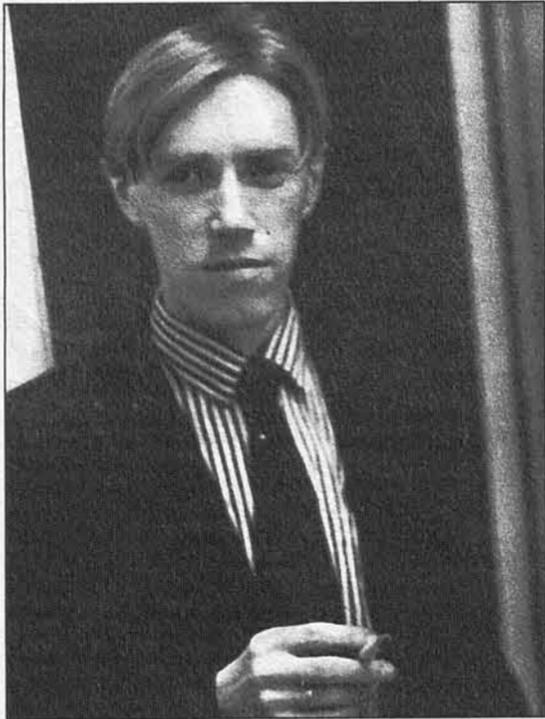
— Гэта не ад мяне залежыць. Першая кніга "Гісторыя хваробы" выйшла ў бібліятэцы часопіса "Маладосць" у 1989 годзе, а ў наступным у выдавецтве "Мастацкая літаратура" зборнік апавяданняў пад той жа назвай.

— Як! Дзве розныя кнігі і пад адной назвай!

— Як на сённяшні мой розум, то сапраўды недарэчна. Але тады быў нявостытны і пагадзіўся з рэдактарам. У 1994 годзе выйшла кніга "Смута", за якую мне прысудзілі літаратурную прэмію імя Івана Мележа, але, як мяркую, з улікам апавесці "Вёс-

Андрэй ФЕДАРЭНКА

ПАМАРАК

Антоля, убачыўшы на стале пачатую бутэльку "Кагора", дзве талеркі, дзве чарачкі. — Зяць хіба прыязджаў?

— Ой, не пытай, маладзіца! Не зяць, — Еўка чамусьці засаромелася, аж прыкрыла хусткаю рот. — Я ж і йшла да цябе рады прасіць...

У Антолі заблішчэлі ад цікаўнасці вочы. Вёска невялікая, тут кошка акоціцца, і то навіна.

— Дык хадзем туды, — запрасіла Еўка, пратупала ў большую хату — маленькая, зграбная, тоўсценная, адно калываецца трохі з боку на бок, як качка. З малых гадоў дэфект, а мужчынам, наадварот, такая хада даспадобы. Толку, што яна, Антоля, і выскокая, і роўная, бы дзяржак,

ідзе не кіўнецца, хоць шклянку вады на галаву стаў — не разалье, а ніхто не паквапіўся, не ўзяў, так і звакавала адна.

Еўка ўключыла тэлевізар, Антоля прысела на зэдлік, прытулілася да гарачай грубкай, высыпала на край зэдліка семкі:

— Бяры, — прапанавала, змарок хаваючы цікаўнасць, нібы кожны дзень тое і рабіла, што давала людзям рады.

— Ай, зубоў на іх шкода! — адмовілася Еўка, а ў самой толькі два ўстаўныя, і то кутнія. Засмяялася нечаму свайму, паківала галавою: — Гэта ж Кузьма прыходзіў, — сказала, сама дзівячыся такой падзеі.

— Чаго?

— Сысціся хоча. От выдумай...

— Папраўдзе?! — Антоля нават прыліплю да губы лупайку з семкі выцерці забылася. — А як жа... у яго ж Наста нядаўна памерла!

— Як нядаўна... У Пакровы акурат год.

Еўка ўсё пасміхалася і ківала галавою. А Антоля, агаломшаная, уставілася ў тэлевізар, у якім дон Хулія которую ўжо серыю ўпрошваў Сільвію пайсіці за яго, глядзела, слухала і нічога не разумела. Як жа так?.. Што ж гэта будзе?.. Яны ж з Еўкаю аднолькавыя. Адзінокія. Яны ж і зрабіліся сяброўкамі, бо Еўка пахавала чалавека і як бы зраўнялася з Антоляй, ім ужо не было чаго дзяліць. Хай у Еўкі дачка, зяць, унукі — але ж далёка, у горадзе, гады ў рады няязджаюць...

І хіба кепска ім было адным? У Еўкі — карова, у Антолі — папложык. Прыйдзе Кузьма, скосіць, яны абедзве раструсяць, высушаць, пераносяць па-

малу ношкамі да Еўкі ў хлеў. Малака, сыроваткі, сыру, само сабою, хапае абедзвюм. Бульбу трэба садзіць — Кузьма возьме каня. Паарэ адной і другой, пасадзяць... Капаць трэба — Еўка сама ідзе да Антолі, яшчэ й зяць з дачкою вядзе, калі тыя падгадалі прыехаць. Пакапаюць сабе і Кузьму памогуць. Трэба біць кабана — дамовяцца, каму перш, каму пазней. Кузьма заколе, разбярэ — лепшыя кавалкі нясуць адна адной, і Кузьму перападае. А то, у якое-небудзь невялікае свята, калі можна лёгкую работу рабіць, надумаюцца, пойдуч да Кузьмы, памыноць падлогу, пабеляць столь.

А хіба кепска ім было "гуляць", васьмь як цяпер? Калі цёпла, вядно — пасядзець на лавачцы перад хатаю, калі цёмна — кіно паглядзець у тэлевізары... Тую ж Кузьмову Насту, калі яна яшчэ была жывая, абгаварыць: як яна "за сваім гора век не знае", "жыве бы ў Бога за пазухай"... А потым, калі ў адзін год памерла Наста, — "рак з'еў" — яны з той жа шчырасцю, з той абгаворвалі, і пашкадавалі яе, і паплакалі, і абмылі... На памінках, цэлы дзень на нагах прастаяўшы, нагатавалі ўсяго, і на дзевяці былі, і на саракавінах...

Само жыццё зводзіла іх пад старасць у гэты трохкутнік: Антоля — Еўка — Кузьма. Жывіць, памагайце адно аднаму, інакш і быць не можа. І васьмь табе маеш. Яны пабярэўца, а ёй, Антолі, куды адной? Галавою ў пельку?..

Антоля страпанулася:

— І што ж ты надумала?

— Што ж я яму скажу, маладзічка, — у яго свае дзеці, у мяне свае, прыедуць, я ж сваім больш захочу даць, а ён сваім...

— Ідзі, маладзіца! — горача пачала ўпрошваць Антоля. — Хіба ж ты не знаеш яго дзяцей? Яны ж не п'юць, не кураць, як той казаў, баяцца дыхнуць на чалавека, хіба ж яны табе слова суперак скажуць?

— Ой, не знаю, не ведаю... А есці не так зварыш, мо ён да чаго іншага прывык, то думай, як дагадзіць...

— Што яму ўжо там выварваць — як ні згатуеш, усё лепш, чым ён сам!

Еўка пачырванела і сказала цішыя:

— Ён жа мужчына, хвароба іх знае, што ў іх наўме... Яшчэ ў ложка захоча.

— Дык што за канец свету, калі заха-

ча?

— Адчпіся! Я ўжо забыла, што да чаго... Баюся.

У тэлевізары донна Сільвія, сарамліва схіліўшы чорную галаву, упарта адказвала дону Хулія, што ёй трэба ўсё абдуць як след. Дон Хулія не адставаў.

— Дык гэта як, вы і распісвацца будзеце? — пацікавілася Антоля. — І пярсцёнкі мо ў вас будуць?

— От не балбачы! — засердавала Еўка. — Пярсцёнкі... Ты ж хаця маўчы, бо я твой язык знаю.

— Цю! Калі-то я ўжо каму што гаварыла?

— От сказала табе адной, каб пасмяяцца.

— А які тут смех, маладзіца? Ідзі — дэй.

Вярталася Антоля дахаты тою ж гразкай цемраю. І што за доля такая, думала, век адна, як тычка пры дарозе, у Еўкі дзеці і ўнукі, у Кузьмы дзеці і ўнукі, а ўсё мала... У каго е — таму й Бог дае...

З таго вечара заселі гэтыя словы стрэмаю ў галаве. Звіняць у вушах, як начны кашмар, што і не кусае, і не адчэпляецца, адно дзынчыць і дзынчыць, бы насланне якое. Каб хоць работа была, лягчэй было б. А так — якая работа ў познюю восень? Ну, вугаль з печы, з грубкай выграбці, занесці высыпаць на ярка-зялёную, пасля атавы ўжо, траву папложыка. Ну, хату падмесці. Кабана, курэй пакарміць — васьмь і ўся работа. Соткі падпаранія, агарод пусты, толькі пачарнелыя, паламанія цыбукі кукурузы тырчаць паўз мяжу. Холадна, пахмурна і раніцаю, і ўдзень, а чуць падвечар, ужо і цёмна.

Да Еўкі хочацца — пагаварыць, распытаць, — а нельга. Пасвараныя сяброўкі. Не вытрымала Антоля, на другі ж дзень расказала ўсім у краме:

— Гэта ж выселле ў нас скоро можа быць!

— А дзе ж у нас маладыя?

— Ёсць маладыя...

Еўцы пераказалі, тая засердзілася, вядома, а Антоля і сама да яе цяпер паткнуцца баіцца.

Мо тыдзень ці пару тыдняў прайшло з той размовы, як раз, падвечар ужо, Антоля стаіць на дварэ. Падвзвжае драцянкаю плот да шула, якое абгніло ў зямлі так, што на адным стрыжані жыве, васьмь-восьмь паваліцца. Аж бачыць — ідзе Кузьма, згорбіўся, накульгваючы, і вядзе за повад Еўчыну карову, а ззаду Еўка, падганяе дубцом. Антоля прысела, стаілася. Прайшлі і не зірнулі, адно карова павярнула да яе галаву.

І без таго горка было, але ўсё думалася: а мо раптам пашэнціць? Мо пагаварыць людзі — дэй Кузьма сабе астанеца, Еўка сабе, памірацца і зноў будучы жыць, як жылі. А цяпер так адзінока, так моташна зрабілася, што хоць ты галасі.

Каб папраўдзе Кузьма з Еўкаю выселле рабілі — на легкавых машынах, як

Восень, цямнее рана. У хаце стыла, няўтульна, а выпаліць грубку — шкода дроў, невядома яшчэ, якая зіма будзе. Антоля накінула куфайку, сыпнула ў кішэню пару жмень гарбузовых семак, замкнула хату і пайшла цёмнай гразкай вуліцай на другі канец вёскі, да сяброўкі Евы, — "гуляць".

Каб ведала, якая навіна яе чакае, якой бядою да яе гэты візіт прыкінецца, — лепш мерзла б у няпапанай хаце, у тэлевізар, ці ў цёмнае акно, ці ў белую столь глядзела б, а й за дзверы не выйшла б. Але хто-то ўмее ўгадаць напярэд?

Ідзе Антоля, сунецца па гразі. Цёмна — ног не відаць, вусцішна, ні адзін сабака не брахне. Аж чуе, нехта насустрач — чэп, чэп. Дарма, што цямень, а Антоля адразу прызнала:

— Гэта ты, Еўка?

— А то ты, Антолю?

— Я. Як табе.

— А я да цябе!

Да Антолі бліжэй, толькі ж сорамна за стылую хату.

— Маладзіца, каля мяне столькі гразі, што чобаты грузнуць... Мо ў твой бок сушы.

Завярнуліся, прыйшлі да Еўкі, паскідалі ў парозе запэцканыя боты, паздымалі куфайкі. У Евы чыста, цёпла, пасярод падлогі — вялікі, звязаны з квятасты абрэзак круг-палавік, на крузе котлячы і хрыкае. Антолінага ката не тое што на падлогу — на печ не загоніш; бывала, як пачуе мароз, дык у самую печ залазіць. Адграбе лапай засланку, залезе і грэецца каля чыгунёў.

— А гэта што? Як бы пір? — застыла

ГУТАРКА З НАГОДЫ

ка", якую якраз апублікаваў часопіс "Польмя". Яна мела гучны розгалас. "Вёску" я ўключыў у кнігу "Аповесці і апавяданні", якая з 1994 года ляжыць у выдавецтве "Мастацкай літаратуры", сабрала прыстойны тыраж, штогод уключаецца ў план, але пераносіцца на наступны год. Мне з яе ўжо і ўцехі не будзе, бо змарнаваўся, чакаючы, і, лічу, перарос яе. Але што зробіш! Праўда, у "Юнацтва" ў серыі "Прыгоды і фантастыка" вось васьць павінна выйсці мая кніга "Шчарбаты талер". Так што жыццё не такое ўжо для мяне і шчарбатае!

— А калі ў цябе ўзнікла жаданне пісаць? І ўвогуле, як глядзіш на мастацкую творчасць?

— Пачаў пісаць яшчэ ў школе. Некалькі вершыкаў надрукавалі ў мазырскай раённай газеце. Але я сябе тады пісьменнікам не ўяўляў. Увогуле пісьменнікаў уважаў за багоў. Маю на ўвазе прэзідэнта, бо верш, мне здавалася, зрыфмаваць няцяжка. А вось стварыць твор, дзе будучы жыццё, гаварыць і дзейнічаць людзі, гэта мне здавалася чымсьці незвычайным, дзела чаго, паўтаруся, патрэбна мець боскі талент. Хацеў паступаць на журфак, але мне адмовілі, бо не прадставіў патрэбных публіка-

цый на творчы конкурс. Пайшоў на бібліятэчны факультэт цяперашняга БУКа (Беларускага ўніверсітэта культуры). І не шкадую. Там я быў адзін, хто пісаў, і гэта падахвочвала. Яшчэ студэнтам стаў сябрам Саюза беларускіх пісьменнікаў.

— А на каго ў творчасці арыентаваўся, хто табе з сучасных беларускіх пісьменнікаў найбліжэй?

— Чытаў шмат, асабліва калі пасля школы працаваў у вясковай бібліятэцы. Гэта быў для мяне шчаслівы час. Чытаў і беларускіх пісьменнікаў, і рускую, і замежную класіку. Чым больш чытаеш, тым болей абуджаешся, разварушваешся для ўласнай творчасці. З беларускіх пісьменнікаў мінулага часу мне найбліжэй творчасць Лукаша Калюгі. Во дзе талент! Якая арганічнасць, натуральнасць беларускай стылістыкі, багацце мовы! А яму ж, як арыштвалі, было ўсяго 24 гады! А мне ўжо аж 34! Люблю таксама апавяданні Кузьмы Чорнага. З сучасных пісьменнікаў найбольш шаную творчасць Івана Пташнікава, а са сваіх равеснікаў — Алеся Наварыча.

— Традыцыйнае для пісьменніка пытанне: над чым працуеш?

— Над творам пра Слуцкае

паўстанне. Ён будзе складацца з трох частак. Па жанру — апо-весць ці раман. Пакуль не вызначыўся. Але не гэта галоўнае. Асноўнае — узровень. Таму і рухаецца марудна. На першую частку патраціў год.

— А як ты ставішся да тых, хто пакідае Беларусь у пошуках лепшай долі на Захадзе?

— Многія мае знаёмцы ставяцца да гэтага рэзка адмоўна. Як, кажучы, можна ў такой сітуацыі здраджваць Беларусі! Я ж да гэтага больш памяркоўны — у кожнага свая доля, свая сцяжына ў жыцці. І кожны сам за сябе адказвае. Яшчэ невядома, як ім там паводзіцца, бо шчасце — гэта не толькі матэрыяльны дабрабыт. У некага, можа, шчыміць душа, і яму больш няўтульна, чым тут нам на Беларусі. Усё ж залежыць ад чалавека. Мяне, каб і азалацілі, я б не здолеў жыць без сваёй Бацькаўшчыны. Проста не змог бы!

— Будзем спадзявацца, што тыя, хто ад'язджае за мяжу, не страчаныя для нас людзі. І няхай для іх прыкладам будзе здзейсненае нашым агульным знаёмым Расціславам Завістовічам. Галоўнае — жыць для Беларусі.

Гутарыў Яўген ЛЕЦКА.

МАРА ЗБЫВАЕЦЦА

«Сумаваць з табой, зямля мая, і святкаваць з табой...» Гэта не толькі словы з песні для выпускніцы гродзенскай школы № 28 Наташы АНТОШЫ-НАЙ. Яна вырашыла звязаць з зямлёй сваё жыццё па-сапраўднаму і паступіла на агранамічны факультэт Гродзенскага сельскагаспадарчага інстытута, а цяпер рыхтуецца да экзаменаў за першы курс.

Фота
Рамана КАВЬЯКА,
БелТА.

Антоля ў тэлевізары бачыла, з пярсцёнкамі, з фатографам, — і то не было б так крыўдна, як пасля гэтай каровы на паводчыку...

Зусім раскісла Антоля. Запусціла сябе. Ні есці не можа, ні спаць, ні работу рабіць — адно ходзіць, туляецца па хаце, па дварэ і думае, думае. Абы-што ў галаву лезе. Уключыць кіно, каб думкі перабіць, — а ў кіне ізноў дон Хулія ўпрошвае Сільвію... Здаецца, каб пайшоў да каго ды выгаварыўся, выліў усё з душы, дык і палягчыла б. Але каму ты пра такое скажаш? Смяцца будучы, разнясуць па вёсцы, Еўкі перакажуць... Як памарак хто накінуў!

Да таго дайшла Антоля, што нават распранацца перастала, так і клалася ў куфайцы. Ці так, ці інакш, усё адно сну няма. Накрыецца зверху коўдраю, пад бок кот падлезе, грэе трохі, і добра.

Глянула раз у люстэрка — а людцы мілыя, аж сама спужалася. Счарнела, сівела, высахла ў цёску, толькі вочы блішчаць, бы ў труса.

— Яна гэта, Еўка, памарак нейкі накінула!..

Успомніла Насту — і яе ж Еўка абгаворвала, і яе, пэўна, звяла ў магілу. Слова нейкае знае, што б яе жытка не знала. Але ж не будзе па-твойму. Ратавацца трэба!

А як ратавацца? Пажыла Антоля на свеце, любую работу знала рабіць, а самага галоўнага, самага важнага — як памаракі здымаць — так і не ўвядала. Патрэбы не было. Усё думалася — ат, гэта з другімі такое бывае, не са мною. Вось і кусай цяпер локці, сохні, марней, спі ў куфайцы...

Ведала, што стрыгуць нейкую поўсць у сабакі ці ў авечкі, піхаюць пад стрэху... Яшчэ след неяк іголкаю бяруць... Жыта неяк завязваюць у вузел... А якія словы пры гэтым кажаць? Як стрыгчы, як вязаць, як запіхваць? Усё ж гэта ўмець трэба!

Успомніла Антоля, што чула неяк, што жыве ў горадзе бабка не бабка, а маладзіца, якая галаву лечыць і памаракі можа здымаць. Але ізноў — у сваіх жа не будзеш распытваць, дзе тую маладзіцу знайсці. Пачні цікавіцца, уміг раскусяць, разнясуць, што "памарачная" яна, раз да знахаркі хоча...

Думала Антоля дзень і ночі вольна што надумала. Цішком, сама сабе паедзе ў горад, ніхто яе там не ведае. Пакруціцца на вакзале, на базары, пагадае часіну ды і папытае: скажа, сястра захварэла ці дзверка, мо вы, людцы добрыя, тут жывяце, дык ведаеце адрас... Як надумалася, так і павясляла. Нагрэла вады, вымылася ў балеі, прычасалася, новую хустку дастала, сабрала ў сумку грыбоў белых сухіх нізку, мо з паўкіло, цыбулі вязанку, кус сала, узяла пенсію, не расходаваную за тры месяцы.

Ужо як выходзіла, крыху развідняла; убачыла — плот упаў, заваліўся ў двор, сагнулі-такі шула. Усё адно да аднаго,

але хай, не да плота, калі самой ратавацца трэба.

Добра было думаць, а прыехала ў горад, вылезла з аўтобуса на вакзале — у каго папытаць, як да каго падступіцца? Гэта ж не падыдзеш, не бухнеш у лоб: "Дайце мне адрас знахаркі", — трэба ж здалёку пачаць, абзнаёміцца, абгаварыцца, а ўжо тады як бы неўзнарок, як бы і патрэбы вялікай няма, а так сабе, успомнілася да месца: "А мо вы ведаеце ці знаеце, хто б падказаў..."

Ніхто на Антолю пазіраць не хоча. Нікому няма справы да яе. Сунулася туды, сюды, да прыпынку падышла. Стаіць збоку мужчына, у пальце, у шапцы, як бы гарадскі.

— Скажыце, як мне праехаць... — і засаромелася Антоля, ніяк не можа гутарку завязаць.

— Куды праехаць?

— У... паліклініку! — надумалася раптам само сабою.

— А тут ехаць не трэба, — ахвотна стаў тлумачыць мужчына. — Ідзіце гэтай вулічкай уніз, уніз...

Хіба ж Антоля сваёй раённай паліклінікі не ведае? Але абазвалася, дык мусіць ісці. Як пайшла Антоля, азірнецца — стаіць мужчына, глядзіць ёй услед. Так, азіраючыся, і дайшла да паліклінікі, маленькай, драўлянай. Увайшла ў сярэдзіну. На калідоры мала людзей, перад рэгістратурай зусім нікога няма. Антоля прытулілася да батарэй.

— А вы да каго? — аклікнула яе раптам дзяўчына з акенца рэгістратуры.

— Я так сабе зайшла, — разгубілася Антоля.

— Запісвайцеся, цётка, пакуль людзей мала, — параіла дзяўчына. — Што ў вас сама больш баліць?

— Ох, мая доня, усё баліць, і галава, і спаць не магу...

— Вось бачыце. Я вас да тэрапеўта запішу, у яго зараз няма нікога. Толькі распраніцеся.

Запісала, талончык, картачку падала. І так расчуліла Антолю гэтая ўвага, што аж даўкі камяк падняўся ў грудзях і слёзы да вачэй падступілі.

— Дай жа табе Бог, донечка... — і не дагаварыла, пабаялася, што заплача зараз.

Здала пальто ў гардэроб, сумку з сабою ўзяла. Знайшла кабінет. Пастукала, прасунулася ў дзверы.

Сядзіць за сталом малады мужчына, у белым халаце, у акулерах. Піша. Падняў галаву:

— Сядайце, — паказаў на табурэтку. — Ну што з намі такое?

— Галава мне вельмі моцна баліць, мо якое даўленне, ці што. Не сплю, не ем, — пачала Антоля, а даўкі камяк не праходзіць, цісне і цісне пад грудзі.

Слязьмі прасіцца прарвацца... — Закасайце рукаво.

Абкруціў руку траскучай матэрыяй, пажмакаў "грушаю":

— Даўленне ў вас нармальнае. Я

вам, бабушка, выпішу снатворнага, а ад галавы — цытрамону.

— Ох, мой галубок, хоць чаго-небудзь выпішыце, хоць трыцізны, каб ужо выпіць, ды мо хто абмые ды закапае, каб гэтая галава дурная не балела! — і не стрымалася, усхліпнула. І яшчэ раз, і яшчэ — і вольна плача, аж плечы трасуцца.

Доктар адклаў ручку, паглядзеў на яе ўважліва.

— У вас хто ёсць з радні? — ціха, яшчэ больш мяккім голасам спытаў.

А Антоля раве, слова сказаць не можа — раўчуком плыве! Доктар падхапіўся, наліў з графіна вады ў шклянку, падаў:

— А ну, перастаньце, што гэта яшчэ за навіны!

— Няма... галубок... нікога! — усхліпваючы, каўтаючы ваду і слёзы, хутчэй пачала раскаваць Антоля — каб толькі доктар не сэрдаваў, даў ёй выгаварыцца. — Адна, як палец! Была падруга, ды замуж пайшла другі раз, бо чалавек яе памёр, а ў таго Кузьмы, за каго яна пайшла, жонка памерла, Наста, якраз год на Пакровы было...

І кажа, і кажа ўсё падряд:

— Не сплю, не ем, чалавеча, я ўжо думала, мо які памарак накінулі на мяне...

А доктар слухае, не перабівае. Выслухаў усё і сказаў:

— Цяпер зразумела. Вашая хвароба ад таго, што вы сябе дужа моцна шкадуеце, падаграеце ўвесь час гэтае шкадаванне і яшчэ больш самі сябе растраўляеце.

— Ох, шкадую, бо хто ж мяне яшчэ пашкадуе?... Вы вунь вады падалі — і то мне як лягчэй!

Доктар узяў чысты рэцэптурны бланк:

— Выпішу я вам не снатворнага, а вельмі харошых таблетак, мезапам называюцца, сулакоіваюць нервы. Спатчатку трохі санлівае будзе, а потым усё пройдзе, павясляеце, а што спаць пачынаеце, дык гэта я вам гарантую.

Вось жа залатыя людзі бываюць на свеце!.. Мала, што так хутка і лёгка памарак зняў, дык яшчэ і таблеткі харошыя выпісаць хоча... Антоля раптам схамянулася — сумка ж каля ног стаіць, вольна варона, так чаго добрага і забыцца магла б, і панесла б усё назад. Схапіла сумку, бохнула прама на стол перад доктарам.

— Што гэта? — адхіснуўся той.

— Грыбкоў трохі, цыбуля, сала — вазьміце, прашу вас! Вы мне такую работу зрабілі, — Антоля, як вычылася, пасмяялася, ужо настойваць не баіцца: — Грыбы хоць вазьміце, пабачце толькі якія, адзін у адзін!

— Схавайце зараз жа, яшчэ зойдзе хто... — а ўбачыў грыбы, прыцішэў. Узважыў нізку ў руцэ, азірнуўся на дзверы: — Ну, раз вы настроіліся, дык пакладзіце самі, вунь туды, у шафу, на сярэдняю паліцу...

— Усё класці?

— Ну, і-цыбулю яшчэ... А вось сала забярыце, катэгарычна!

Шчаслівая: угаварыла-такі, пераказала чалавека, не пагрэбавала, Антоля хутчэй да шафы, апаражніла сумку, хацела цішком і сала пакласці, ды пабаялася. Трэба меру знаць.

Зусім другім чалавекам, чым калі заходзіла, выйшла з кабінета і з паліклінікі. Хоць на свет белы глянуць можна, а то ж было не дай Бог...

На вакзале, пакуль чакала аўтобуса, загаварыла першая да суседзяў — адной маладзіцы з чалавекам. Яны здалёку, прыязджалі на базар па парасяты, ды спазніліся, добрых разабралі, адзін брак застаўся. Антоля паспачувала, параіла на другі раз, што калі ёсць ім у горадзе ў каго пераначаваць, дык трэба з вечара ехаць, бо цяпер добрае парася купіць — праблема.

— А я ж захварэла была, — падзялілася яна, — але вельмі доктар папаўся, уміг даў рады, — і так проста гэтыя словы ў яе выйшлі. З кожным бывае, хварэла і вылечылася, не трэба больш людзей саромецца і нячыстую сілу шукаць.

Тое, што маладзіца з чалавекам была, дык цяпер Антоля яны не зайздросціла і не шкадавала сябе. Побач шчасце — толькі не для яе, як тое кіно пра донна Хулія і Сільвію: здаецца, і чутно, і відно, і блізка — экран можна памацаць, а чужое, далёкае-далёкае, немагчымае...

У аўтобусе ўжо успомніла, каб таблетак купіць забылася, і аптэка ж была на вакзале. Хай, мо ўжо другім разам калі.

Не заходзячы да сябе, як толькі з аўтобуса, перш-наперш кінулася на той канец вёскі — да Кузьмы. Няма нікога, хата на замку. Антоля — на другі канец, да Еўкі. Аж не даходзячы сваёй хаты, яшчэ здалёк бачыць: ідзе там нейкая работа. Антоля бліжэй — і вачам не верыць: новенькі плот амаль гатовы. Кузьма шула ўкапаў, прыбіў новую жэрдку, цяпер дошкі мацуе, а Еўка збоку стаіць, цвікі падае.

Антоля як была, так да яе:

— Мая ты галубка, а я ж думала...

— Цішэй ты, — цыкнула Еўка. Адышліся ў двор: — Ён дарма што кажа — глухі, — кінула на Кузьму, — а што не трэба, уміг пачуе. Я ж не паспела табе сказаць тады, што да яго баба нейкая з Залозак, таксама ўдава, сваталася, у прымы хацела пераманіць... А каб я не перахапіла і ён пайшоў? Што б мы без яго рабілі? Ты ж знаеш, які мой зяць, дарма што разумны, а на работу нікудышны, ён жа ні араць, ні малаціць, ні каня запрэгчы, ні кабана ўбіць... А гэты будзе нам мужчынаю, адзін на двоих. Я ж і рабіла з такім, як той казаў, прыцэлам...

Так і прайшоў у Антолі памарак, дзякуючы добрым людзям. Зняўся сам сабою, як і не было яго. Хоць пад старасць, а і ёй шчасце выпала.

ПАДАРОЖЖЫ: ЗАПРАШАЕ БЕЛАРУСЬ

Турыстычнае агенства "АЭРАСПЭЙС ТРЭВЕЛ" прапануе падарожжы па Беларусі, арганізацыю экскурсій, броніраванне гатэляў, броніраванне і продаж авіяцыйных білетаў.

"Аэраспэйс Трэвел" запрашае на авіяцыйныя рэйсы:

Мінск—Парыж—Мінск

кожны панядзелак і пятніцу. Кошт у два бакі — 280 долараў ЗША.

Мінск — Хургада — Дамаск — Мінск.

Кошт у два бакі 420 долараў ЗША, турыстычны тариф мае скіды.

Кантактныя тэлефоны

у Парыжы: (33) 1-46-54-51-00; факс (33) 1-46-73-03-78. "Marketing Evasion Consultants".

У Бельгіі: фірма "Gazelle", тэл. 089-70. 18. 85; факс 089-70. 18.89.

У Дамаску заходзіце і тэлефануйце ў фірму "Адам Трэвел", тэл. (963-11) 222-46-12.

У Мінску звяртацца па адрасу: 220005. Мінск, вул. Казлова, 3. (375-017) 222-38-03, 268-74-51; факсы 284-74-59, 220-06-96, а таксама ў рэдакцыю газеты "Голас Радзімы".

Ліцэнзія: 049/2 ад 6 чэрвеня 1997 г.

АРАГІЯ суайчыннікі! Ці даўно вы былі на Радзіме? Хутка лета, і, можа, наспеў час новай сустрэчы з Бацькаўшчынай! Калі так, Беларусь рада вітаць вас і шчыра запрашае да сябе ў госці.

Канешне, першыя памкненні замежных землякоў на Беларусі скіруюцца ў родныя мясціны — іх ці іхніх бацькоў і дзядоў. І тое стане найбольш кранальнымі, шчымымі хвілінамі сустрэчы. Але па-сапраўдному спазнаць Беларусь, пабачыць яе ва ўсёй прыгажосці і непаўторнасці можна толькі, павандраваўшы па самых розных кутках краіны. Менавіта да гэтага і заклікае турыстычнае

КОЖНЫ ДЗЕНЬ НА РАДЗІМЕ

МОЖА БЫЦЬ НЕПАЎТОРНЫМ

агенства з Мінска "Аэраспэйс Трэвел".

Як вядома, усялякае падарожжа пачынаецца з вакзала ці аэрапорта. "Аэраспэйс Трэвел" сярод іншага прапануе і ўласныя транспартныя паслугі. Кожны панядзелак і пятніцу яго кліенты маюць магчымасць скарыстацца спецыяльнымі рэйсамі Мінск—Парыж—Мінск, Парыж—Мінск—Парыж. Але тут чакаюць гасцей з усіх куткоў свету. Вам толькі трэба адправіць заяўку па вышэйуказаных нумарах факса. У агенстве таксама дапамогуць аформіць візу, сустрэнуць на Беларусі, забяспечаць размяшчэнне ў адным з камфартабельных гатэляў у цэнтры Мінска ці ў яго прыгарадзе — загараднай зоне адпачынку.

Якую ж праграму знаходжання на Беларусі прапануе гасцям турыстычнае агенства "Аэраспэйс Трэвел"?

Найперш, канешне, экскурсіі па сталіцы краіны. Мінск прываблівае ўтульнасцю, спакоем, чысцінёй шырокіх сучасных вуліц, праспектаў, уздоўж якіх расце мноства пышных каштанаў, стромкіх таполяў, духмяных ліп. Абавязковы пункт праграмы знаходжання ў сталіцы — наведванне тэатраў, канцэртаў, музеяў. Кошт усіх уваходных білетаў, дарэчы, па сусветных мерках, вельмі таных, адрасу ўключаецца ў агульны кошт тура.

Ну а далей дарогі павядуць турыстаў у розныя бакі ад сталіцы (можна і на верталёце). Напрыклад, у палескі Тураў, цэнтр старажытнай славянскай культуры, або на Бярэзіну, у невялікі, але добра вядомы аматарам айчынай і сусветнай гісторыі горад Барысаў — менавіта ў тых краях калісьці адбываліся значныя падзеі Айчынай вайны 1812 года паміж На-

палеонам Банапартам і Расійскай дзяржавай. Акрамя гістарычнай часткі праграмы, у Барысаве турыстам прапануюць наведванне слаўтага беларускага прадпрыемства — Хрустальнага завода. Завершыцца ж падарожжа на Бярэзіну пікніком на маляўнічым берэзе ракі. Падчас паездкі ў Белавежскую пушчу турысты пазнаёмяцца з былой сядзібай графа Тышкевіча, пабачаць стаянкі старажытнага чалавека, зойдуць у "Белую Вежу" — помнік айчынай даўніны і г. д.

Экскурсія па спартыўным комплексе "Раўбічы", дзе, дарэчы, праводзіцца нямала міжнародных спаборніцтваў, мае іншы характар. Тут, акрамя знаёмства са спартыўнымі аб'ектамі, арганізатары прапануюць аглядзець экспазіцыю музея народнага прыкладнага мастацтва. Потым, калі ёсць жаданне, вас чакуюць у Бярэзінскі біясферны запаведнік, і Браслаўскія азёры, і Прыпяцкі нацыянальны парк. І паўсюль турыстаў сустрэнуць гасціннасць і шчыры клопат гаспадароў. Дзесьці гасцей пачастуюць лячэбнай мінеральнай вадой, узятая тут жа са свідравіны (санаторый-прафілакторый "Баравое"), дзесьці прапануюць наведванне саўны, катанне на санях, лыжах — зімой, прагулкі на цеплаходзе — летам, агляд вальераў з дзікімі жывёламі, фотасафары, рыбную лоўлю і прыгатаванне юшкі ля возера, дэгустацыю нацыянальных страў і г. д.

Сярод паслуг, што прапа-

нуе сваім кліентам "Аэраспэйс Трэвел", ёсць некалькі асаблівых. Па-першае, агенства можа прыняць не толькі "дарослыя" групы, але і школьнікаў, колькасцю да 20 чалавек. У такіх праграмах абавязкова асобным пунктам уключаюцца сустрэчы з ровеснікамі, наведванне навучальных устаноў, харчаванне — поўны пансіён. І другое. Праграмы некалькіх тураў прадугледжваюць выезд у Расію — у Маскву, Санкт-Пецярбург ці Калінінград тэрмінам да 2-х сутак: у такім выпадку не патрабуецца дадатковая ўзятая расійская віза, дастаткова толькі беларускай. Гэта вельмі зручна, бо эканоміць час, грошы і сілы падарожнікаў.

Трэба дадаць, што пры павелічэнні часу знаходжання турыстаў на Беларусі ім таксама прапануюцца экскурсіі ў мемарыяльны комплекс у памяць ахвяр другой сусветнай вайны — "Хатынь", музейна-этнаграфічны комплекс з дзеючымі народнымі промысламі "Дудуткі", на радзіму Якуба Коласа, Францішка Скарыны, у Мір і Навагрудак.

Паважаныя суайчыннікі! Кожны дзень, праведзены на Бацькаўшчыне, — непаўторны і каштоўны ўжо сам па сабе. Але калі ваша знаходжанне на Радзіме да таго ж яшчэ афарбуецца і яркімі ўражаннямі цудоўных вандровак, то такое падарожжа стане незабыўным на доўгія гады або і на ўсё жыццё. Прыязджайце, Беларусь будзе рада сустрэчы з вамі!

ВЯСНА. МОДА. ПРЫГАЖОСЦЬ

цыйнага для Беларусі льянога палатна, якія, дзякуючы ручнай вышыўцы і вытанчанаму крою, становяцца элітарнай дарагой мадэллю (мастак-мадэльер Аэліта Бурносавы). Мадэльеры выкарыстоўваюць асіметрыю — вышыўка, колер пакідаюць звыклае месца на касцюме, тым самым надаюць адзенню і жанчыне таямнічасць, непрадказальнасць.

Ніна Астапенка сцвярджае: "Стаць модным — значыць любіць сябе. Любіць упрыгожваць адзеннем у тым ліку. Бывае так: чалавек сябе не цэніць. Глядзіць у постэрка і засмучаецца: які ж я непрыгожы. Звярніце ўвагу на нашы мадэлі і тое, як носяць іх манекеншчыцы. Зрабіце спробу быць падобнымі да іх па ўпэўненасці ў

АДЗІН з галоўных абавязкаў жанчыны — быць прывабнай. Немалым авалодаць прыгажосцю без умення апранацца з густам і вытанчанасцю. Паказ аўтарскіх мадэлей, што адбыўся ў Беларускім цэнтры моды, стаў спробай дапамагчы кожнай беларускай жанчыне знайсці свой вобраз, свой стыль. Мастакі-мадэльеры Вольга Ламака, Аэліта Бурносавы, Жанна Гушча прадставілі глядачам і пакупнікам сваю вясенне-летнюю калекцыю. Яна ўразіла і новымі колерамі, і новымі формамі.

Летась Беларускі цэнтр моды святкаваў сваё 50-годдзе. За такі тэрмін працы творчы калектыў неаднойчы заяўляў пра сябе як на Беларусі, так і за яе межамі. Сёння жанчына, якая хоча мець якаснае, прыгожае адзенне і быць упэўненай, што не сустрэне суценку, падобную на сваю, больш ні на кім, набывае яе ў Беларускім цэнтры моды. Тут ганарацца, што, нягледзячы на эканамічны складанасці, змаглі захаваць высокакваліфікаваны калектыў швачак, мастакоў-мадэльераў, тэхнолагаў.

Цяжка не пагадзіцца з мастацкім кіраўніком Беларускага цэнтры моды Нінай Астапенка, калі яна кажа, што кожная жанчына чакае ад свайго адзення свята. Яго могуць стварыць рэчы, якія дэманстраваліся на паказе. Класічныя касцюмы, вяселіныя туалеты, спартыўная вопратка. Усё гэта можна было пабачыць і набыць. Многія рэчы адпраўляліся з паказу адрасу ў салон-магазін. Канешне, кошт іх не кожнаму па кішэні. Тым больш, што асноўная частка калекцыі — эксклюзіўныя мадэлі, вырабленыя ў адзіным экзэмпляры.

Вельмі сучасна і эфектна выглядаюць касцюмы з трады-

сабе, па адчуванню стылю. Вы станеце прыгажэйшымі".

Над мужчынскім адзеннем, што было паказана, працавала мастак-мадэльер Жанна Гушча. Яна падкрэсліла кожную сваёй мадэллю, што хоць і гапоўнае для мужчыны — жанчына, якая побач з ім, але ж ён павінен ісці ў нагу з модай таксама. Каб быць упэўненым у сабе. Каб падкрэсліць прыгажосць жанчыны.

Алена СПАСЮК.

Белавежская пушча

Браслаўскія азёры

Бярэзінскі запаведнік

Прыпяцкі парк

Індывідуальныя і групавыя туры на любы густ — пазнавальныя і экалагічныя маршруты, паляванне, рыбалка. Высокі ўзровень сервісу.

Даведкі: +(375) 0172-22-38-03, 22-39-01, 22-29-78, факс 20-06-96. Сектар арганізацыі турызму Кіраўніцтва справамі Прэзідэнта РБ.

АЭРАСПЭЙС ТРЭВЕЛ АЭРАСПЭЙС ТРЭВЕЛ АЭРАСПЭЙС ТРЭВЕЛ

«Голас Радзімы»

Рэдактар Наталля САЛУК

Заснавальнікі:

Дзяржаўны камітэт па справах рэлігій і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь; Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі; Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

*Паціць рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голасу Радзімы», не заўсёды супадаюць.

Газета набрана, звярстана і аддрукавана ў друкарні «Беларускі Дом друку». (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77).

Тыраж 1 623 экз. Індэкс 63854. Зак. 616. Падпісана да друку 5. 04. 1999 г. у 12.00. Рэгістрацыйнае пасведчанне № 81.

НАШ АДРАС:

220005, Мінск, праспект Ф. Скарыны, 44.

Тэлефоны: (+375-17) 213-31-97, 213-32-80, 213-30-15, 284-76-56, 213-37-82.